

**ЛИВАН ВУЖУДУ БАШТАПКЫ
 АБАЛЫНА КАЙТАРЫЛЫП,
 ИСЛАМ ӨЛКӨЛӨРҮНҮН БИР
 БӨЛҮГҮНӨ АЙЛЫНЫШ КЕРЕК
 ЖАНА АНЫН ЭЛИНЕ ИСЛАМ
 МЕНЕН ӨКҮМ ЖҮРГҮЗҮЛҮШҮ
 ШАРТ**

Хазараттар кагылышы!
 Ислам хазараты
 сиңишип, чирип,
 соолуп калбашы үчүн!
 (2)

Исламдын гарибтиги,
 анын жаңылануусу
 жана Хизб-ут-Тахрир
 (1)

«Худ» сүрөсү чачымды
 агартты... Кандай
 буйрулган болсоң,
 ошондой туура жолдо
 бекем бол (1)

412

Отуз бешинчи
жыл чыгышы,
жумадалула 1442х,
январь 2021м

Ушул санда

- **Ал-Ваъй сөзү:** Ливан вужуду ийгиликсиздикке учурады. Буга биринчи кезекте Франция күнөөлүү. Макрон бардык кылмыштары үчүн жоопко тартылуусу керек. Чечим: «Ливан вужуду баштапкы абалына кайтарылып, ислам өлкөлөрүнүн бир бөлүгүнө айлыныш керек жана анын элине ислам менен өкүм жүргүзүлүшү шарт». 3
- Хазараттар кагылышы! Ислам хазараты сиңишип, чирип, соолуп калбашы үчүн! (2) 13
- Капитализмдин хазараты жана анын жашоого болгон дарвиндик көз карашынын бузуктугу (2)..... 29
- Исламдын гарибтиги, анын жаңылануусу жана Хизб-ут-Тахир (1)..... 43
- «Худ» сүрөсү чачымды агартты... Кандай буйрулган болсоң, ошондой туура жолдо бекем бол (1)..... 56
- **Аалам мусулмандарынын кабарлары**..... 70
- **Куръани Карим сабагында** 76
- **Бейиш бактары:** Бардык пайгамбарлар арасынан эң оор абалда жиберилгени Пайгамбарыбыз ﷺ 82
- **Соңку сөз:** Саудия узак жана бай исламий сакафий тарыхын өчүрүп анын ордуна үзгүлтүккө учураган улуттук тарыхты орнотуп жатат 87
- Мадави ал-рашид: ибн Салман сарайдын ичинде өлтүрүлүп калуусунан коркот..... 88

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира

Яман 30 риял

Түркия 1 доллар

Пакистан 1 доллар

Австралия 2,5 доллар

Америка 2,5 доллар

Канада 2,5 доллар

Германия 2,5 евро

Швеция 15 крон

Бельгия 1 евро

Британия 1 евро

Швейцария 2 франк

Австрия 1 евро

Дания 15 крон

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**ЛИВАН ВУЖУДУ ИЙГИЛИКСИЗДИККЕ УЧУРАДЫ. БУГА
БИРИНЧИ КЕЗЕКТЕ ФРАНЦИЯ КҮНӨӨЛҮҮ. МАКРОН БАРДЫК
КЫЛМЫШТАРЫ ҮЧҮН ЖООПКО ТАРТЫЛУУСУ КЕРЕК...**

**ЧЕЧИМ: «ЛИВАН ВУЖУДУ БАШТАПКЫ АБАЛЫНА
КАЙТАРЫЛЫП, ИСЛАМ ӨЛКӨЛӨРҮНҮН БИР БӨЛҮГҮНӨ
АЙЛЫНЫШ КЕРЕК ЖАНА АНЫН ЭЛИНЕ ИСЛАМ МЕНЕН ӨКҮМ
ЖҮРГҮЗҮЛҮШҮ ШАРТ»**

Ливанга болгон Француз мандатынын доорунда, 1920-жылдын сентябрь айында Француз мандатынын Жогорку комиссары Анри Жозеф Гуро «ал-Санавбар» сарайында туруп Улуу Ливан мамлекетинин түптөлүүсү тууралуу жарыялаган. Улуу Ливан деп аталуусунун себеби, ал мамлекет Шам жергесинен жээктеги шаарларды, түндүк региондорду, Бекаа өрөөнүн жана чыгыш Ливан тоо этектерин бөлүп алып, аларды Тоолуу Ливандын аймактарына кошуп алган. Бул нерсе Франция менен Британия баштаган жаңы колонизаторлук долбоордун алкагында ишке ашырылды. Алар бул ишти – Биринчи Дүйнөлүк Согуштан кийин Ислам мамлекетинин жерлерин өз ара бөлүштүрүү үчүн түзүлгөн – Сайкс-Пико келишимине таянып, ишке ашырышты. Бирок, Фалестинди (жөөттөр тарабынан) басып алынган өлкө катары калтыруу планы бул келишимге негизделип аткарылган эмес.

Бул жаңыдан түптөлгөн мамлекеттин жарандары түрдүү жамааттардан жана тайпалардан куралган эле. Ошондой эле, алардын мамлекетке болгон көз караштары да ар түрдүү болчу. Ал жамааттардын арасынан эң көрүнүктүүсү Мароний христиандары болчу. Мароний христиандарынын негизги максаты аларга өкүмдарлык кылып турган Исламий чөйрөдөн кутулуу, Франциянын коргоосуна ээ болуу жана Ислам түзүмүнөн алыстап, Франциянын жашоо образына жетишүү эле. Алардан кийинки орунда Суннийлер турушту. Алар болсо, тескерисинче, Исламий мамлекеттин курамынан ажыроого каршы эле. Анткени, Исламий мамлекеттин курамынан бөлүнүп чыгуу диний хукмдарга каршы келет эле. Мына ушул дин аларды башка мусулмандар менен бириктирип, бир бүтүн үммөт кылды, ошондой эле, алардын мамлекеттерин да

бириктирип турду. Андан тышкары, бул жаңы түптөлүүчү мамлекет христиандык мүнөздө болгондуктан, андагы сунний мусулмандар байыркы жана арбын болгон исламий үмөттүн мүчөсү боло туруп, азчылык болуп жашоону каалашпайт эле. Ошондой эле, Улуу Ливанда жашаган эң көрүнүктүү жамааттардын үчүнчүсү Друздар (Шийъа мазхабынын Исмаилийлер тобу) болчу. Друздар менен Маронийлер жок болуп кетүү босогосундагы элдер эле. Мына ушинтип, Ливан азыраак аракет менен жалган убадалар аркылуу карама-каршылыктарга негизделген «эгемендүү» мамлекетке айланды. Бул Франция колонизаторлугунун жаңы формасы болчу.

Ливандагы күлкүлүү жана кайгылуу карама-каршылыктардын бири, анын жарандарынын бир бөлүгү бүгүнкү күнгө чейин эгемендүүлүктү каралап, аны жактоочуларды Франция колонизаторлугунун малайлары деп эсептешет. Ошондой эле, алар «(Ливандын сыймыгы болгон) Кедр дарактарынын эч кандай ыйыктыгы жок» дешип, аны түстүү капустага теңешет жана алардын дининде бир гана Аллах жана Ал белгилеп берген нерселер гана ыйык деп эсептешет. Ошол эле учурда, жарандардын башка бир бөлүгү Кедр дарактарын ыйык тутушуп, аны «теңирдин кедрлери» деп аташат...

Мамлекет түптөлөрдө анын коому бирдей пикирлер, мыйзамдар жана туйгуларга негизделиши зарыл экенин билебиз. Бирок, Ливан коому түрдүү карама-каршылык жана келишпестиктердин үстүнө курулду. Ушундай карама-каршылыктардын жана тышкы мамлекеттердин тынымсыз кийлигүүшүсүнүн арты менен, Ливандын көйгөйлөрү улам тереңдеп жатып, аталган вужуд бүгүнкү абалына жетип келди.

Ливандагы тайпачылык көйгөйлөрү Исламий мамлекеттин акыркы жылдарында башталган. Т.а. Ливан мамлекети түптөлгөнгө чейин эле бул көйгөй бар эле. Бул көйгөйлөрдүн башаты тышкы күчтөрдүн кийгилишүүсү менен XVIII кылымдын аягынан башталып, XX кылымдын башына чейин созулган «Чыгыш маселесинин» дооруна барып такалат. Ошондуктан, Ливан тайпачылык негизге курулган жана бүгүнкү күнгө чейин ошол негизде жашап келет. Бул тайпалар ортосундагы граждандык согуштар да тынымсыз уланып келет (1840-жылдан тартып, 1860-ж. 1958-ж. 1979-ж. 1990-ж. 2005-ж. жана бүгүнкү күнгө чейин токтобой келет).

1920-жылы Улуу Ливан мамлекетинин жарыя кылынуусу да тайпачылыктын күчөшүнө себеп болгон. Генерал Анри Гуро Ливан тарыхы тууралуу Финикия тарыхына негизделген Мароний христианчылык көз карашын карманат эле. Ошондой эле, 1943-жылы жарыя кылынган эгемендүүлүк дагы бул жийиркеничтүү тайпачылык сызыгынан алыстаган жок. Тескерисинче, бул эгемендүүлүктөн улам, Ливандагы тайпачылыкты эл аралык мыйзамдардын жана чет элдик кийлигишүүлөрдүн жардамында коргоого басым жасала баштады.

Кептин кыскасы, Ливандагы болуп өткөн ар кандай келишпестиктерди, граждандык согуштарды жана саясий кризистерди келтирип чыгарууда жана аларды ыргатууда тышкы мамлекеттердин түздөн-түз колу бар. Тышкы мамлекеттер аларды уюштуруп, аларды башкарып жана аларды каалаганча созуп келишет. Ар бир тайпаны тыштан бир мамлекет колдоп турат. Ошондуктан, алар өз жеринде башкалар үчүн согушуп жатышат. Башынан эле, тайпачылык келишпестиктеринин үстүнө курулган бул мамлекет тышкы күчтөрдүн кийгилишүүсү себептүү ушул күнгө чейин бул көйгөйдөн арыла албай келет.

2020-жылдын сентябрь айында Улуу Ливандын жарыя кылынуусуна 100 жыл болду. Бул жылы, 100 жыл мурунку тарыхтын кайра кайталанып жатканына күбө болдук. Анткени, Франция президенти Макрон Ливанга келип, дал ошол ал-Санавбар сарайында туруп, бул мамлекеттин ийгиликсиздиги тууралуу жарыя кылды. Макрон өз мамлекетинин колонизаторлук саясаты себептүү жүздөгөн жылдар аралыгында Ливан элине көрсөткөн азап-тозоктору үчүн кечирим сурагандын ордуна, өзүнүн колдоочуларын чогултуп, Ливанды куткарууга аракет кыларын айтты. Ливандыктардын көпчүлүгү Макронду колдойбуз деп жаткан кимселердин бузуку экендигин жакшы билишет. Ооба, Макрон кечирим сурагандын ордуна, айыпты өзүнүн ийгиликсиз малайларына оодарды.

Чынында, Ливан вужудун мына ушундай карама-каршылыктарга негизделген абалда түптөө оор кылмыш болуп, ага эң биринчи кезекте Франция күнөөлүү. Ошондуктан, Франция бул кылмышы үчүн жоопко тартылышы шарт.

Тарыхка көз чаптыра турган болсок, Франциянын дүйнөдөгү колонизаторлук саясаты абдан жийиркенчтүү жана кылмыштуу экенин табабыз. Франция Ливандан башка дагы мамлекеттерди

басып алып, алардын элдерин жана байлыктарын талап, тоноп келген.

Ливан мамлекети мына ушул жүз жыл аралыгында улуу, тарыхый жалганды басып өттү. Ал «эгемендүүлүк» жалганы болчу. Бул жылы Ливан эгемендүүлүк күнүн майрамдаган жок. Сыягы, «эгемендүүлүк» жалганы соңуна келип калды окшойт. Андан тышкары, Ливан «жанаша жашоо өлкөсү» деген жалганды да басып өттү.

Андан тышкары, аталган вужуд «Ливандын түрдүү тайпалардан куралуусу анын сыймыктуу өзгөчөлүгү» деген жалган ураандарды да басып өттү. Бул жаатта Малик Файсолдун «Эгерде, Ливан мамлекети жок болгондо, мындай мамлекетти пайда кылуу биздин милдетибиз болуп калар эле» деген сөздөрүн канча ирет кайталап, айтып жүрүштү. Ал эми акыйкатта, Ливандагы бардык көйгөйлөр мына ушул түрдүү тайпачылык жана тышкы өлкөлөрдүн кийгилишүүсү себептүү пайда болуп келди.

Ошондой эле, Ливан «чек аралары так белгиленген мамлекет» деген жалганды да басып өттү. Чынында, дүйнөдөгү эч бир мамлекеттин чек аралары так белгиленген эмес. Анткени, учурдагы мамлекеттик чек аралардын көпчүлүгү коңшу мамлекет менен талаш болгон жерлерге белгиленген. Сайкс-Пико келишимине ылайык бөлүнгөн мамлекеттердин картасы калем учу менен эле сызылганын баарыбыз билебиз. Бул чек аралар белгиленип жатканда, колонизатор мамлекеттердин кызыкчылыгынан бөлөк эч нерсе эсепке алынган эмес. Ар бир колонизатор өз кызыкчылыгын коргоо үчүн, же ага каршы көтөрүлүш чыгуусунан сактануу үчүн, өзүнө бөлүнгөн мамлекеттерге – керектүү учурда жарыла турган – миналарды орноткон.

Бул жүз жылдыкта, Ливан ар дайым тайпалык мобилизация абалында жашап келди. Ушул себептен, Ливан биримдиктин, тилектештиктин, ынтымактын жана камкордуктун мамлекети болууга жетише алган жок. Тескерисинче, узакка созулган граждандык согуштар жана ички козголоңдор мамлекетти кыйратып, жарандарды ыдыратып, тайпалар ортосундагы кастыкты дагы да күчөтүп келди. Ар бир согуштан соң, мамлекетти кайрадан куруу жана жаңыдан жумуш орундарын пайда кылуу зарылчылыгы жаралып келет. Ар бир коогалаңдан кийин, “жанаша жашоо” урааны жаңы аталыштар менен жаңыра баштайт. Бул иштер тайпачылык көйгөйүн тамырынан кесүүнүн ордуна, тайпалар

ортосунда жаңы граждандык согуштардын келип чыгуусуна жол ачат. Ливан саясий майданында ушул мүнөз (тайпачылык) үстөмдүк кылып тура берсе, мындай окуялар кайталана бериши анык.

Ливан бүгүнкү күндө дагы тышкы мамлекеттердин (Американын жана Европанын) кийлигишүүсү себептүү, ич ара фитналардан (чыр-чатактардан) арыла албай келет. Алардын ойлоп тапкан ар кандай жаңы кадамдары абалды андан да оорлотуп бара берет. Анткени, бул кадамдардын баары «жеңүүчү болот жана жеңилүүчү болот» деген мыйзамга ылайык ишке ашырылат (мисалы: 43-жылдагы Устав Ливанды христиандардын колуна тапшырды. Тоиф келишими болсо аны Сунний мусулмандардын колуна өткөрүп берди. Ал эми учурда, Шийъалар «Үчтүк» (ал-Мусаласа) долбоору аркылуу өз кызыкчылыктарын алдыга сүрүүгө умтулушууда). Бул жасалма мамлекет миңдеген жалган тондорго оролуп, ыйыктардын ыйыгы аталды. Бирок, акыйкатта ал бирдиктүү иденттүүлүккө (өздүккө) ээ боло албаган, саясий түзүмү морт болгон ийгиликсиз мамлекет болду. Анын саясатчылары мамлекеттин жетекчилери эмес, тайпалардын жана согуштардын жол башчылары гана. Ал саясатчылар элди башкаруучулар эмес, аларды талап тоноочулар. Ооба, бүгүнкү күндө Ливандын саясий түзүмү аягына келип жетти.

L'Orient-Le Jour гезитинин башкы редактору, француз жазуучусу Эмили Суор мындай деп жазды: «Ливандын бүтүү түнүнүн ортосуна бир нече мүнөттөр калды. Бирок, азырынча түн ортосу боло элек... Кереметке мухтажбыз». Бул кооптуу макалада Ливан режиминин соңуна жакындап калганы жана анын өлүм төшөгүндө жатканы тууралуу айтылды. Ошондой эле, бул макалада Ливан башкарууда эле эмес, түзүмдө жана бүтүндүктө да кризиске кабылганы тууралуу айтылды.

Бүгүнкү күндө, бардык тармактарда чокусуна жеткен Ливан кризисин жоюу үчүн жаңжалдашкан тараптар сунуштап жаткан долбоорлор тураалуу айта турган болсок, алардын бири «Үчтүк» (ал-Мусаласа) долбоору. Аталган долбоор тайпачылык башкаруу формасынын жаңы түрү болуп, бул жолу, шиаларга үстөмдүктү бермекчи. Бул долбоор жаңы тайпачылык согуштары менен фитналарды келтирип чыгарат. Эгер, бул долбоор ишке ашырыла турган болсо, АКШ аны сырттан каржылай турган тышкы тарап болуп, оюнду толук көзөмөлгө алат. Ал эми Иран болсо, аймактагы жергиликтүү оюнчуга айланып, АКШнын атынан аталган долбоорду

көзөмөлдөөдө, анын турмушта колдонулуусун кепилдөөдө кызмат кылат. Ошондой эле, Иран ал долбоорду АКШнын аймактагы кызыкчылыктарын ишке ашыруучу рычагтардын бирине айлантат. Эгер, бул долбоор ишке ашырылса, тарыхта Ливанды маронийлерден суннийлерге жана алардан шиаларга өткөрүп берип турган зордук-зомбулук айлампасы дагы бир ирет жаңыланган болот. Ошондуктан, биз айтабыз, Ливанды бул көйгөйлөрдөн алып чыгуу бир гана жийиркеничтүү тайпачылык башкаруу формаларынан арылуу аркылуу болот. Ошондуктан, маселени чечүү үчүн ортодогу келишимдерди жаңылоо эмес, балким, ар дайым Ливанды ийгиликсиздикке дуушар кылып жаткан колонизаторлуктан кутулуу зарыл.

Тараптар сунуштап жаткан долбоорлордун дагы бири, тайпачылык башкаруу формасына жарандык илманий (светтик) чечим берүү. Аталган долбоорду түрдүү аталыш астындагы бир катар жарандык коомдук уюмдардын колдоп чыгышканына күбө болдук. Бул сунуштар «Кедр козголоңу» башталган күндөн тартып, байма бай-айтыла баштады. Долбоор тайпачылык башкаруусунан чыгууга чакырат. Ошондой эле, бул долбоордун идеясы чет элдик элчиканаларга таандык экени да айтылып жүрөт. Тайпачылык башкарууну жарандык башкаруу формасына өткөрүү оңой эмес иш болуп, бир топ убакытты талап кылгандыктан, Америка аны ишке ашырууну бир нече этаптарга бөлүүнү сунуш кылат. Ага ылайык, алгач АКШнын көзөмөлү астында болуучу Үчтүк долбооруна ыраазы болууга чакырат. Иран өз саясатында АКШга көз каранды болгондуктан, ал Ливандагы шиалардын эң ири партиясын көзөмөлдөй баштайт. Бирок, Америка азырынча өзүн бул долбоорго каршы кылып көрсөтүп жатат. Анткени, Америка саясатта өзүн Иранга каршы кылып көрсөтүп келет. Андан соң, кийинки, алыскы долбоорго өтүлөт. Ал Американын Жаңы Жакынкы Чыгыш долбоору. Бул федералдык жарандык түзүм болуп, анын жардамында АКШ саясий илманий партияларды түзөт жана алар аркылуу өлкөдөгү референдумдарга катышып, мамлекеттин саясий турмушуна аралашат жана бийлик башына жетүүгө аракет кылат.

Федерация маселеси Ливанда эле эмес, аймактагы башка мамлекеттерде да сунушталып жатканына күбө болуудабыз. Мисалы, Иракта расмий түрдө айтылбаса да, Сунний-Шиа-Күрт федералдык башкаруу формасы бар. Сирияда дагы мындай

башкаруу формасы орнотулуусу мүмкүн. Ал эми, Ливанда аталган башкаруу формасы дээрлик иштеп келген, аны жогоруда айтылып өтүлгөн тайпачылык башкарууларында жана граждандык согуштарда көрүүгө болот.

Ырас, федералдык жарандык башкаруу формасы тайпаларды бөлбөйт жана өлкөнү тайпалар аралык чыр-чатактардан куткарат. Бирок, ал «Динди турмуштан ажыратуу» акыйдасына негизделет. Бул болсо аймактагы элдердин тутунган динине т.а. Исламга туура келбейт. Ошондуктан, Ливанда жана аймактагы башка мамлекеттерде жашаган мусулмандар буга ыраазы болушпайт. Ошондой эле, федералдык жарандык башкаруу формасы өлкөнү Америкага жана капиталисттик Батыш өлкөлөрүнө көз каранды кылып коёт. Ал эми, алардын тышкы саясаты дүйнөдөгү мамлекеттерди басып алууга, алардын элдерин өзүнө каратып алууга жана алардын кен байлыктарын уурдоого негизделген...

Бирок, бүгүнкү күндө, адамдар нааразы болуп жаткан тайпачылык башкаруусу да негизинен Батыштын колу менен орнотулганын эстен чыгарбашыбыз керек. Ошондуктан, Батыш мамлекеттери Ливандагы саясий майданды ар дайым көзөмөлдөп келишкен. Ири өлкөлөрдүн саясаты Ливанда ар дайым ишке ашырылып келген. Өлкө жетекчилери Батышка малайлык кылып келишкен. Демек, азыркы жаңы сунушталып жаткан федералдык жарандык башкаруу формасы дагы Батышка кызмат кылуусу турган кеп. Анткени, Америка кандай гана жаңы сунуштарды жасабасын, ал Ливанга жана ушул аймактагы башка мамлекеттерге болгон колонизаторлук көз карашын эч качан өзгөртпөйт. Болгону, Американын максатына ылайык, аталган аймактагы элдерди Исламдан узакташтыруу жана бул аймакты көзөмөлгө алуу жаатында гана азыраак өзгөрүүлөр болушу мүмкүн. Американын эң чоң максаты – Исламды жок кылуу, бирок, анын колонизаторлук саясаты эч качан өзгөрбөстөн кала берет.

Ливан эли Американын жана капиталисттик Батыш мамлекеттеринин дүйнөдөгү саясатына назар салып көрүшсүн. Алардын тышкы саясаты жалаң гана «көз каранды жана малай кылуу» аркылуу саясий колонизациялоодон жана «тышкы рибавий карыздарга батыруу саясаты» аркылуу экономикалык колонизациялоодон турат. Ливан карыздардан улам кризиске кабылган жалгыз мамлекет эмес. Анын айланасындагы бардык мамлекеттер карыз туңгуюгуна кептелишкен. Болгону, Ливан

алардан алдыраакта турат. Бул көйгөйлөрдөн кутулуу үчүн, мына ушул бузуку болгон капиталисттик системадан бүтүндөй баш тартуу зарыл.

Андыктан, азыркы сунушталып жаткан чечимдер, алардын арасынан илманий жарандык башкаруу формасы дагы Ливанды бул кризистерден чыгарып кете албайт. Анткени, Ливан негизинен турмуштук түзүмү болгон капиталисттик системасынын туңгуюгуна кептелип турат.

Ошондой эле, Ливан эли колонизатор мамлекеттердин жана Америка жетекчилик кылган эл аралык саясий уюмдардын тарыхына назар салышсын. Коопсуздук Кеңеши, Бириккен Улуттар Уюму жана башка сыртынан инсаний болуп көрүнгөн түрдүү уюмдардын баары бир гана колонизаторлуктун азабын алып келишти.

Ошондой эле, Ливан эли экономикалык уюмдар жана фонддордун да тарыхына көңүл бурушсун. Эл аралык Валюта Фонду жана Дүйнөлүк Банк сыяктуу уюмдар бир гана мусулмандарга эмес, балким, үчүнчү дүйнө мамлекеттеринин баарына карата колонизаторлук саясатын жүргүзүп келишет.

Ливан көйгөйү үчүн чыныгы чечим – бул Ислам түзүмүнө негизделген чечим. Биз бул сөздү тайпачылыктан же бир тараптуулуктан келип чыгып айтып жаткан жокпуз. Тескерисинче, бир эле мусулмандарга эмес, башка диндегилерге да жакшылык алып келүүчү чечим катары айтып жатабыз. Ошондой эле, бул түзүм Ливанга эле эмес, бүтүндөй ааламга жакшылык алып келет.

Исламда адамдын динине, расасына, улутуна жана түсүнө карабастан, алардын адам катары турмуш кечирүүсүн кепилдөөчү мыйзамдар бар. Бул түзүм тарыхта колдонулуп, ийгиликке жеткен. Ошондой эле, азыркыга чейин анын өкүмдөрү турмуштун бардык көйгөйлөрүн чечүүгө жарактуу болуп келет. Исламда колонизаторлук жок, риба (сүткордук) жана ихтикар (монополия) жок, согуш соодасы жана адамдардын мал-мүлкүн тартып алуу жок. Ислам өкүмдөрү мал-мүлк бир ууч адамдардын колунда чогулуп, калктын калган бөлүгү жакыр болуп калуусуна жол койбойт. Исламдагы зекет жана мурас өкүмдөрү мал-мүлктү бөлүп, таратып берүүгө буйруйт жана байлыктын – эл аралык саясатка жана дүйнөлүк экономикага ээлик кылуучу – ихтикарий (монополист) адамдардын колуна чогулуп калуусуна тыюу салат. Ислам түзүмүндө валюта алтынга негизделет. Бул болсо,

канчалаган адамдарды кыйраткан валюта курсунун тынымсыз өзгөрүүсүнөн сактайт. Ошондой эле, Исламда мусулмандар менен кайры мусулмандар жалпы мыйзамдар алдында тең укуктуу болушат. Жердин астынан казылып алынган кен байлыктар Ислам мамлекетинин жарандарына – мусулман же кайры мусулман болушуна карабастан – бөлүштүрүп берилет. Андан тышкары, жумушсуздарга пособие берилет. Ислам акчанын кыймылсыз туруп калуусуна урухсат бербейт жана аны пайдалуу иштерге инвестициялоого буйруйт. Инвестицияга тийиштүү өкүмдөрдүн бири, шарикат (шериктик) өкүмдөрү. Ага ылайык, кедей адамдар байлар менен шерик болуп иштөөсү мүмкүн. Анткени, тажрыйба менен акча ортосунда шериктик болот. Булардын баарынан да эң маанилүүсү, Исламда мал-мүлккө – бүгүнкү бактысыз Батыш мамлекеттериндегидей – адамдарды колония кылуучу жана аларды кул кылуучу нерсе катары эмес, балким, ага адамдарга кызмат кылуучу, алардын мухтаждыктарын кандыруучу жана Аллахка жакындатуучу нерсе деп каралат.

Батыштын капиталисттик тарыхы соңуна жетип калганы тууралуу биз алгачкы жолу айтып жатканыбыз жок. Батыштын өзү да бул нерсени билип калды. Батыш хазараты аянычтуу абалда кулап бараткандыктан, өзгөрүү босогосунда экенин өзү да түшүнүп турат. Бул жаатта көп нерселерди мисал кылып келтирсек болот. Андыктан, өзүнө, жакындарына жана жалпы элине жакшылыкты каалаган адамдар өздөрүнүн пикирлөө алкагын кеңейтип, акыйкатка көздөрүн чоңураак ачып, Батыштын алдамчы чакырыктарынын сыйкырынан баш тартуулары зарыл!

Акыйкатта, Батыш элдердин турмушу жана алардын келечеги тууралуу баш катырбайт. Ал ар дайым өзүнүн кызыкчылыгын гана көздөйт. Андыктан, Ливан эли үчүн жалгыз гана туура чечим бар! Ал – Ислам түзүмүнө кайтуу! Ошондо гана, Ливан элинин жандары, малдары, калкы жана мекени амандыкта болот, ин шаа Аллах. Улам эле козголо берчү согуштар жана кыйроолор токтойт. Биз бул насихатты мусулмандарга жана кайры мусулмандарга жолдоп жатабыз. Чындыгында, Ислам мамлекети Аллахтын изни менен тикеленет жана анын жакшылыгы баарына тегиз тиет. Ислам үмөттү аны тикелөө үчүн ондогон жылдардан бери аракет кылып келет жана ал тикеленүүчү күн улам сайын жакындап жатат. Ливандагы абалдар, башка мусулман өлкөлөрүндөгү окуялар, деги эле, бүтүн дүйнөдөгү иштер мына ушул багытты көздөй бара

жатат. Тилекке каршы, алдамчы болгон Батыш пропагандасы мына ушул Исламий түзүмгө каршы туруп, аны терроризм катары көрсөтүүгө жана өзүн болсо чыныгы куткаруучу катары көрсөтүүгө аракет кылып жатат. Батыш бул көйгөйлөр үчүн анда дабаа же чечим бардай көрсөтүп жатат, ал эми, акыйкатта болсо андай эмес...

فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفَوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

«Мен силерге айтып жатканды жакында эстейсиңер. Мен иштеримди Аллахка тапшырамын. Акыйкатта, Аллах пенделерин көрүп туруучу» [40:44] □

ХАЗАРАТТАР КАГЫЛЫШЫ!
ИСЛАМ ХАЗАРАТЫ СИҢИШИП, ЧИРИП, СОЛУП КАЛБАШЫ
ҮЧҮН! (2)

Саир Салама, Абу Малик

Ар бир эл өзүнүн хазаратын жана жашоо образын калыптандырган кыйматтар, ишенимдер, түшүнүктөр жана мыйзамдар жыйындысы менен башка элдерден айырмаланып турат. Демек, Ислам үммөтү да жогоруда айтылган нерселер аркылуу башка үммөттөрдөн артыкчылыктуу болууга тийиш!

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

«Силер башка үммөттөр үчүн чыгарылган эң жакшы үммөт болдуңар, (анткени, силер) жакшылыкка буйруйсунар, жамандыктан кайтарасыңар жана Аллахка ыйман келтиресиңер». [3:110]

Биз буга терең назар салгандан кийин, Ислам акыйдасы менен илахий мыйзамдан башкажашоо тартибин жана жашоо образын тартипке сала турган, андан келип чыккан бийик кыйматтардын жыйындысы аркылуу карама-каршылыктарды жокко чыгара турган тирүү акыйда көргөн жокпуз! Калган хазараттарга келсек, алар карама-каршылыктарга толгон. Андагы туура эмес түшүнүктөр себептүүкүчтүүлөр алсыздарга үстөмдүк кылышат. Ал хазараттар сабатсыздыктын, паракорчулуктун, колониализмдин, кулчулуктун жана адамзаттын жок болушунун туусун көтөрүп жүрүшөт. Бул чындыктарды билүү Ислам Үммөтү үчүн эң кооптуу нерселердин бири болгон. Ага туруштук берүү үчүн, ойгонуу жолун тандап, бир канча аралыкты басып өттү!

Глобалдык хазаратты элдер мурас кылып алат деп ойлош туура эмес. А түгүл, адамдык тажрыйбанын жыйындысынан Батыш хазараты туу чокусуна жетип, бактылуулукту жана ийгиликти издеген адамдар ага карай умтула турган кыбылага айлана турган болсо да, мындай ойлоо туура эмес... «Шпенглер» (1880-1936) хазарат тууралуу мындай деген: «Ар бир хазараттын башка хазараттардан өзгөчөлөнгөн өзүнүн жеке жактары болот. Алар ар бири өз алдынча түзүлөт жана алардын өзүнө тишелүү жабык чөйрөсү болот. Бирхазарат менен башка хазараттын ортосундагы окшоштук бул сырткы көрүнүшүндөгү окшоштук. Анткени, ар бир хазарат бул жан дүйнөнүн көрүнүшү. Ал эми жан дүйнө (рух) хазарат менен хазарат ортосунда айырмалуу болот. Эгерде, эки хазараттын тышкы таасир этүүчү элементтеринде окшоштуктар

орун алса, анда алардын ар бири бул элементтерди кабыл алуу ыкмасында айырмаланып, карама-каршы түрдө кабыл алышат. Себеби, алардын ар бири бул элементтерди өз табиятына тура келмейинче сиңире албайт. Демек, тарыхчылардын «таасир этүү, үзгүлтүксүздүк жана тарыхый биримдик» деген иллюзиялары жокко чыгат».¹

Тойнби да «цивилизациялардын бирдейлиги» идеясын четке кагат. Ал муну «бүткүл дүйнөгө жат экономикалык түзүмгө жетүү максатында, алардын жалган көз караштары жана түзүмүнөн келип чыккан жаңылыш ой-пикирлердин негизинде, саясий жана эконимикалык батыш моделин бүтүндөй дүйнөгө таңулоочу Батыш тарыхчыларынын идеясы» деп эсептейт. Батыш тарыхчылары, айрыкча алардын арасындагы заманбаптары цивилизациянын негизги булагы бар деп эсептешет. Ал Батыш булагы болуп саналат. Демек, алар бул жалган көз карашы боюнча, бүткүл дүйнөлүк цивилизациянын биримдигине ээ болобуз деп ойлошот».²

Сэмюэл Хантингтон дагы алардын «Батыш хазараты бул бардык адамдарга ылайыктуу, универсалдуу жана жалпы хазарат» деп айткандарына каршы: «Эгерде, Батыш хазаратынын дүйнөнүн калган бөлүктөрүнө үстөмдүк кылуусу үстүрт деңгээлде чындык деп карала турган болсо, анда, Батыш түшүнүктөрү кыйла жөнөкөй деңгээлде, башка хазараттардагы түшүнүктөрдөн түп-тамырынан айырмаланат. Батыштын индивидуализм (жекелик), либерализм (эркиндүүлүк), конституционализм (мыйзамчылык), адам укуктары, теңдик, эркиндик, мыйзамдуулук, демократия, эркин базарлар жана динди мамлекеттен бөлүү жөнүндөгү ойлору, адатта, Ислам, конфуций, жапон, индус, буддист же православ маданияттары менен эч кандай сиңишип кете албайт... «Дүйнөлүк хазарат» болушу мүмкүн деген түшүнүктүн өзү көпчүлүк азиялык коомдордун өзгөчөлүгүнө жана алардын бир элди экинчи элден айырмалап турган түшүнүктөрүнө түздөн-түз карама-каршы келген Батыш идеясы», - деп билдирди.³

Бул жааттагы мисалдардан дагы орусиялык Николай Данилевскийдин (1822-1885) сөзүн келтирүүгө болот. Ал айтты:

(1) Бернард Льюис - Батыш жана Жакынкы Чыгыш - Набил Собхини Арабдаштыруу - Бейрут - ДТ - 483-б..

(2) Мухйиддин Исмаил - Тойнби, Тарых методологиясы жана тарых философиясы - Маданият жана маалымат министрлиги, Багдад - 1986 - 46-47-бб.

(3) Цивилизациялардын кагылышы - профессор Ахмед ал-Касастын Ислам цивилизациясынын пайда болушун мисал келтирилди, 33-34-бб.

«Жалгыз хазаратжок, тескерисинче, хазараттардын ар биринин өзүнчө өзгөчөлүктөрү жана моделдери бар. Бүтүндөй адамзат тарыхы өзү каалаган бир багыттагы түз сызык боюнча жүрбөйт. Тескерисинче, ал ар кандай багыттардагы кыймылдардан турат. Алар ар кандай багыттагы сызыктар менен жүрүшөт жана ар кандай хазараттарды, көптөгөн ойлорду же кыйматтарды жүзөгө ашырышат. Ар бир хазараттын өзүнүн кыйматтары бар».¹

Морис Крозе мындай дейт: «Биздин бир нече хазараттын алдында тургандыгыбыз, бирдиктүү бир хазаратжок экендигин жана алардын арасында сөзсүз түрдө бирөө болушун талап кылган нерсе жок экендигин билдирет. Бул бүгүнкү күндө, антропологдордун, тарыхчылардын жана коом таануучулардын арасында кабыл алынган нерсе. Илимпоздор ар бир адамзат тобунда кандайдыр бир түзүм жана өзүнүн хазараты бар экендигин бир ооздон мойунга алышкан. Ал тургай, жапайы адамдардын да өзүнүн хазараты бар. Ошол сыяктуу эле, бүгүнкү күндө «хазараттын тарыхыбир» деген тар теориянын өзү жат көрүнүшкө айланып калды».²

Биздин айткандарыбыз боюнча, үмөт өзүнүн кыйматтарына, идеалдарына жана мыйзамдарына бекем негизделген ушул бийик хазаратка ээ болгондон кийин, колониализмге жана элдердин байлыгын талаптоноого, эч кандай баалулугу же мыйзамы жок расизм менен капиталисттик ач көздүккө негизделген хазараттарга баш ийүүсү мүмкүн эмес.

Хазараттардын пайда болуусуна жана өнүгүүсүнө жакшылап назар сала турган болсок, бул хазараттардын негизи аны ээрчиген адамдын жашоого болгон көз-карашын аныктап бергендигин көрөбүз. Бул негиздеракылга негизделген Ислам акыйдасы же капитализм акыйдасы сыяктуу болушу мүмкүн. Же, бул негиздер коом жашап жаткан каада-салттар жана түзүмдөрдөн калган мурастардын натыйжасы болушу мүмкүн. Же, коомдогу бийликке ээ адамдар кабыл алган түшүнүктөргө негизделип, алар муну адамдарга таңуулашкандыктан, адамдар аны жашоолоруна киргизген болушат. Эгерде, бийликке ээ болгондор буга элди

(1) цитата келтирилген: Мухаммед Фатхи Осман - Ислам тарыхына киришүү – Дар ал-Нафаис, Бейрут - Биринчи чыгарылыш 1992 - 476-66

(2) Жалпы хазараттары - М1 - Б.18 жана профессор Ахмед ал-Касастын кайра жаралуу негиздери жана профессор Ахмед ал-Касастын ислам хазаратынын пайда болушу.

ынандыра алышпаса, анда, алардын коомунун түзүлүшү морт бойдон калат. Советтер Союзунун иштен чыккан моделиндеги коммунизм сыяктуу морт идеялар хазаратка айлана албайт. Жогоруда айтылган эки учурда тең, хазаратаны ээрчиген адамга жашоого болгон көз-карашты, бакыт тууралуу белгилүү бир түшүнүктү жана анын жүрүм-турумун өлчөй турган өлчөөлөрдү белгилеп берет. Демек, ар бир хазаратөзүнүн акыйдасынан келип чыккан бир катар терминдер менен түшүнүктөргө ээ болушу керек. Чоң түйүндүн чечиминен келип чыккан конкреттүү, тыгыз байланыштагы идеологияга ээ болуусу зарыл. Ал (хазарат) анын терминологиясы, акыйдасынан келип чыккан түшүнүктөрү, жана ар бир шайкештикке жетүүгө умтулган кыйматтары менен ушул хазаратка ишенгендер жашай турган конкреттүү жашоо образын түзүүнү максат кылат. Демек, фикирий хазараттардын структурасын жана алардын бири-бирине байланыштуу көз-караштагы идеологияга негизделишин изилдебегендер гана бутактардан окшоштук издешет. Ошондуктан, хазараттын негиздерин шайкеш келтирүү мүмкүн эмес. Башкача айтканда, алар негизделген негизги ишенимин жана идеясын өзгөртүү менен гана башка хазаратка айкалыштыруу мүмкүн. Ошондой эле, анын бутактарын да жанаштыруу мүмкүн эмес. Себеби, бул бутактар ошол негиздерден келип чыгат жана хазараттын кыйматтарын ошол коомго жеткирүүдө жана белгилүү бир жашоо образын камсыз кылууда негизги ролду ойнойт. Ким бутактарды түп-тамырынан (негизинен) ажыратып, аны башка хазарат тармактарынын бутагына жабыштырса, ал экинчи хазараттын курамында өз максатына жетпеген жана ал хазаратка ээрчигендерге бакыт тартуулай албаган, таң калыштуу элементтерди жаратуудан башка эч нерсеге жетише албайт (Демократия Исламдан деген сыяктуу). Балким, ал аларды карама-каршылыктардын айлампасына салат.

Ислам системасын жакшылап карап көрсөк, анын башкалардан айырмаланып туруучу табиятка ээ, бирдиктүү, өз алдынча, толук түзүм экендигин көрөбүз. «Ислам түзүмү адамдын жашоосун жөнгө салат. Бул жашоону гана эмес, ахыретти да, көзгө көрүнгөн нерселерди эле эмес көрүнбөгөн кайыптар дүйнөсүн дагы, көрүнгөн материалдык алакаларды эле эмес абийирдин тереңиндеги сырлар жана ниеттер дүйнөсүн да тартипке салат. Анткени, ал эбегейсиз зор, кең түзүм. Демек, ал ушул кеңдиктин

жана чоңдуктун тамыры менен тереңдигине ээ болуп, жайылышы керек».¹

Ошондуктан, акыйкат болгон бул системага жалгандын кириши аны бузат. Жалгандын ага кирип барышы аны күчтөндүрбөйт жана жалгандын кириши акыйкаттын үзгүлтүксүздүгүн бузуп, максатына жетүү үчүн бири-бирин толуктап турган тутумдарынын ишин үзгүлтүккө учуратат. Организмге имплантацияланган бөтөн дене кирип калганы сыяктуу. Организм өз ара аракеттенүүнү, өндүрүүнү, интеграцияны жана жанданууну улантуунун ордуна, ошол бөтөн телодон келип чыккан көйгөйлөрдү чечүү үстүндө иштеп калат! Бул акыйкат түзүмгө жалган нерсенин кирип барышы анын адамдын адамга сыйынуусунан куткаруу максаттарын бузат жана адамдарды ыйыкташтырып жиберет. Алгач, тогутка ишенбөөгө чакырган акыйкат – тогутка куйра келтирүүнүн ордуна – ага ишенүүгө чакырып калат! Ошондуктан, жалганга карата чындыктын позициясы өтө катуу экендигин билебиз. Ислам башка цивилизациялардын ортосунда башталган. Т.а. Ислам перстердин жана алардын поэзиясынын, гректердин жана алардын мифтери менен метафизикасынын, алардын кудайлары менен коомдук жана саясий системасынын, теологдорунун жана алардын философиясынын, индустардын кудайлар мистикасынын эбегейсиз массасынын ортосунда башталган. Бирок, ал мунун бардыгынан акыйда жана жашоо түзүмү жаатында, кыпынчалык же андан да төмөн нерсени да өзүнө алган жок! Бул акыйкат Ислам адамдарды Аллах Тааланын ыраазылыгына жеткирүү максаты менен келди. Бул максатка болсо, башка хазараттардын кыйматтарына ээрчүү аркылуу жетүү мүмкүн эмес болчу.

Аллах Таала жакшы амалдарды кылгандарды бейиш менен сыйлайт. Ага ыйман келтирип, жакшы иштерди кылгандарга жеңиш, күч-кубат берет жана аларды жер жүзүндө халифа кылат. Аллах Таала буйруктар менен кайтарууларды вахийден гана алууну милдеттендирген. Анткени, Ислам дини вахийден гана алынат. Кыяматтагы сурак вахийди ээрчигендиги же андан жүз бургандыгы үстүндө гана болот. Буйрук вахийди гана ээрчүү. Ал эми, хидаят вахий түшүргөн гана нерсе. Шариятта акылга орун жок, бир гана шарий нассты түшүнүү жана андан өкүмдү чыгарып алууда

⁽¹⁾ Сайид Кутб, «Жолдогу белгилер» 31-32-66. Жана төмөнкү пункттардын көпчүлүгү дагы ушул китебинен алынган.

ганаакыл иштетүү мүмкүн. Өкүмдөр убакытка жана жерге жараша өзгөрүлбөйт. Жада калса, Расуллуллах ﷺдын да шариятты өз каалоосу менен өзгөртүүгө укугу жок болчу, анан кантип Пайгамбар ﷺдан төмөн турган адам аны өзгөртө алат? Демек, Исламды үйрөнүү программасынын эң маанилүү талаптарынын бири жахилияттан (караңгылык, наадандык) жана анын түзүмүнөн толук түрдө баш тартуу болуп саналат. Айрыкча, анын эң жогорку этабы болгон тогуттардан баш тартуу. Анткени, анын позициясы ачык күфр позициясы. Ошондой эле, Исламды үйрөнүүнүн негизги масаттары булар: Жахилият коому менен болгон байланыштардан, анын баалуулуктарынан жана билимдеринен баш тартуу. Ислам дининин баалуулуктары менен тыгыз байланышта болуу, караңгылык, жалганчылык жана деспотизм түшүнүктөрүнөн толугу менен алыстоо. Акыйкатка жана анын ишине толук берилүү аркылуу акыйкатты жана анын тарапкерлерин жалгандан тазалаган, жамандыкты жакшыдан айырмалаган текшерүүгө көңүл буруу.

Ислам манхажы (жолу) чындыктын жалган аркылуу жеңишке жетүүсү мүмкүн эмес экендигин түшүндүрөт. Анткени, адамдар жалган менен акыйкатты айырмалай албай калышат. Адатта, жалганга таянуу сөөмө-сөөм, карышма-карыш жакындоо менен башталат. Тескерисинче, акыйкат жалгандан чындык деген кубаттуулугу менен айырмаланат. Жалганды жеңе турган баалуулуктары аны жеңет. Абсолюттук жалгандан баш тартуу менен ал канааттанбайт. Тескерисинче, ал аны түп тамырынан алып салуу үчүн, ага каршы толук согуш жарыялайт! Чындык ачык жана жаркын, ак-карасы жок, жаркыраган акыйкат. Ал өзүнүн тарапкерлеринен нафис-жыргалчылыктарынан баш тартып, кыйынчылыктарга жана зыяндарга сабыр кылып, чыдамдуулук менен акыйкатубадасынын ишке ашарына чын дилден ишенүүлөрүн талап кылат. Аллахтын шариятына толук моюн сунууну талап кылат. Бул толук моюн сунуу ыйман талаптарынын бири.

Ушул толук моюн сунуу аркылуу, Шариат алкогольдук ичимдиктерди, кумар оюндарын, эстеликтерди жана ширкти жокко чыгарды. Исламга чейинки жахилияттын каада-салтын жана баалуулуктарын, коомкөз карашындагы анын лидерлерин жана тарапташтарын жок кылды. Эгер мындай кылбаганда, исламга чейинки жахилият көрүнүшү бүгүнкү күнгө чейин улана бермек.

Ошондуктан, мусулмандар Исламды жумшартууга аракет кылгандарга жана башка хазараттардан кандайдыр бир баалуулуктарды алууга аракет кылгандарга каршыайыгышкан күрөш жүргүзүшү керек. Ислам башкаруу түзүмү болуп, ал бийлик, күч жана халифалык аркылуу жашоону башкаруу, адамдын турмушка болгон көз карашын өзгөртүү жана жүрүм-турумун практикалык түрдө көзөмөлдөө негизинде келген. Ислам хазараты адилеттүүлүккө жана акыйкаттыкка жетип, чындыкты жүзөгө ашырып, жалганды жокко чыгарат. Ошондо гана, адам жер жүзүндө бактылуу болуп, өзүнүн жаралуудагы милдеттерин аткара алат!

Жакындан карап көрсөк, Ислам Үммөттүнүн мамлекети кулагандан кийин, ислам мыйзамдары тар чөйрөдөн тышкары, үммөттүн жүрүм-турумун жөнгө салбай калды. Үммөт Батыш хазаратынын көзөмөлү астында калды жана үммөттүн өзгөчөлүктөрүн жок кылуу аракетинин курмандыгы болду. Батыш үммөткө пикирий же хазарий альтернатива сунуштай албагандан кийин, аны жалган менен аралаштырды. Үммөт өзүнүн шарияттынан алыстагандыктан, Батыш анын байлыгын талап-тоноду, ал тургай, аны жок кылууга аракет кылды. XX кылымдын орто чениндеги маанилүү бир учурда, үммөт өзүнүн шарият мыйзамдарынын туура экендигинен күмөн санаганы байкалды. Алхазаратын жаңыдан куруу үчүн көтөрүлүү жөндөмүндө күмөндөнүп калды. Үммөттүн ичинен тайпалар чыгып, алардын бир тобу жалганга каршы күрөшүүдө жалгандын өзүнөн пайдалануу жолун тандап алышты. Алар бул ыкма өтө кооптуу жана харам экендигин түшүнүшкөн жок. Ал жол мусулмандарды акыйдада алсыздантып, шарият жана анын табиятын, хак менен батылдын күрөш мүнөзүн туура түшүнүүдөн алыстатты.

Ислам Үммөтүнө өзүнүн шариятынын артыкчылыктарын чагылдырып, иш жүзүндө көрсөтүүгө аракет кылган бул китептин мааниси ушундан улам келип чыкты. Ошондой эле, ал шарияттын мүнөздөмөлөрүн жана курамдык бөлүктөрүн, анын реалдуулукту жүзөгө ашыруудагы натыйжалуулугун жана жалган идеялар менен күрөшүү жолун чагылдырды. Бул китеп мунун бардыгын Батыш цивилизациясынын мыйзамдары, курамы жана идеологиясы менен салыштырат. Анткени, каршы турууда өзүнүн жакшы жагын көрсөтү менен каршы турулат!

Мыйзам чыгаруу башаламандыгы таасиринин айрым өзгөчөлүктөрү жана Батыш хазаратынын Ислам дүйнөсүнө үстөмдүгү.

Эгерде, бүгүнкү күндөгү Батыш хазаратынын гегемониясына жана анын гегемониясынын бүтүндөй адамзатка кооптуудургандыгына карасак, ал ушул доордо адам баласын илманий, механикалык көз-карашка ылайыкташтырды. Адамзат жашоосунун таза материалдык кыймат менен гана өлчөнүшүнө толук эркиндик берди. Ал адамзаттын жан дүйнөсүн талкалап, инсанийлигинен чыгырып жиберди. Адамзатты аалам, адам, тирүүлүктүн жаратуучусуна каршы коюп, бирде илманийлик жана заманбаптык көшөгөсү артында, бирде техникалык прогресс көшөгөсү артында адамзатты жаңы кудайчаларга сыйынууга багыттады. Бул дүйнөдө жакшы амалдары кылгандыгы үчүн бейиштен сыйлык алуу түшүнүгүнүн ордуна, бул дүйнөнүн лаззат жыргалчылыктарына кызыктырды. Бул көз караш натыйжада адамзатка дүйнө жашоосунда бактысыздык жошоосун тартуулады.¹

Бул дүйнө караш пикиринин боштугунан улам, башалмандыкка көңүл да бурбайт. Эгерде, биз Батыш хазаратына тереңирээк карай турган болсок, анда бардык баалуулуктардан жана маани-маңыздан куржалак калган маданият жана хазаратты көрөбүз. Ар бир адамдын чен-өлчөмү коомдук баалуулуктардын, билимдин, ишенимдердин, искусствонун, адеп-ахлактын, каада-салттын, философиянын, коомдогу таланттардын, мүмкүнчүлүктөрдүн жана үрп-адаттардын масштабын чагылдырат. Батыш хазараты муну токтоосуз түрдө материалдык баалуулукка (пайдага) айландырып, өндүрүштү, маркетингди жана кирешени көбөйтүү учурунда ага (хазаратка) көңүл бурууну азайтат. Өндүрүштө товарларынын керектөөнүн чендерине карата биринин үстүнө бири топтолуусуна алып барат. А түгүл келечекте, ойлоп табуу зарылчылыктын атасы болуп, адам өзү товардын түрүнө өтүп же рекламалоочу материал катары, баасы төрт динардан ашпаган мерериалга айланат! Коомдор жашоосунда кыйматтар камтылган маданий субъект болуштун ордуна, керектөөчү эле топторго айланып калды. Расизм, басмырлоо, атаандаштык жана жок кылуунун отун тутандыруу менен коштолгон, бул хазарат маданий, хазарий жана фикрий боштуктан улам, көп өтпөй, ушундай натыйжага алып

(1) Доктор Карима Доус: Жаңы Бутпарасттык: Заманбап Адамга Сыйынуунун Жаңы Формалары.

келди. Ал тугай, согуш отун тутандыруу, кан төгүү бул цивилизацияда учур учуру менен кайталана турган көрүнүшкө айланды. Адамзат баалуулуктары жаатындагы кескин төмөндөө себетүү адамдар техникалык прогресске гана таң кала турган болуп калышты. Илим жана техника дүйнөдөгү көйгөйлөрдү чече алган жок. Барлыктын (жашоонун) маани-маңызын түшүндүрүүгө белсенбеди. Агностикилер (кудайдын жалгыз экендигин моюндабагандар) коом арасында шектенүү, алаксытуу, ээн баштык, башаламандык жана карама-каршылыкты күчөттү. Демек, илманийлик адамдын тагдырий суроолоруна жооп берген жок деп эсептейбиз. Бул адамзаттын тарыхындагы, адамдын тагдырий маселесин чечүүнү четке кагууга негизделген биринчи мабда болуп эсептелет. Андан бактысыздык жана тынчсыздануу хазараты жаралды. Башкача айтканда, бул хазаратта адам өзүнүн барлыгын жана жашоодогу максатын билбей жашайт. Колин Уилсон «Цивилизациянын кулашы» аттуу китебинде мындай дейт: «Мен биздин хазаратка, арзан жана арзыбаган нерсе катары карайм. Анткени, ал баардык аклий чен өлчөмдөрдүн төмөндөшүнө алып барды». Тарыхчы Арнольд Тойнби мындай дейт: «Батыш хазараты адамды адамзаттын жашоо элементтерине ээ болбогон, деформацияланган карликке айландырган руханий боштукка дуушар кылып жатат. Адам жашоосун эң төмөнкү ченемде өткөрөт. Бул анын физикалык жашоосунун чеги гана. Бул нерсе коомду максатсыз чуркаган үйүргө айлантат. Бул хазарат менен жашаган адам өзүнүн жашоосун тынчсыздануу, башаламандык жана психологиялык бузулуу менен тозокко айлантат». Француз жазуучусу жана саясий ишмер Андре Мальро: «Биздин хазарат тарыхтагы «Жашоонун мааниси эмнеде?» деген суроого «Билбейм» деп жооп берген алгачкы хазарат. Анын кылымдар бою бул суроого жооп берүүгө болгон аракеттеринин бардыгы натыйжа берген жок!» - деп айткан.¹

Бул суроо адамдын ой жүгүртүүсүнө байланыштуу болсо да, адам фикрий жана ахлакий боштука жана жүрүм-турум аномалиясына түшүп калбашы үчүн, ал суроонун чечилиши негизги шарт болуп саналат. Фикрий кыйматтардын боштугу жана Батыш хазаратынын учурдагы хазарий банкроттугу адамзатты тарыхта

⁽¹⁾ Ал-Фатиха аттуу макалага караңыз: Кудайдан .. Кудай үчүн .. Кудайга .. Автор: Яссин Бин Али. Доктор Карима Доуз: Жаңы Бутпарасттык: Заманбап Адамга Сыйынуунун Жаңы Формалары.

болуп көрбөгөндөй туңгуюкка жана коркунучка алып келди. Сайид Кутб айткандай: «Адамзат кыйматтарсыз жер жүзүндө жашоосу кыйын. Адамзат ансыз жашоодогу миссиясын, жашоо функциясын жарык кылуучу максатын түшүнбөйт. Адамды адам кыла турган, коом алакаларын сак-саламат, туура негизде кура турган максаттарды түшүнө албайт». Батыш гомосексуалисттердин укугун коргоодон жана моралдык баш аламандыктан башка эч нерсе сунуштай албайт. Коомдук оош-кыйыш, үй-бүлөнүн ыдырашы жана мамлекет камкордугунун солгундашы, ал тургай, психологиялык жана психикалык оорулар батыш өлкөлөрүндө өтө жайылып кетти.

Батыш адамзатка өзүнүн «баалуулуктарын» тартуулап, аны кабыл алдыруу үчүн күрөш жүргүзгөндө, ал колониализмдин эң коркунучтуу түрү менен күрөш алып барат. Мисалы, алардын «адам укуктары» принциби социалдык укуктарга эмес, эркин рынокко негизделген. New York Times гезитинин башкы саясий кабарчысы Томас Фридмандын айтымында, Перс булуңундагы согушта Буш саясатынын негизги багыты бул «Эгемендүү мамлекеттердин ортосундагы саясий чек аралар сакталбаса, башаламандык дүйнөнү башкарып калат» дегенден келип чыгат. Фридман өз сөзүн түшүндүрүп, мындай дейт: «Кансыз согуштагы Американын жеңиши демократия жана базар эркиндигине негизделген саясий жана экономикалык принциптердин жыйындысы болду». Акыры, дүйнө муну түшүнөт: «Эркин базар – бул келечек. Бул иште, коопсуздук тизгинин колго алган Америка гана үлгү боло турган моделди көрсөтөт».¹

Америкалыктар өз чакырыктарын «демократия жана адам укуктарын жайылтуу» шылтоосу менен көшөгөлөп жатышат. Мисалы, кыйноо, уруп-сабоо жана адам өлтүрүү сыяктуу нерселерди адамдардын коопсуздугун жакшыртуу деген чакырыктар менен жаап-жашырып коюшат. Бирок Дүйнөлүк Банк жана ЭВФ теоретиктери сунуш кылган либералдык ой-пикирлердин тереңине караганда, алар «укуктар эркин базарлардын жана мыйзамдын үстөмдүгүнүн борборунда болууга тийиш» деп эсептешет. Башкача айтканда, социалдык укуктарды же социалдык мукхаждыктарды камсыз кылууну эмес, балким басып алууну таңуулаган колонизаторлор түзгөн өкмөттөр тарабынан ушул нерсе сунушталат. Адам укуктары идеясы либералдык

⁽¹⁾ Ноам Хомскийдин Эски жана Жаңы Дүйнөлүк түзүм, 17-б.

империализмдин, эркин глобалдык сооданын жана аларга кызмат кылган мыйзамдарды кабыл алуунун чегине борборлоштурулат.¹

Джон Пилгер мындай дейт: «Америкалык изилдөөнүн жыйынтыктары боюнча, Билл Клинтон, Джордж Буш, Тони Блэр жана анын мурдагы консервативдүү өкүлдөрү, Иракта тарыхтагы массалык кыргын салуучу куралдардын баарынан ашып түшкөн көп адамдардын өлүмүнө себеп болушту». Адам укуктарын өздөрү талкалап ага каршы күрөш жүргүзүп жатышса, кантип анан алардын адам укуктары боюнча чакырыктарына ишенүүгө болот?

Батыш хазараты адамзатка жекелелик уникалдуулукту, акча жана көңүл каалоосунун артынан чуркоону гана камсыз кылды. Ошондой эле, «техникалык прогресс бул жетиштүү жашоого алып баруучу жол» деген ишенимди пайда кылды. Алардын бул жетиштүү жашоого алып баруучу бул жолу байлардын баюусуна, жакырлардын жакырланышына алып барды. Ошондой эле, колонизатор мамлекеттердин кудуретине күч кошуп, байлыктарды тоноолоруна жол ачып берди. Жер жүзүндөгү калган элдерди талап тоноо үчүн диктатор императорлорунун амбициялары жана аларга начар кам көрүүүрайымы астында калтырды!

Батыш эми, жамандыгын жашыра албайт. Ал дүйнө жүзүнүн аялдар укугу жаатында мурду менен жер сүзүп турган бир учурда «Аялдардын коомдогу, үй-бүлөдөгү жана жашоодогу ролу» жөнүндөгү туура көрүнүштү, атүгүл, эч кандай көрүнүштү сунуштай албастан, аял укуктарын коргоо боюнча төшүн кагып жаткан биринчи тарап. Бардык Батыш демократиясындагы мамлекеттерде эркектерге салыштырмалуу аялдардын эмгек акысындагы диспропорциянын (айырмачылыктын) көлөмүн көрүүнүн өзү жетиштүү. Ошол коомдордогу аялдардын да, эркектердин да үй-бүлөнүн бузулушу жаатындагы тартып жаткан азап-тозогун көрүү жетиштүү. Алардын түзүмдөрүн жүзөгө ашыруунун натыйжасында, документтештирилген статистикалар расизмди жана кара денелүү адамдарга туура эмес мамиле кылууну туудурган трагедияны ачык көрсөтүп турат.

Франциянын мусулман аялдарынын кийимине каршы күрөшүүсү, алардын көптөгөн тармактарда билим алуусуна жана иштешине жол бербөөсү, ошондой эле аялдарды товарларды жарнама кылуу үчүн, аларды товар катары колдонуусу мунун ачык далили!

⁽¹⁾ Нео-империалисттер Империянын идеологиялары, Колин Мойерс, 138-б.

Мисалы, Франция улуу державалардын клубунда өзүнүн катышуусун сактап калуу үчүн Африка континентин кантип тоноп кеткенин көрүү жетиштүү. Акыркы 50 жыл аралыгында, Африканын 26 өлкөсүндөгү жалпы 67 төңкөрүш болуп өттү. Мурдагы француз колониялары катары эсептелген 16 көзкаранды өлкөдө төңкөрүштөр болгон. Булар Африканын Франкофониясындагы төңкөрүштөрдүн 61% түзөт. Ошол өлкөлөрдү башкарган өкмөттөр Франциянын колунда калып, ар бир шайланган президент ал өлкөлөрдүн Франциянын темир чеңгээлинен чыгып кетүүсүнө жол бербөө үчүн, бул төңкөрүштөрдү уюштуруп келет!

Франция Африкадан жыл сайын беш жүз миллиард доллардан ашуун акча сууруп алат. Африка Биримдигинин АКШдагы элчиси Доктор Арикана¹ айткандай: «Бул Франциянын орточо улуттук өнүмү жыл сайын жарым триллиондун диапазонунда (чегинде) болушу үчүн». Ал атырларды жана Airbus уаактарын гана чыгарат! Анан мындай бюджет кайдан келет? Күнүнө он миллион баррель мунай өндүрүп турган Сауд Арабиясынын улуттук продукциясы жыл сайын жарым триллионго араң жетет! Ой жүгүрт! 2013-жылы Франциянын мурунку президенти Франсуа Олланд Елисей сарайына келгенден жана Франциянын президенттигине киришкенден кийин мындай деди: «Франция, Европа менен биргеликте Африканын тагдырына көбүрөөк катышкысы келет». Башкача айтканда, анын өлкөсү дагы деле болсо африкалыктардын тагдырын дагы узак убакытка көзөмөлдөөнү көздөп жатат. Ага чейин бир нече жыл мурун, 2008-жылы март айында Франциянын мурунку президенти Жак Ширак: «Африка болбосо, Франция үчүнчү дүйнө өлкөлөрүнүн катарына жылат», - деген. Алардан мурункусу Франсуа Миттеран 1957-жылы Президенттик кызматка киришкенге чейин: «Африка болбосо, Франция XXI кылымда эч кандай тарыхка ээ болбойт», - деп билдирген.²

Бул адамзат үчүн Батыш цивилизациясынын лидерлигин, колониализмди, согуштарды жана байлыктарды талап-тоноону

(1) Доктор Арикана - ФРАНЦИЯ 500 МИЛЛИАРДДЫ АФРИКАДАН УУРДАЙТ «ВИА» колониялаштырууну улантуу боюнча келишим.

(2) "France Afrique" .. Франция Африканын байлыгын жарым кылымдан ашуун убакыттан бери кантип тоноп келген? Айдө Омира, Хафса Жууд, Нуун пост. Котормочу: Африкадагы 14 өлкө Францияга салык төлөөгө милдеттүү, Politicians Post, Мохаммед Абдель Моньим. Акыркы саат: Ливия ... француз-италиялык спарринг, YouTube. Ал эми Африканы системалуу түрдө талап-тоноого негизделген Европанын улуулугу, Малленс Барт-Уильямс, Сьерра-Леоне-Германиялык Youtube.

колго алган жетекчи Франциянын жүзү. Франциянын бул жетекчилиги Африкада үчүнчү дүйнөнүн катарында кала тургандай жакырчылыкты жана чыр-чатакты жайылтып, анын ойгонуусуна жол бербей, жашоодон ырахат алуусуна тоскоолдук жаратып келет!

Ислам үмөттү бардык элдердин арасында хидаяттын, цивилизациянын, билимдин жана бакубатчылыктын отун көтөрүп жүрүүчүсү болгон. Тарыхта Ислам мамлекети менен православдык христиандардын Византия мамлекетине каршы айыгышкан тирешүүсүнөн кийин, католиктер биринчи «кресттүүлөр жүрүшүндө» православдардын согушуна кошулуп кетишти. Андан кийин «кресттүүлөр жүрүшү» дээрлик аяктай электе, аларга протестанттар да кошулуп кетишти. Мына, тарых дагы кайталанып жатат. Алардын катарына жөөттөр, индустар жана кытайлар да кошулду. Деги эле, жер жүзүндө Аллахтан башка кудай жок деген үмөткө каршы согушпаган элди таппайсың! Эгер ишенбесеңиз, анда, «христианчылык элдин апийими» деп эсептеген коммунизмден бошонгондон кийин, орустардын Чеченстанга киришкенин көрүңүз. Алар православдардын ураандарын көтөрдү жана Чеченстанды басып алган танктарына кресттерин тагышты. Кресттүүлөр Шамды жана Ливияны басып алышты. Мусулмандар ооздорун ачып, айла-амалы жок отурушту! Бузукулуктун жана терроризмдин башчысы болгон Россиянын жек көрүү сезимин күчөтүүгө башка себеп бар беле? Батыш дагы деле караңгы, орто кылымдык, ач көз менталитет менен жашап келе жатат. Ушул ыглас, адепсиз жол менен Ислам дүйнөсүнө каршы күрөш алып барууда. Батыш Ислам үмөттүнүн коргоочусу жана калканы болуп саналган Халифалыктын жоктугунун жана үмөттүн бытырандылыгынын себепин билгендиктен, системалуу түрдө жок кылуунун бардык түрүн ишке салууда!

Ислам дүйнөсү менен Батыштын ортосундагы каргашалуу согуштардын кийин, мусулмандардын жердин булуң-бурчтарында жаркырап турган күнүнүн батышына жол берилди. Мусулман өлкөлөрүндө аскердик, саясий, маданий жана экономикалык колониализм толкундары пайда болду. Батыш Ислам системасын бийликтен четтете алгандыктан, Ислам Үмөттүн элүүдөн ашык мамлекетчелерге бөлүп жиберди. Анын мүмкүнчүлүктөрүн жана байлыгын көзөмөлдөдү. Өзүн үлгү жана мисал ала тургандай кылып көргөздү. Натыйжада, мусулмандарды материалдык,

интеллектуалдык жактан артта калууга жана руханий, саясий жактан төмөндөөгө алып келди. Өлкөлөрдө өзүм билемдик, адилетсиздик жайылды. Мусулмандардын ортосундагы бир туугандык байланыштар үзүлүп, алардын ортосунда тар, улутчулдук, уруучулук, мекенчилдик жана мазхабдык байланыштар кирип келди. Алардын халифалыгы кулатылгандан бери, бир да күн караңгылыксыз өтпөйт. Ал караңгылык, мусулмандардын каны жана намысы менен сугарылган. Мусулмандардын мал-мүлктөрүн талап-тонотушту, аларга зулумдар үстөмдүк кылып, душмандары өкүмдарлык кылды. Андан жетим-жесирлердин ыйын, каза болгондордун азасын, эзилгендердин онтогонун жана ач карындын курулдаганын гана угасың. Адамдар үчүн чыгарылган эң жакшы үмөттүн мындай төмөндүккө түшүп кетишинин бирден бир себеби, Аллахтын шариятын ишке ашырбай, андан алыстоосу болуп саналат. Аллаһ Таала айтты:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنِّي فَانِّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا

«Ал эми, ким Менин эскертүүмдөн (Курандан) баш тартса, ага машакаты оор турмуш берерим шексиз» [20:124]

Үмөттүн душманы анын денесине жармашты. Үмөт денесинде, оорулар жана кырсыктар Роббинин мыйзамынан баш тарткандыгынан келип чыкты. Саманды от каптагандай эле, кырсык жана рак оорусу аны каптады. Оорунун келип чыгышын дарылабай туруп, оорунун белгилери жөнүндө ар кандай сөздөрдү айтуу бейтапка каршы кылмыш болуп саналат жана рак оорусу күчөп кетет. Кандай гана иш-аракет болбосун, көйгөйдүн тамырын чечпесе, Үмөт өзүнүн бактысыздыктарын чечүүгө бир карыш алга жылбастан, тескерисинче, ал андан алыстайт!

Адам чыгарган түзүм жер жүзүн бүтүндөй каптады. Жахилияттын текебердиги ишке ашып, шарият өкүмдөрүнүн көпчүлүгү жер бетинен четтетилди. Ислам өкүмдөрүнөн мусулмандардын колунда ибадаттын айрым жоболорунан жана жеке абалынан башка эч нерсе калган жок. Адилеттүүлүктүн мамлекетти талкаланды, жалгандын мамлекети анын жолунда тоскоолдукка айланды. Аша чапкан ачкалык жер жүзүн каптады. Заалымдар көтөрүлүп, коррупционерлер талап-тоноп, адилетсиздик доор сүрдү. Акыйкат жоголду, жакшылык кайып болуп, жамандык шапар тепти, кан суудай акты. Абийирлер төгүлдү, жалган макталды, кең жер кысылды, рувайбизалар эл алдына чыкты.

Иттер табактан тамак талашып жегендей, колонизатор элдер Ислам Үммөтүн туш-туштан талады. Алардын кылыч жана найзалары үммөт денесине туш тараптан сайылды. Колонизаторлор үммөттүн ичиндеги эки жүздүүлөрүн аким кылып, фасык күнөөкөрлөрүн жардамчы кылды. Алардан жаманырак кылмышкерлерин салык жыйноочулар, соттор жана чалгындоо кызматкерлери кылды. Ошентип, алар үммөттүн демин басышып, жакшылыктарын талап-тоношту. Адам заты үчүн чыгарылган эң жакшы үммөт агын суунун үстүндөгү көбүктөй эле болуп калды. Ал ойгонуп, өскөн сайын кесип туруш үчүн аны туш тараптан курчап алышты! Алар элдердин тандоосу үчүн дасторкондогу күкүмдөрдү жана күнүмдүк тиричиликтин кыйынчылыгына калтырышты. Алар чындыктын демин акыйкатты көтөрүп чыгуучулардын көөдөнүнөн чыгарбай, өчүрүп салуу үчүн үммөттүн өзүнүн жашоо образы жана анын ишенимдерине каршы күрөштү. Үммөттүн байлыгы анын душмандарынын талап-тоноосунда калды. Уурдалган мунайдан же уурдалган акчадан, ошондой эле, уурдалган укуктан кайтылбаш керек. Жаш балдардын каны үммөттүн душманын өч алуусуна отун болду. Мечиттер жардырылды, үйлөр талкаланды, боор эт менен тең жаш наристелер өлтүрүлүп, өртөлдү. Үй-бүлөлөр дүйнө жүзү боюнча жер которуп, баш калкалоочу жай издеп тентип кетишти. Алар элдер үчүн чыгарылган эң жакшы үммөт эле!

Үммөттүн аскерлери башчылардын буйругу менен үммөткө каршы сунулган кылыч, анын мойнуна кезелген жебе болуп калды. Алар үммөт душмандарына тынчтык тартуулай турган, ал эми, үммөт камкорчуларына каршы согуш кыла турган болушту. Ыйыктыктар талкаланды, изги кыздар зордукталды, бузукулук жайылды, жана ага каршы чыгууга батынган адам табылбай изгилик жоголду. Булардын бардыгы мусулмандарга күн сыяктуу ачык-айкын болуп калды. Ал тургай, мусулмандарга эле эмес башка элдерге айдан айчык болуп калды.

Үммөт өзүнүн шариятынын улуулугуна таң калган учурлары болгон. Азыр аны колдонууга жарактуу экендигине күмөн саноодо. Анын иштеринин жакшылыгына ушул шариятты колдонуу менен гана жетүүгө болот деген нерсеге күмөн санады. Чыгыш менен Батыштан конституциялар менен мыйзамдарды импорттой баштады (Чөлдө суусу өзүнө артылып бирок суу издеп чаңкоодон өлгөн күрөң төө сыяктуу). Бул нерсе Үммөттүн ойгонушун жана

маселеге олуттуу мамиле кылуу демилгесин көтөрүшүн талап кылган нерсе. Сел түгөндү, Батышка баш ийүүдөн боштондукка чыгуу жана анын идеяларына, үстөмдүгүнө жана хазаратына каршы нур менен күрөшүү мезгили келди. Үммөт Хизб-ут-Тахрирдин жетекчилигинин айланасында Раббисинин мыйзамын кайрадан колдонуу үчүн, колуна кол бутуна бут болуп анын айланасында бириге турган мезгил келди. Мухаммад ﷺ жана анын сахаабалары Ислам харазатын орноткон негизде кайрадан аны орнотуу мезгили келди! □

КАПИТАЛИЗМДИН ХАЗАРАТЫ ЖАНА АНЫН ЖАШООГО БОЛГОН ДАРВИНДИК КӨЗ КАРАШЫНЫН БУЗУКТУГУ (2)

Сариси ал-Макдиси – Куддус

Капиталисттик хазараттын негизи:

Капиталисттик хазарат аалам, адам жана тирүүлүк жөнүндөгү идеологиялык негиз үстүнө курулган. Ал негиз – илманийлик идеясы т.а. динди турмуштан ажыратуу идеясы. Бул фикрий негиз капиталисттик көз карашты (идеологияны) калыптандырды. Капиталисттик идеология утилитаризм (жалаң гана пайда) жана прагматизм (кайсы бир идея көйгөйдү чече алса, ал чындык) көз караштарынан турат. Андан экономикадагы, саясаттагы, социалдык турмуштагы, эл аралык мамилелердеги жана башка бардык маселелердеги капиталисттик системалар келип чыккан. Капиталисттик хазараттын ушул негизги эрежесине, башкача айтканда, илманийлик көз карашына назар салып, анын башталышын түшүнүүгө аракет кыла турган болсок, анын бекем фикирий негизден келип чыкпагандыгын көрөбүз. Тескерисинче, биз аны фикрий болбогон чекиттен башталган деп эсептейбиз. Ал акылдын принциптерине, аксиомаларына жана тапкырлыгына негизделген эмес. Кандайдыр бир мабдадагы фикрий асас-негизден келип чыга турган нерселерге негизделген эмес. Капитализмдин бул идеологиялык базасы карама-каршылыктуу тараптардын ортосундагы компромисске келүү идеясына таянган. Тактап айтканда, орточо чечимге негизделген. Философтор, ойчулдар жана илимпоздор бир тарап, падышалар менен чиркөө бир тарап болуп, мунасага келишкен орточо чечим. Ушул эки тараптын ортосундагы европалык чыр-чатак динди жашоодон бөлө турган негиз катары, светтик көз карашты кабыл алуу менен чечилди. Ошентип, эки тараптын ортосундагы катуу кагылышуудан кийин макулдашылган бул чечим, белгилүү бир тарыхый Европа көйгөйүн чечүү реакциясына негизделген. Алардагы бул көйгөйдү кандай жол менен болсо да токтотуу зарыл болчу. Ошондуктан, илманийлик адам, аалам жана тирүүлүк тууралуу ой жүгүртүүгө негизделген фикирий чечим болгон эмес. Бул мабда чоң түйүндүн чечими жөнүндө терең ой жүгүртүүдөн келип чыккан, акыл канааттанган жана адам табиятына дал келген туура чечим болгон эмес. Ошондой эле, илманийлик бул сезүүдөн ой жүгүртүүгө өтүп, андан кийин, аны ишке ашырууга алып баруучу пикир жүргүзүү

тарыйкатынан секирип өткөн идеология. Демек, орточо чечимге негизделген илманий доктринанын пикирий негизи жок.

Светтик көз караш бул Европа өз башынан кечирген терең көйгөйдү сезгенден кийин, табигый түрдө келип чыга турган, инстинктивдүү жооп болду. Чиркөөнүн башкаруучуларга мыйзамдуулукту берген «Кудай укугу» урааны астында падышалардын абсолюттук башкаруусунун кесепетинен келип чыккан орточо чечим болду. Ушул адилетсиздиктен жана зулумдуктан кутулууну каалашкан окумуштуулар менен ойчулдарга каршы чиркөө уюштурган инквизиция жана өзүм билемдигинин натыйжасында келип чыкты. Бул динди жашоодон ажыратуу, же чиркөөнү мамлекеттен ажыратуу жана аны коомдук турмушка кийлигишүүдөн четтетүү. Ушул максатта алар «Кудай укугуна» каршы альтернатива катары «Табигый укукту» кабыл алышты.

Ошентип, бул илманийлик амалий коиданын (эреженин) эки элементин жоготконун көрөбүз. Ал экөө тең пикирилөө жана бийик максаттын элементтери болуп саналат. Биринчиден, чечим акылга негизделген эмес. Экинчиден, акылдын өкүмүн ой жүгүртүүгө жана иш-аракеттерге багыт берүүчү компас катары колдонуу каралган эмес. Демек, бул негизги фикрий пайдубал б.а. илманийлик ой жүгүртүүдөн жана бийик максаттардан ажыраган. Ошондуктан, бул нерсе пикирий ой жүгүртүүнүн бузулуусунун башаты жана тамыры болгон. Ошондой эле, төмөндө ушул хазараттан келип чыккан бардык жамандыктардын тамырына токтолуп өтөбүз.

«Табигый укук» илманийликтин биринчи тиреги:

Европа падышалары «Кудай укугу» урааны астында, Европадагы адамдарды башкарып турушкан. Бул теократиялык башкаруу системасы деп аталат. Бул теория орто кылымдарга таандык. Бирок, Англиянын Джеймс I (1603-1625) жана Франциянын Людовик XIV королдорунун тушунда, бул теория өзүнчө формада кристаллдашкан. «Кудай укугу» теориясына ылайык, чиркөөнүн ою боюнча, каалаган мыйзамдарын кабыл алуу алардын укугу болгон. Алар каалаган бардык өкүмдөр үзгүлтүксүз ишке ашырылып, элдин ага каршы чыгууга укугу жок эле. Бул түшүнүктүн эң белгилүү коргоочуларынын бири философ Роберт Фильмер болгон.

Европада бир тараптан падышалар менен чиркөө, экинчи тараптан философтор, ойчулдар жана табият окумуштуулары ортосунда катуу кагылышуулар жүз бергенден кийин, динди жашоодон бөлүү б.а. илманийлик идеясы боюнча макулдашууга

жетишилди. 1688-жылы Англияда Кромвелдин төңкөрүшү менен падышачылыктын «кудай укугу» жөнүндөгү идеясы теориялык жана практикалык жактан аягына чыккан. Парламент башкаруу маселелери боюнча эң жогорку макамга ээ болуп калды. Ал 1689-жылы «Укуктар декларациясын» иштеп чыккан. Андагы камтылган эң маанилүү нерселердин бири, падышанын таажыга болгон укугу Кудайдан эмес, Парламенттеги адамдардан алынышы каралган. 1689-жылы философ Джон Локк тирандык бийликке каршы «Жарандык башкаруунун биринчи мамилеси» аттуу китебинде, Филлимердин «Кудайдын укугуна» болгон, «Кудайдын ысымы менен башкаруу» атындагы эрежелерди колдогон көз карашын четке каккан. Локк жана Гоббс, Вольтер, Пифендорф сыяктуу башка философтор социалдык келишим теориясы жаатында «Табигый укук» теориясына таянып, «Кудайдын укугу» астындагы салттуу теорияны сынга алышкан. Немис ойчулу Сэмюэль Пифендорф (1632-1694жж) ыйык канон «Кудай укугу» мыйзамын табигый же рационалдуу (аклий) мыйзам менен алмаштырууга чакырган. Белгилей кетчү нерсе, Жефферсон 1776-жылы Американын көз карандысыздыгы жөнүндө Декларация жазганда Локктун көз карашынан көп нерсе алган.

Бул Европада чоң түйүндү чечүү үчүн «Кудайдын укугу» теориясын алмаштыруучу альтернативдүү теория болгон. Себеби жашоо боштукту кабыл албайт. Ойчулдар «Кудайдын укугунун» ордуна дагы бир «укук» идеясын ойлоп табышкан. Бул «Табигый укук» идеясы. Европадагы социалдык келишим философтору, табигый эрежелер философиясынан же «Табигый укук» теориясынын философторунан таасирленишкен. Бул идея жаңы мамлекеттер негизделе турган, идеялар менен түзүмдөр үчүн зарыл болгон жана анын негизинде элдер башкарыла турган теориялык альтернатива болуучу мабданы түздү.

«Табигый укук» теориясы деген эмне?

«Табигый укук» теориясы жеке адам табиятынан ала турган укуктардын жыйындысына негизделген теория. Башкача айтканда, бул адамзаттын ар бир мүчөсүнө табият белек кылган укуктар. Адамдар жана элдер андан тартып ала албай турган укуктардын жыйындысы. Жеке адамга коому жана анын бийлиги экономикалык жана социалдык, саясий жана маданий шарттарды камсыздоосу керек. Бул укуктарды ал практика жүзүндө ишке ашыруусу жана пайдалануусу мүмкүн болушу үчүн, бул укуктарга тоскоол болгон

же алардын ыйыктыгын бузган тоскоолдуктар менен күрөшүүсү керек. «Табигый укук» теориясы жашоо жана дүйнө табигый мыйзамга негизделген деген негизги идеяны камтыйт. Адамдар ортосундагы мамилелерди эркиндиктин, теңдиктин жана табигый адилеттүүлүктүн негизинде орнотот. Бул табигый мыйзамга ылайык, жамандык менен жакшылыкты аныктоого болот. Акыйкаттыкты адилетсиздиктен айырмалайт. Же туура эмес менен туураны айырмалайт. Бул түшүнүктөрдү аныктоонун таяныч пункту бул жаратылыш мыйзамы болуп саналат. Демек, «табигый укук» баарына таяныч катары документ же кайрыла турган булак шилтеме болуп эсептелет. Ошондуктан, табигый укук теориясы Кудай укугу жана Чиркөөгө таандык укуктар макамын өзүнө тартып алды. Бул жеке укуктар жыйындысы жаңы кайрыла турган булак макамына чыкты. Башкача айтканда, жаратылыш мыйзамы жана «Табигый укук» мыйзамы үстөмдүк кылды.

Бул «табигый укук» идеясы жаңы идея болгон эмес. Ал гректердин философиясынан келип чыгып, Рим мыйзамына өткөн. Ал туруктуу жана өзгөрүлбөс мыйзамдын болушуна негизделген. Ал коомдун мыйзамдары ага токула турган идеал деп эсептелет. Ал жаратылыштан келип чыгат жана акыл менен ачылат. Андан кийин табигый укук идеясы Англияга грек адабияттары жана Рим мыйзамдары аркылуу өткөн. Бул саясий чөйрөдө жаратылыш мыйзамын жүзөгө ашыруу катары каралышы мүмкүн болгон, социалдык келишим теориясын түзүүгө алып келди. Мамлекеттин пайда болушу коомдун жалпы эркине байланыштуу, ошондуктан, кожоюндук элге таандык, ал эми мамлекеттик бийликтин легитимдүүлүгү жалпы эрктен келип чыгат (ошондуктан, муну коомдук келишим дейт).

Ошентип, «Табигый укуктар» идеясы менен «жеке эркиндик» идеясынын ортосундагы өз ара байланыш жана капиталисттик ой-пикир демократиялык башкаруунун бир тамырына айланганыдыгы байкалат. Коомдун жана мамлекеттин пайда болушу жеке адамдын эркиндигин сактоо жана аны коргоо үчүн негиз болуп саналат. Ошентип, капиталисттик демократия «Кудай укугу» идеясына негизделген теократиялык жана монархиялык башкаруу түзүмүнө альтернатива болду.

«Табигый укук» идеясын текшерип көрө турган болсок, анын табигый абалдын абстракттуу (чындыкка коошпогон) психикалык түшүнүккө негизделгендиги көрүнөт. Бул турмуш чындыгында эч

кандай реалдуулукка ээ болбогон, элестетилген кырдаал. Жеке адам кадимки кырдаалда (турмуш чындыгында) жалгыз жашай албайт. Адам жарандык болгондуктан, албетте, ал коомунан же үй-бүлөсүнөн ажырай албайт. Бирок алар, башкаруучулардын ыйгарым укуктарын чектөө, жеке адамдардын эркиндигин камсыз кылуу жана колдоо үчүн теория катары табигый укуктар идеясына таянышты. Атап айтканда, жеке менчикти коргоо үчүн ага кол салгандарга карата күч колдонууну мыйзамдаштырышты.

Табият мыйзамдары капиталисттик баалуулуктар үчүн булак болуп саналат:

Капитализм табигый мыйзамдарды булак катары санагандыгы үчүн, бул ахлакий, инсаний жана диний стандарттардан баш тартуу дегенди билдирет. Анткени, табиятта жана анын мыйзамдарында бул стандарттардын өнүгүүсүн жөнгө салуучу нерсе жок. Жаратылышта ырайымдуулук, боорукердик жана кечиримдүүлүк деген түшүнүктөр жок. Тескерисинче, күчтүү эсептелген күчтүн мыйзамдары, өзүн коргой билүү жана кырдаалга жараша ылайыкташуу гана бар. Жаратылышта ким табигый шарттарга ылайыктуу болсо, ошол мыкты жана туура болот. Демек, жаратылыш мыйзамдарынын баалуулуктары менен стандарттарынан тышкары, бардык баалуулуктар жана стандарттар жаратылышта жок. Мыйзам үстөмдүгү жаатында токой мыйзамы гана үстөмдүк кылат. Демек, жаратылыш мыйзамындагы бирден бир баалуулук – бул материалдык баалуулук гана болуп саналат.

Табигый эволюция идеясы илманийликтин экинчи тиреги

Жаратылыш мыйзамдарын адамдардын мыйзамдарына булак кылып алууда келип чыккан көйгөйлөргө байланыштуу, чоң түйүндү чечүү үчүн дарвинизм көз карашын толуктоо максатында эволюция идеясын турмушка алып кирүү зарыл болду. Европалыктар туш болгон көйгөй табигый мыйзамдардын түбөлүктүүлүгүнө, бекем жана өзгөрбөсүнө байланыштуу болгон. Алар бул маселени, башкача айтканда, табигый мыйзамдардын өзгөрүүсүз сакталуусунун тамырын гректерден жана римдиктерден алышкан. Бул маселе капиталисттер үчүн кыйынчылык жаратты, алар чыгарган мыйзамдар өзгөртүүгө, жамап-жашырууга жана аны турмуш чындыгында болуп жаткан көйгөйлөргө ылайыкташтырууга мажбур экендигин билишти. Демек, бул маселени жаратылыштын

өзүнө кайтып келүү аракетин менен актоо керек болчу. Жаратылыш өзгөрүп, өнүгүп турат деген сөз алардын мыйзамдардын өзгөрүлбөс туруктуулугу деген тастыктоолоруна каршы келди. Ошондуктан, алар эволюция идеясын жаратылыштагы мыйзам катары ойлоп табышты. Тактап айтканда, туруктуу өзгөрүлбөс жаратылыш мыйзамдары менен адам чыгарган өзгөрүлмө мыйзамдар ортосундагы карама-каршылыкты жамдаш үчүн эволюцияны ойлоп табышты.

Францияда Француз Жорж де Буффондун колунда табигый өнүгүү мектеби пайда болду. Ал 1780-жылы өзүнүн «Табият тарыхы» китебин жарыялаган. Анда ал тирүү жандыктардын жалпы ата-бабаларынын түрлөрүнөн шериктеш түрдө эволюциялашуу идеясын колдогон. Де Буффондун эволюциялык ой-пикири көптөгөн философторго жана табият илимпоздоруна таасир эткен. Алардын эң көрүнүктүүлөрүнүн бири Барон Долбах «Атеизм Инжили» жана «Жаратылыш системасы» деп аталган китептердин автору. Анда ал материя (зат) өзүнөн өзү айлана-чөйрөнүн жана убактылуу факторлордун жардамы менен жаратылышты жана жашоо түзүмүн калыпка салат деген идеяны талкууга алган. Ошондой эле Деннис Дидро да, зат кокустан өз ара аракеттенип, жашоо кокустан пайда болот деп айткан.

Жон Лемарк да, Де Буффондон таасирленген табигый биологиялык илимпоздордун бири болгон. Анын эволюция теориясы «Лемаркизм» анын ысмы менен аталган. Анын «Омурткасыз жаныбарлардын табигый тарыхы» аттуу китеби 1820-жылы жарык көргөн. Андан кийин Англиядагы Дарвин өзүнүн теориясында, табигый абал (кырдаал) мектеби менен табигый эволюция мектебинин идеяларын бириктирген. Ал 1860-жылы «организмдердин табигый өнүгүүсү» теориясы менен чыккан.

Эволюция идеясынын ойлоп табылуусуна келсек, бул Европада табият мыйзамдарына карата туруктуу жана өзгөрүлбөс мыйзамдар катары ишенүү менен, адамдар чыгарган мыйзамдардын ортосунда пайда болгон карама-каршылыктан келип чыккан. Табият мыйзамдары кудай мыйзамдарынын ордуна альтернатива болуп саналат. Адамзаттын мыйзамдары демократияга ылайык өзгөрүлүп тургандыктан, башкача айтканда, адамдардын каалоолору жана кызыкчылыктарына жараша өзгөрүп тургандыктан, бул нерсе багыттама катары санала турган, табияттын туруктуу мыйзамдары менен адамдардын өзгөрүлмө мыйзамдары ортосундагы карама-

каршылыкты түздү. Эгер алар терең ойлонушса, кандайдыр бир түзүмдүн же мыйзамдын туура жана ийгиликтүүлүгүнүн критерийи – бул анын эрежелери жана негиздери аркылуу маселелерди чечүү жөндөмү экенин билишмек. Андан (эволюциядан) четтеп, реформаларсыз жана жамаачы салып оңдоп-түздөөлөрсүз эле ийгиликке жетүүгө болмок. Эгерде убакыттын жана жагдайдын өзгөрүшүнө байланыштуу жаңы учурлар жана фактылар келип чыкса, бул система жана мыйзам ага ушул эрежелерден жана негиздерден четтебей эле аны жөнгө сала алмак. Ошондо, бул түзүмгө карата ийгиликтүү туура түзүм деп этибар кылынмак. Эгер мындай кылынбаса, анда, ал ийгилик жарата албайт.

Бирок, адам кандайдыр бир көйгөйлөрдү чечүү үчүн кандайдыр бир системаны же мыйзамды түзсө, кийин анын үстүнөн жагдайлар жаралып жана шарттар өзгөрүлсө, бул түзүмдүн жана мыйзамдын көйгөйлөрдү чечүүгө жөндөмсүздүгүн жана иштебей жаткандыгын далилдейт. Ага жооптуу адамдар аны өзгөртүп, жаңы шарттарга ылайыкташтыруу үчүн өзүм билемдик менен аракет кылышат. Алар мыйзамдуулукту жана тартипти бузуп, бурмалап чечмелешет. Анын натыйжасында алар системанын негиздеринен жана эрежелеринен, максаттарынан жана стандарттарынан алыстап кетишет. Бул бурмалоо жана жамоо ушул системанын жана мыйзамдын келип чыккан көйгөйлөрдү чече албай жаткандыгын жана бузуктугун көрсөтөт.

Бирок, бул түзүмгө жана мыйзамга жооптуу адамдар бу система көйгөйлөрдү чечүүгө жөндөмсүз, жараксыз система экендигин жашырууга аракет жасашы мүмкүн. Алар мыйзамды жана түзүмдү өнүктүрүү бул мыйзамды жаңы окуялар жана фактылар менен шайкеш келтирүү үчүн болгон табигый нерсе деп ойлошот. Себеби, бул жаратылыш мыйзамынын негизи. Ал дайыма өзгөрүү жана өнүгүү үстүндө болот. Убакыттын өтүшү менен өнүкпөгөн системалар жана пикирлер, алардын алдында көйгөйлөрдүн топтолушуна алып келип, андан соң алардын турмуш чындыгына тең келе албай калышына алып барат. Башкача айтканда, ийгиликсиздикке учурагандыгын көрсөтөт. Демек, аларды (ийгиликсиз система жана мыйзамдарды) заманбап, өркүндөтүлгөн жана маданияттуу мыйзамдар менен алмаштыруу зарылдыгы келип чыгат!

Ошондуктан, капиталисттик жана социалисттик системалардын негиздөөчүлөрү «өнүгүү же прогресс бул табият мыйзамы жана ал жасалышы керек» дешкен. Дал ушул нерсе (табият мыйзамы) түзүмдөрдү жана пикирлерди сактап, алардын өсүп өнүгүшүнө шарт жаратат. Дарвиндин теориясы боюнча эволюциялашпаган адам сөзсүз жок болот... Бул доомат ийгиликсиздиктин белгиси. Бирок, бурмаланган терминдер менен колдонулган. Эгерде, мыйзам жана түзүм туура келбей, турмуш чындыгынан келип чыккан чечим көйгөйлөрдү жана фактыларды чече албаса, бул ишке ашпай калган жана бузулган ийгиликсиз система экендигинин далили. Анын авторлору өнүгүү жана модернизация урааны алдында ал түзүмдүн негиздерине жана деталдарына өзгөртүүлөрдү киргизип жаткандыгы, бул системанын жараксыздыгын жана ийгиликсиздигин жашырууга болгон аракет гана болуп саналат. Ошентип, эволюция талабы бул келип чыккан көйгөйлөрдү чече албай жаткан системанын жана мыйзамдардын жараксыздыгынын жана бузуктугунун кесепеттеринен кутулуу аракети гана. Анткени, ийгиликтүү системанын критерийи келип чыккан көйгөйдү чече ала турган кудуретине жараша болот... Жаратылыш таануу илимдеринин өнүгүшү менен адамзат мыйзамдарынын өнүгүшү деп аталган нерсенин ортосундагы тартипсиздик башаламандыкка алып келип, иштерди тескери бурат. Адамдардын муну бир жыныстагы нерсе деп элестетүүлөрүнө алып келет. Илим өнүгүп жатса, эмне үчүн мыйзамдар өнүкпөйт?! Демек, капиталисттик жаңылыштыктын жана башаламандыктын бетин ачуу үчүн алардын ортосун айырмалоо керек.

Мыйзамдар жана түзүмдөрдүн өнүгүү стандарты:

Жогоруда түшүндүрүлүп айтылгандай, мыйзамдардагы эволюция сөзү адам көйгөйлөрүн жараксыз мыйзамдар менен жөнгө салуудагы ийгиликсиздигин билдирет. Бул адамдар чыгарган мыйзамдардын эволюциясын илимдин өнүгүшү менен аралаштыруу процесси. Бул одоно ката. Табият илимдеринин өнүгүшүнө келсек, бул башка маселе. Анткени, илимдер жаратылыштын өзгөрүлбөс, туруктуу мыйзамдарына негизделген. Илимий изилдөөлөрдүн ролу бул мыйзамдарды ачып, табият материаларынын жүрүм-турумун түшүнүү жана системалаштыруу аркылуу адамзат кызматына айлантуу. Башкача айтканда, жаратылышта Аллах жараткан нерсени адамдын кызыкчылыгы үчүн пайдалануу. Жаратылыштын

мыйзамдары өзгөрбөйт жана эч качан өнүкпөйт. Тескерисинче, өзгөрүп, өнүгүп жаткан нерсе бул адамдын аң-сезими жана материаны илим жана техника аркылуу өзүнүн пайдасына иштетүү жөндөмү. Адам канчалык көп изилдөө жана тажрыйба жүргүзсө, ал өзүнө пайдалуу болгон жаңы илимдерди ачат. Муну эволюциянын метафорасы деп атасак дагы, бул капиталистер табият мыйзамдарынын эволюциясы деп атаган нерседен такыр башкача. Чындыгында, ал өзгөрүлбөйт, өнүкпөйт. Жаратылыш мыйзамдарынын өзгөрбөстүгү, бул капиталисттердин эволюция түшүнүгү жөнүндөгү жалган сөздөрүнө карата эң сонун далил.

Дарвиндик ахлак көз карашы:

Жогоруда «табигый укук» жана өнүгүү теориясына негизделген капиталисттик хазараттын негиздерин түшүндүрүүдөн көрүнүп тургандай, өзүмчүл утилитаризм (пайда) материалдык кыйматтан тышкары, жашоодогу бардык кыйматтарды четке кагат. Дарвиндин теориясындагыдай, жашоонун сүрөттөлүшү: жашоо үчүн күрөш бул эң мыкты жана күчтүү адамдар үчүн. Мыйзамдар үчүн бирден бир булак бул табият мыйзамы. Демек, капиталисттердин негизги камкордугу табияттын мыйзамдарын табуу жана ыйыктоо, андан кийин, аларды кабыл алуу жана аларды табигый жыргалчылыктардан пайдалануу үчүн колдонуу болуп саналат. Жашоо үчүн күрөштө каршылаштарын жок кылуучу курал катары пайдаланышат.

Кээ бирөөлөр эркиндик, демократия, илманийлик жана адам укуктары сыяктуу «адеп-ахлактык» баалуулуктарды талап кылган негизги капиталисттик идеялар бар деп эсептешет. Булар алардын оюу боюнча жалпы дүйнө кабыл алган кыйматтарга ээ болгон, жакшы кыйматтар же идеялар катары саналат. Биз аларга бул нерселер капиталисттердин уятын жаап-жашырган кабыктар деп айтабыз. Кыйынчылык учурунда, көз караштын чындыгы, принциптердин жана адамдардын субъективдүүлүгү (өзгөчөлүгү, адамгерчилиги) ачык-айкын көрүнөт. Бул хазарат менен жашаган адамдардын жүрүм-турумуна биз бардыгыбыз күбөбүз. Дүйнө коронавирустун айынан эпидемиялык кризисте болуп жаткан мезгилде, адамдар алардын ортосундагы чыр-чатакты өз көздөрү менен көрүштү, жада калса, даарат кагазы менен жуугуч каражаттар жаатында да. Алар Американын жана башка капиталисттик өлкөлөрдүн башка өлкөлөрдөн келген коргоочу беткаптарды жана башка медициналык жабдыктарды

карактагандыктарын көрүштү. Өз компанияларына бул жабдууларды чет өлкөгө экспорттоого жол беришпеди. Дарвиндик «жалпы иммунитет» саясатына болгон ишенимге жана карыкартаңдардын коронавирусту жуктуруп алышы үчүн кароосуз калтырылгандарына күбө болушту.

Ушул пандемиянын жана мурунку глобалдык кризистердин арасында, бул хазараттын бузуктугу жана жашоого болгон дарвиндик көз-караштын жараксыздыгы дүйнөгө белгилүү болду. Бул хазарат эгоизмди, расалык өнүгүүнү жана эң күчтүү адамдардын гана жашап кетишин баалаган хазарат. Ошондой эле, бул кайрымдуулук, жакшы коңшулук, кыйналган адамдарга жардам берүү, алсыздарга жардам берүү сыяктуу руханий, адамдык жана адеп-ахлактык баалуулуктарды жокко чыгарган хазарат. Бул хазараттын жетекчилери оппоненттер менен болгон чыр-чатакты жеңүү үчүн, материалдык күчкө жана массалык кыргын салуучу куралдарга ишенет. Бул хазарат саламаттыкты сактоо, билим берүү жана башка коммерциялык эмес коомдук муктаждыктарды камсыз кылууну көз жаздымда калтырат. Булардын бардыгы, алардын жашоого болгон чыныгы көз караштары дарвиндик көз карашка негизделгендигин далилдейт. Бул алардын түшүнүктөрүнүн тереңинде жаткан, бузулган, адеп-ахлаксыз көз караш.

Дарвиндик көз караштын ой жүгүртүү манхажына тийгизген таасири

Бул Европада «ойгонуу мезгилинде» пайда болгон алгачкы идеялардын бири болуп, ал изилдөөнүн тажрыйбалык илимий методу катары жүзөөгө келген. Бул айрым окумуштуулар жана философтор тарабынан ишке ашырылган. Алардын эң маанилүүлөрүнүн катарында Италиялык Галилео (1564-1642) болгон. Ал эми Британияда болсо Фрэнсис Бэкон (1561-1626) болгон. Бэкон Европада фикирий эркиндикти жана илимий рухту жактаган алгачкы философтордун бири болуп эсептелет. Ал илимий ой жүгүртүүгө негизделген тажрыйбалык методдун негизине курулган. Бэкон философиянын төмөндөшүн дин менен философиянын аралашкан факторлору менен байланыштырган. Бул факторлордун бири – адамдар өкүмдөрдө көчмө далилдерге жана мурункулардын айткандарына таянып, алардын тууралыган текшербей туруп кабыл алышы болчу. Ал Платон менен Аристотелдин грек мурастарына каршы чыгып, аны турмуш чындыгына дал келбейт деген.

Капиталисттер жаратылышты материалдык жыргалчылыктын булагы деп эсептешет. Аны жеңүү үчүн табигый мыйзамдарды колдонуу зарыл. Демек, аны жеңиш үчүн жаратылыштын касиеттерин жана мыйзамдарын түшүнүү керек. Кийин анын артыкчылыктарын жана пайдаларын майтарылбас күч менен алуу үчүн материалдык күчтү жана керектүү каражаттар менен себептерди табуу зарыл. Ошондуктан, илимий жол алар үчүн жаратылыштын чындыгын жана анын мыйзамдарын түшүнүү үчүн эң маанилүү каражат. Ошондой эле, адам жаратылыш ресурстарын иштетип, ага ээлик кылышы үчүн, адамдарга жардам бере турган керектүү күчтү жана куралдарды иштеп чыгуу керек.

Ошентип, капиталисттик хазарат жаратылыштан системалар менен мыйзамдарды чыгарып алуу үчүн жана капиталисттик хазарат бардык экономикалык, саясий жана социалдык тармактарда адамдардын иш аракеттерин жетектөөчү модель болушу үчүн, жаратылыштын чындыгы жөнүндө пикирлөөнү биринчи орунга койду. Демек, ой жүгүртүүнүн капиталисттик методологиясы жаратылыш жана анын мыйзамдары менен өзүн өзү чектеди. Ал адамды табияттын бир бөлүгү катары карайт. Адам буга шайкеш келиши керек. Ал жаратылыш мыйзамдарынын өнүгүшүнүн натыйжасында пайда болгон тирүү жан, аны жараткан бир Жаратуучунун болуусу шарт эмес. Демек, аларда прагматикалык пайдалуу ой жүгүртүүнүн негизинде, акылды материя менен гана чектөө аркылуу табигый илимдерди чыгарып (истинбат кылып) алуу негизинде өкүмдөргө жетиш үчүн, ушул маселелерге шайкеш ой жүгүртүү методикасы болушу зарыл болду. Алар «адам баласы жашоосунда жаратылышка жана андагы тирүү жандыктарга байкоо жүргүзүү, табияттагы жашоо жана андагы жашоо үчүн күрөшүү жолдорун табуу сыяктуу нерселерди тууроого аракет кылуусу аркылуу өнүгүүгө барат» деп билишет.

Капиталисттер көйгөйлөрдү түшүнүүдө жана аларды чечүүдө, илимий жол же изилдөө методу аркылуу чечүү жолуна таянат. Дал ушул илимий жол нерселердин чындыгына же адамдык көйгөйлөрдү түшүнүүгө алып барат. Бул жол көйгөйлөрдү жаратылыш мыйзамдары аркылуу чечүү үчүн колдонулган негизги жол. Анткени, илимий изилдөөлөрдүн эң маанилүү максаттарынын бири – заттын жана жаратылыштын жүрүм-турумун башкаруучу илимий мыйзамдарды табуу болуп саналат.

Демек, алар үчүн илимий жол – ой жүгүртүү, түшүнүү жана жүрүм-турум үчүн эң ишенимдүү курал.

Жашоого болгон Дарвиндик көз караш

Дарвиндин жаратылышты түшүнүү жана жашоо менен мамиле кылуу ыкмасына кылдаттык менен көз чаптырганда, анын белгилүү бир негиздер үстүнө курулганын байкайбыз, алар:

Жаратылышты жана анын мыйзамдарын эң жогорку баалуулук деп эсептөө. Жаратылыш мыйзамдары бардык иштерде ага кайрылуу зарыл болгон булак болуп, ал бардык нерседен жогору туруусу зарыл. Жаратылыш сырткы таасирдин жардамысыз эле, кокустуктардан келип чыккан. Эволюция жаратылышта эч кимдин кийлигишүүсүз өзүнөн-өзү пайда болот. Эволюция жаратылыш мыйзамдарына ылайык өзүн-өзү өркүндөтүүнү жана ар дайым, эң ылайыктуусу менен мыктысына жетүүнү көздөйт. Ал эми, алардын жашоого болгон көз-карашы болсо, бул жаратылыш ресурстарын пайдалануу үчүн тирүүлөр арасында жашоо үчүн күрөшкө негизделген. Ушул нерсе өсүүгө жана социалдык өнүгүүгө алып барат. Жаратылыш күрөшүндөгү ийгиликтин критерийи күчкө ээ болуу жана табигый шарттарга ылайыкташуу. Бул жаратылыш күрөшүндө эч кандай моралдык жана адамдык баалуулуктар каралбайт.

Ушул негизде, биз «жеке эркиндик» түшүнүгүнө карата капиталисттердин көз карашын түшүндүрө алабыз. Алардын көз карашында «эркиндик» табияттын кокустан пайда болуусу түшүнүгүнө окшош. Материалдык пайда же прагматизм – бул руханий жана адеп-ахлак баалуулуктарын эске албаган, бирден-бир критерий. Анткени, табият жана анын мыйзамдары аны тан албайт. Көйгөйлөр ресурстардын жетишсиздигинен келип чыгат. Жашоо үчүн күрөштүн себеби ушул. Муну чечүүнүн жолу байлыкты көбөйтүү. Жашоо көйгөйлөрүн дабалоо табият мыйзамдары аркылуу болот. Адам чыгарган мыйзамдар убакыттын өтүшү менен өнүгөт (эволюция болот). Эволюция болсо, ар дайым жакшы жакка карай багыт алат.

Капиталисттик системанын эң маанилүү жана бузук негиздеринин бири, алардын жашоо үчүн күрөш же көйгөйлөр – жаратылыштан жана анын мыйзамдарынан тышкары – эч кимдин атайылап кийлигишүүсүн талап кылбастан, автоматтык түрдө чечилет деген билдирүүсү. Башкача айтканда, адамзат көйгөйү жаратылыш мыйзамы аркылуу өзүнөн өзү чечилип бара берет

деген көз караш. Бул алардын жаратылышты жабык себеп системасы катары карашынан келип чыккан пикир. Жаратылыш чегинен тышкары бир себепти талап кылбайт (Жаратуучуну четке кагат).

Табигый күрөш өнүгүүгө алып барат. Табигый эволюция нерселердин жогорулашы жана өсүшү үчүн жетиштүү. Бул негиз болот, башкача айтканда, табигый күрөшкө кийлигишпөө зарылдыгы – Дарвиндин жандыктардын эволюциясы жөнүндөгү теориясынын негизи болот. Бул «калктын жыштыгы» принциби боюнча Мальтус идеясынын таянычы. Ошондой эле, бул коомдордун тарыхындагы кыймыл эволюциясы теориясындагы Маркстын негизи болуп саналат. Ошо сыяктуу эле, бул Адам Смиттин экономикага мамлекет кийлигишпеш керек деген экономикалык теориясынын таянычы. Ошондой эле, суроо-талап, сунуш мыйзамын жана баа механизм, тең салмактуулук жана бөлүштүрүү маселелерин чече турган негиз жана экономикалык прогресске, гүлдөп өнүгүүгө алып барган кепилдик катары кылып коюу. Жыйынтыктап айтканда, жашоо үчүн күрөш бул табият мыйзамы боюнча, башкача айтканда, токой мыйзамы боюнча жүрүп жаткан күрөш.

Табигый укуктар жана өнүгүү капиталисттик системалардын өзөгүн түзөт

«Кудай укугу» идеясын четке кагуу саясий илманийликке алып келди. Ал «табигый укук» идеясы менен алмаштырылды. «Табигый укук» коомдогу укуктарды жана милдеттерди өлчөө үчүн жаратылыш мыйзамдарынын негизги багыттама болушун талап кылат. Коомдук жана саясий иштерди жөнгө салууда диндин дагы, Чиркөөнүн дагы эч кандай ролу жок. Дин мыйзамдары багыттама болуп саналбайт. Динди жашоодон жана мамлекеттен бөлүп алгандан кийин, ал негизги булак болбой калды. Демек, аларга диний мыйзамдарды жаратылыш мыйзамдары менен алмаштыруу зарылчылыгы туулду. Ошентип, адамдын каалоосу жана эркиндиги коомдогу укуктардын булагы болуп калды. Бул нерсе социалдык келишим уставы жана мамлекеттик конституция негизделе турган негиз катары саналды.

«Табигый укук» идеясы адамдын эркиндиги идеясын моюнга алуу зарылчылыгына алып келди. Натыйжада, капиталисттик экономикалык системанын пайда болушунун өзөгү болгон табигый экономикалык мектеп пайда болду. Жеке демилге жана менчик

эркиндиги негизинде, мамлекеттин жеке адамдардын экономикалык ишине кийлигишпөөсү келип чыкты. Коом арасында балансты камсыз кылган, коомдогу байлыкты бөлүштүрүүгө салым кошкон, базардын көзгө көрүнбөгөн колуна же башкача айтканда баа механизмине таянууга алып барды. Бул экономикалык мектептин негиздөөчүлөрүнүн жана теоретиктеринин бири Британиядагы Адам Смит болгон (1723-1790).

«Табигый укук» жана табигый эволюция идеялары натыйжасында Чарльз Дарвин (1860) жактаган жандыктардагы эволюция теориясы пайда болду. Дарвин жаратылыш мыйзамдары жаратылыш байлыктарына карата жандуулар ортосундагы жашоо үчүн күрөш мыйзамын билдирет деп жарыялады. Бул күрөштүн натыйжасы – эң ийкемдүү, күчтүү адамдардын жашап кете алышыдыр. Табигый мыйзамдар тирүү калган жандыктардын өнүгүшүнө жана ар түрдүү болуп таркашына алып келет.

Андан кийин, бул дарвиндик эволюция идеясынан – алардын оюу боюнча – илимий негизге таянган «социал дарвинизм» деп аталган нерсе келип чыкты. Бул Дарвиндин теориясынын мыйзамдуулукка ээ болушу жана коомдук илимдерде алгылыктуу болушу үчүн, ага ушундай илимий сөлөкөт кийгизилди. Нацизм, фашизм жана ашынган оңчулдар сыяктуу расизмдин көптөгөн идеялары келип чыгышына бул мектеп жаратылыш мыйзамдары аркылуу шарт жаратты. Дарвинизм уруктары Мальтустун «калк тыгыздыгынын принциби» теориясында бар болчу. Малтус «Согуштар, эпидемиялар, ачарчылык, начар ден-соолук жана чабал экономикалык шарттардын болуп турушу – калктын тыгыздыгын жеңилдеткен практикалык каражат» деген үгүтү менен белгилүү болгон. Тактап айтканда, калктын азайып турушун камсыздаган табигый мыйзам ченемдүүлүк көрүнүшү.

Ушуга ылайык, экономикада, башкарууда, саясатта, коомдо, жарандык мыйзамдарда, билим берүүдө, саламаттыкты сактоодо ж.б.у.с. нерселерде капиталисттик системалар капиталисттик хазаратка негизделген системалар экендигин көргөзөт. Бул нак светтик жана дарвиндик көз караш. Бул дарвиндик көз караш «табигый укук» эволюция идеясы менен жамалгандан кийин келип чыккан теория. Булар жашоодо дарвинди капиталисттик көз карашты түзүү үчүн бириктирилген. □

ИСЛАМДЫН ГАРИБТИГИ, АНЫН ЖАҢЫЛАНУУСУ ЖАНА ХИЗЬ-УТ-ТАХРИР (1)

Хамид Абдулазиз

Пайгамбарыбыз Мухаммад ﷺ айтты:

بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ

«Ислам гарибтик менен башталды жана ал кайрадан баштапкы гарибтигине кайтат. Гарибтерге Туба болсун». [Муслим риваяты, Ибн Маажжа «Ал-Фитан» китебинде келтирген].

Имам ас-Санадий «Хашияту ибни Маажжа» китебинде, бул хадис тууралуу мындай дейт: «Гариб» сөзү тилдик маанисинде мекенинен алыста жүргөн кишиге айтылат. Бирок, хадистеги «Гариб» сөзү ага (Исламга) ээрчигендердин саны аз болот деген мааниде иштетилген. Ал эми, «баштапкы гарибтигине кайтат» дегени мусулмандардын саны көп болгону менен, дининде бекем тургандардын жана ага кызмат кылгандардын саны аз болот деген мааниде айтылган. Андыктан, адамдар динде бекем туруу үчүн өз мекендеринен алыстоого жана бөтөн жерлерде «гариб» болуп жүрүүнүн азаптарына сабыр кылууга мажбур болушат».

Имам ан-Нававий бул хадис туураалуу «Сахих Муслимдин» шархында, имам ал-Кодий Ияддан риваят кылып, мындай деген: «Ислам саналуу адамдардан гана турган азчылыктын арасында жайылып баштаган. Андан кийин, Ислам кеңейип, үстөмдүккө ээ болду. Бирок келечекте, ал алсыроого жана бошошууга дуушар болуп, башталган кезиндегидей азчылык адамдардын арасында гана калат». Бул гарибтикке кайтуу капыстан эле болуп калбайт. Тагыраак айтканда, Ислам күчкө толуп, жер бетинде үстөмдүккө ээ болуп турган кезинде капыстан эле, дароо гарибтикке түшүп калбайт. Балким, Ислам – анын коргоочуларынын жигердүүлүгүнө жараша – бир канча убакыт аралыгында, түрдүү баскычтар аркылуу төмөндүккө түшөт.

Гарибтик – бул Ислам билимдеринин жоголушу, үмөттүн абалын оңдоочу шарияттын турмуштан алыстоосу жана диний хукмдарды билбестиктин кенен жайылышы. Ошондой эле, гарибтик – мунафыктар менен бидъатчылардын дин негиздерине, анын тарыхына жана анын Кудайдан корккон аалымдарына кол салууга батынуусу. Жаңыртуу (таждийд) болсо, мына ушул нерселердин баарына каршы туруп, динди анын көркөмдүүлүгүнө, тазалыгына жана тунуктугуна кайтаруу менен болот. Ошондой эле, жаңыртуу үмөткө Ислам акыйдасынын күчтүүлүгүнө жана шарияттын

толуктугуна болгон ишенимди кайтарып берет. Адамдар бузулуп кеткен учурда, гарибтер өздөрүн ислах кылуу (оңдоо) менен чектелип калышпайт, балким, алар өздөрү салихтерден болушуп, башкаларды да ислах кылууга шашылышат. Бул иш дүйнө турганга чейин улана берет.

Динди жаңыртуу (таждийд) дегени – азыркылар айтып жаткандай – динди өзгөртүү же алмаштыруу эмес, тескерисинче, аны коргоп, аны Аллах Тааланын Расулу ﷺ га түшүргөн кезиндегидей таза жана тунук бойдон сактап калуу.

Кандайдыр бир нерсе эскире турган болсо, анын баштапкы абалынан өзгөрүп же айырмалуу болуп калуусуна үч нерсе себеп болот. Алар:

1 - Анын кээбир кырлары бүдөмүк болуп, тунуктугун жоготот жана аны караган адам үчүн күңүрт болуп көрүнө баштайт.

2 - Анын кээбир жерлери үзүлүп, кыркылып калат да, ошонун айынан, ал нерсе бүтүндүгүн жоготот.

3 - Ага сырттан кээбир нерселер кошулуп калат да, ал өз абалынан өзгөрүп кетет.

Мына ушул учурда, аны жаңыртуу үчүн андагы күңүрттөшүп калган жерлерди тазалоо, кыркылып же үзүлүп калган жерлерди кайрадан толуктоо жана сырттан келип, кошулуп калган нерселерди ажыратып, чыгарып салуу талап кылынат. Демек, жаңыртуу (таждийд) – бүгүнкү күндөгү «Диний дискурсту жаңыртуунун» тарапкерлери айтып жаткандай – жаңы динди пайда кылуу эмес. Жаңыртуу – бул диндин толук, таза жана тунук болгон негиздерине кайтуу. Ошондой эле, жаңыртуу бул ата-бабалардын жүргөн жолун сокурларча ээрчүүдөн баш тартуу жана динде бекем болуу менен динди дүйнөдөн жогору коюуга чакыруу. Башкача айтканда, жаңыртуунун туура мааниси – бул динди эч кандай чектөөсүз, жалган-жалаа менен бузуу эмес, балким, динди негизине кайтаруу аркылуу түзөтүү.

Динди жаңыртуу ар бир жүз жылдыкта кайталанып турганы сыяктуу, жогорудагы хадисте айтылган гарибтик абалы дагы бул үмөттө бир эле жолу болбойт. Ислам үмөтүнүн улуу тарыхында бул гарибтик көп жолу башка түшүп, андан кутулуу үчүн сандаган аракеттер болуп келген. Гарибтик кээде жеңил эле өтсө, кээде абдан оор болор эле. Аллахтан корккон, роббаний аалымдар бар болгон жерде гарибтиктин таасири аз болор эле. Анткени, алардын милдети динди жаңыртуу, элге акыйкатты көрсөтүү жана батылга

каршы бекем туруу болчу. Аллах Таала бул үмөткө кылымдар бою өз милдетин мыкты деңгээлде аткаруучу аалымдарды берип келди. Кайсы бир доордо, үмөт арасындагы аалымдар алсырап, илим азайып, Исламдын гарибтиги күчөй баштаса, үмөт баштапкы гарибтигине кайтат эле жана аларга динди жаңыртып, аны түпкү негизине кайтарып берүүчү аалымдар чыгат эле.

Расулуллах ﷺ айтты:

«إن الله يبعث لهذه الأمة على رأس كل مائة سنة من يجدد لها دينها»

«Аллах Таала бул үмөткө ар жүз жылдын башында динди жаңылоочуну (мужаддидди) жиберет» [Абу Дауд риваяты].

Бул хадистен «мужаддид» адам жалгыз болушу керек деген маани чыкпайт. Анткени, бул улуу милдет (таждийд) көпчүлүктүн аракетин талап кылат. Бул хадисти эң туура тафсирлеген аалымдар минтип айтышат: «Хадистеги «مَنْ» (ман) сөзү «исм маусул» болуп «итлакты» түшүндүрөт. Демек, «мужаддид» жалгыз адам болушу да, же бир тайпа адамдар болушу да мүмкүн. Ошондуктан, ар бир кылымда аалымдардын атын атап, алардын арасынан бирөөсүн гана тандап, аны «мужаддид» катары саноо зарыл эмес. Анткени, алардын баары бул динди жаңыртууга жана аны үмөткө жеткирүүгө өз салымын кошкон болушу мүмкүн». Имам ал-Хафиз аз-Захабий айтат: «Мен хадисте айтылган «مَنْ يُجَدِّدُ» (жаңыртуучу) деген сөз жеке адам тууралуу эмес, көпчүлүк тууралуу айтылган деп эсептейм». Ошондой эле, ибн Касир рохимахуллох айтат: «Аалымдардын бир тобу: «Бул хадис чынында өзүнөн мурункулардан илимди алып, кийинкилерге өткөрүп берүү менен фарз ул-кифаяны аткарып жаткан ар бир аалымды өз ичине алат. Анткени, мурсал жана мурсал болбогон жолдор аркылуу риваят кылынган хадисте айтылат: «Бул илимди кийинкилердин арасынан такыбалары гана кабыл алышат. Алар бул динди бузукулардын бурмалоосунан жана жалганчылардын жамандыгынан коргошот» - деп айтышат». Бирок, бул сөздөрдөн келип чыгып, Ислам кылым бою гариб, белгисиз жана унутулган бойдон кала берип, кылым аяктап калганда гана «мужаддид» чыга калат деп айтуу туура эмес. Хадисте буга далалат кылуучу сөз келген эмес.

Үмөттүн таарыхына көз чаптыра турган болсок, анын көп жолу гарибтикти басып өткөнүнө күбө болобуз. Ошондой эле, Аллах Тааланын бул үмөткө динин жаңыртып, аны баштапкы тазалыгына жана тунуктугуна кайтарган көптөгөн роббаний

аалымдарды, ихластуу кыймылдарды жана адилеттүү башчыларды бергенине күбө болубуз. Эгер, биз ал учурларды санап чыга турган болсок, алардын баарын макалабызга батыра албай калабыз.

Биздин улуу аалымдарыбыз сүннөттү коргоп, алардын сахихтерин заифтеринен, ал эми, сабит болгондорун токулгандарынан (жалган хадистерден) ажыратып беришкен. Үммөт арасынан адашуучу жана бидъатчы болгон фиркалар чыгышып, Аллахтын динин бурмалоого аракет кылышканда, биздин сандаган аалымдарыбыз аларга каршы турушуп, алардын сөздөрүн жокко чыгарышты жана алардын фикирлеринин тайкылыгын далилдешти. Бир кездерде, өкүмдарлык дагы залымдердин колунда калган эле. Бирок, алардын бийлиги көпкө узабай, үммөт арасынан өкүмдарлыкты туура жолго салган Умар ибн Абдулазиз, Харун ар-Рашид жана башка көптөгөн солих, улуу жетекчилер чыгышты.

Биз бул макалабызды 14 кылым аралыгындагы үммөттүн гарибтикке кабылган учурларын жана үммөттү ал абалдан куткара алган аалымдарды эскерүү үчүн гана жазган жокпуз. Биз үммөттүн тарыхтагы басып өктөн гарибтик учурларынан да оор болгон, бүгүнкү күндөгү, машакаттуу гарибтиги тууралуу айтмакчыбыз. Бул кылымда, үммөт бир канча жаатта гарибтикти баштан кечирүүдө.

Башкаруудагы гарибтик

1924-жылы 3-мартта Исламий Халифалык кулатылды. Андан бери быр кылымга жакын убакыт өттү. Үммөт өзүнүн тарыхында алгачкы жолу халифасыз калды. Мусулмандар аны менен коргоно турган жана анын артында туруп согуш кыла турган башчысы жок жашап калышты. Үммөт өз тарыхындагы башынан кечирген гарибтиктин эң оор түрү ушул болду. Мусулмандар өздөрүнүн бүтүн мамлекети жана жетекчиси жок болуп, 60 ка жакын майда мамлекетчелерге бөлүнүп кетишти. Андан да өкүнүчтүүсү, мына ушул майда мамлекетчелердин арасында мусулмандарды коргоп, алардын көйгөйлөрдүн чече турган бир дагы мамлекет жок. Алардын бардыгы үммөттүн душмандары тарабынан буйрулган милдеттерди аткаруучу, көз каранды мамлекеттер. Ошондой эле, ал мамлекеттердин баары үммөткө жана динге күнү-түнү кыянат кылган, малай акимдердин колунда калды. Мындан тышкары, үммөт душмандары мусулмандардын зээндериндеги Халифалык түшүнүгүн бурмалап салышты. Ошондой эле, алар мусулмандардагы Исламдын – үммөттү башкарууга жана аларды

өнүктүрүүгө кудуреттүү – мабда экендигине болгон ишенимди да жоготуп салышты.

Бирок, Аллах Таала бул үмөткө адилеттүү жана аң-сезимдүү хизбди насип кылды. Ал – Хизб ут-Тахрир. Хизб ут-Тахрир Халифалык түшүнүгүн көтөрүп чыгып, аны кайрадан аруулугуна кайтарды жана ага жалаа жапкандардын жалгандарын ачып таштады. Ошондой эле, Халифалыктын зарыл экендигин үмөттүн көпчүлүгүнө жеткире алды. Ошондуктан, Хизб ут-Тахрир диний башкарууну жаңыртуу үчүн Аллах Таала жиберген чыныгы «мужаддид» болду. Үмөт башкаруудагы гарибтикке кабылгандан бери, кээбир мусулмандардын зээнинде Исламда башкаруу түзүмү жок деген түшүнүктөр пайда болуп калган болчу.

Бирок, биз бул кылымда, үмөт арасынан диний башкаруу жаатында «мужаддид» болгон бир да адам чыккан жок деп айтпайбыз. Акыйкатта, бул абалды оңдоо үчүн бир топ аалымдар аракет кылышты. Мисалы: шейх Мутийъ ал-Батихий, шейх Мухаммад ал-Хадир Хусайн, шейх Саид Бийрон жана башка көптөгөн улуу аалымдар чыгышты.

Учурдагы гарибтик доорунда, башкарууга тийиштүү маселелердин күңүрттөшүүсү:

1-Халифалык бул Исламдагы башкары түзүмү экендиги

Халифалык култылгандан кийин, көп өтпөй, шейх Али Абдураззактын «Ислам жана башкаруунун усулдары» деген китеби жарык көрдү. Автор бул китепте Исламда башкаруу үчүн белгилүү бир түзүм белгиленгенин четке кагууга аракет кылган. Ал өзүнүн китебинде чектен ашкан текебердик менен буларды жазат: «Ислам дининин бүгүнкү мусулмандар тааныган Халифалыкка эч кандай байланышы жок. Ошондой эле, Исламдын алар айтып жаткан коркутуу жана кызыктыруу, үстөмдүк жана күч кубат деген нерселерге да байланышы жок. Халифалыктын динге эч кандай тиешеси жок. Андан тышкары, казылык (сот), мамлекеттик кызматтар жана мамлекеттик мекемелердин да динге эч кандай тиешеси жок. Алардын баары саясатка тийиштүү маселелер гана. Ислам аларды тааныбайт жана четке какпайт. Ага буйрубайт жана андан кайтарбайт. Бул маселелерде биз акылга, адамдык тажрыйбага жана саясий эрежелерге гана сүйөнөбүз».

Илманийлер мына ушул китепти бетке кармашып, анын жардамында көптөгөн жылдар бою халифалык түшүнүгүнө каршы

күрөшүштү жана ал түшүнүктү мусулмандардын зээндеринен алыстатып жиберешти.

1953-жылы улуу аалым Такиюддин ан-Набханий рохимахуллох мусулмандардын тагдырын чечүүчү эң негизги маселе – бул Исламий Халифалыкты тикелөө аркылуу, Исламий турмушту кайрадан баштоо экендигин көтөрүп чыгып, Хизб-ут-Тахрирди түздү. Ошол кезде, Хизб ут-Тахрир аны күзөтүп тургандардын назарында күлгө үйлөп жаткандай же мужизалар бүткөн заманда, мужизаны кыялданып жаткандай көрүндү. Алар «Хизб кайсы Халифалык тууралуу сүйлөп жатат? Халифалык эчак эле, үммөттүн зээнинен өчүп кетпедиби? Хизб кайсы биримдикке аракет кылып жатат? Сайкс-Пико канжары үммөтү эчак эле, майда мамлекетчелерге, эмираттарга жана королдуктарга бөлүп салган. Жана, алар сызып берген чек аралар үммөттүн жерлерин ажыратып, мусулмандардын жүрөктөрүнө жана зээндерине терең орношуп бүткөн. Аларды эми жокко чыгаруу мүмкүн эмес» деген ойлорун айтышар эле.

Бирок, хизб ага карабастан, өз жолунда бекем турду жана түндү күнгө улай үммөт менен биргеликте аракеттенип келди. Хизб бул жолдун канчалык оор жана татаал экенине карабай, ташка тамга баскандай, олуттуулук менен пикирий жана саясий күрөш алып барды. Андан соң, хизб Аллахтын тауфиги жана колдоосу менен өз жолунда ийгиликтерге жете баштады. Хизб халифалык түшүнүгүн кайрадан жаңыртты жана үммөт ага карай талпына баштады. Ошондой эле, үммөт Халифалыктын тикеленүүсүн арзуу кылып, Халифанын бөлүнүп майдаланууну токтотуу, алсыздык менен артта калууга чекит коюу жана мусулмандардын өлкөлөрүнөн колонизатор кафирлерди кууп чыгуу тууралуу боло турган эң алгачкы жарлыгын угууну самап келет.

2-Халифалыктын фарз экендиги

Көптөгөн жылдар бою, үммөттүн душмандары жана алардын «аалымдар» менен «мутафаккихтерден» болгон жардамчылары үммөттүн кулагына төмөнкү сөздөрдү коюп келишти: «Халифалык бул Исламдын жолу эмес», «Халифалык бул Исламий түшүнүк эмес», «Халифалык тууралуу Ислам шариятында таптакыр нусус келген эмес», «Халифалык Исламда фарз амал эмес», «Халифалык Исламдагы элдерди башкаруу үчүн орнотулган жалгыз түзүм эмес» жана «Исламда мамлекетти башкаруу үчүн бирдиктүү түзүм каралган эмес». Алар мына ушундай сөздөр менен үммөттү

Халифалыкты кайрадан тикелөө багытынан буруп салууга аракет кылышты. Алар эч нерсеге карабай, өз кол салууларын улантып келишти. Бирок, хизб аларга катуу каршылык көрсөттү. Хизб негизделген күндөн тартып, бүгүнкү күнгө чейин, алдыда күтүлүп жаткан Халифалык долбооруна байланыштуу көптөгөн алгылыктуу иш-аракеттерди жасады. Хизб ут-Тахрир үмөткө Халифалыктын фарз экендигин Курандан, сүннөттөн жана сахабалар ижмасынан алынган нусустар менен далилдеп берди. Ошондой эле, Пайгамбар ﷺдын сийратын кылдаттык менен өздөштүрүп, анын негизинде Халифалыкты тикелөөнүн тарыйкатын бир нече баскычтарга бөлүп баян кылды. Үмөт аны түшүндү жана кабыл алды. Ошондой эле, Роббисинин фарзын аткаруу аркылуу азиздикке жетүү үчүн аракеттене баштады. Ал эми, Хизб ут-Тахрир улуу Халифалык долбоорунун акыркы баскычтарын ачуу босогосуна келип калды.

3-Исламдын кең жана толук болгон түзүм экендиги, ошондой эле, Ислам бул дин болуп, андан мамлекеттин балкып чыгуусу

Бул доордо, мусулмандардын арасынан өз акылдарын Батышка саткан адамдар пайда болушту. Алар Батыштын колунда куурчак болууга ыраазы болушуп, Батыштын Аллахтын динине каршы алып барган аёсуз күрөшүндө куралга айланышты. Аллах Таала бул динди бардык рисалаттардын эң акыркысы кылып, аны адамдардын турмушундагы бардык көйгөйлөргө чечим бере ала турган, таң калыштуу кудурет менен түшүрдү. Ислам адамдардын турмушундагы жаңы пайда болуучу көйгөйлөрдүн баарына эң туура чечимди берип, адамды бул турмушта бактылуу жана кадыржам кылат.

Дин душмандары Ислам тууралуу бир нече күмөндүү пикирлерди киргизүүгө аракет кылышты. Алар Исламды кечилдиктин дини катары таанытып, аны адамдын Роббиси менен болгон алакасына, адеп-ахлакка, кийим-кечеге жана тамак-ашка гана тиешелүү дин кылып көрсөтүштү. Ошондой эле, алар Исламды бурмаланган христианчылык менен салыштырышып, динди турмуштан жана мамлекеттен ажыратууга чакырышты. Бирок, хизб жана аны менен бир катар аң-сезимдүү, калыс аалымдар Исламды кең жана толук болгон, бардык көйгөйлөргө чечим бере алган, мамлекетти да өз ичине камтыган улуу дин катары жеткире алышты. Исламды мабда катары, тагыраак айтканда, өзүнөн түзүм

келип чыгуучу аклий акыйда катары таанытуудан да өткөн жакшы жаңыртуу болушу мүмкүнбү?

Исламдан болбогон, ага кошулуп калган нерселер

1-Бийликти күч менен басып алууну өкүмдарлыкка жетүүнүн (шаръий) тарыйкаты деп эсептөө

Исламдан болбогон, бирок, ага киргизилген эң кооптуу фикирлердин бири бийликти күч менен басып алууну өкүмдарлыкка жетүүнүн (шаръий) тарыйкаты деп эсептөө. Заманыбыздын кээ бир аалымдары бул маселени шаръий өкүмгө муктаж болгон жаңы маселе катары санашты да, аны талкууга алышты. Ал эми, улуу сахабалар бийликти күч менен басып алган султанга сүкүт сактап (унчукпай) отуруу мүмкүн эмес, анын бул ишине нааразылык билдирүү зарыл деп эсептешер эле. Тактап айтканда, сахабалар бийликти күч менен басып алууга каршы туруу зарыл деп эсептешкен. Ал султан кандай гана күчтүү жана каардуу болбосун, кандай гана зулумдарды көрсөтпөсүн, анын бул ишине сүкүт сактабастан, каршылык билдирүү зарыл. Бирок, алардан кийинки келген кээ бир аалымдар улуу сахабалардын сөздөрүн жерге урушуп, күч менен бийликти басып алууну өкүмдарлыкка жетүүнүн шаръий тарыйкаты деп айта башташты. Ал эми, Хизб ут-Тахрир болсо, эч кандай шек-күмөнү жок, ачык түрдө өкүмдарлыкка жетүүнүн жалгыз гана тарыйкаты бар экенин айтып чыкты. Ал – ыраазылык жана тандоо аркылуу берилүүчү шаръий байъат. Ошондой эле, хизб бийликти күч менен басып алуунун кылмыш экенин жана ал иш дагы башка кылмыштарга жол ачарын баян кылды. Чынында, бийликти күч менен басып алуу Исламга карата жасалган эң коркунучтуу кылмыш болгон. Андан мусулмандар жабыркап, Ислам оор силкинүүгө дуушар болду. Ал Исламдагы башкаруу түзүмүн бузуп, аны (бийликти атадан балага мураскорлук менен өткөрүп берүүчү) монархиялык түзүмгө алмаштырды. Ошондой эле, ал иш Халифалыкты заалимдердин бийлигине айландырды. Акыйкатта, шарият башкаруучуну үмөткө көз каранды кылып, аны шайлоо укугун үмөткө калтырган. Буга далил, шарият Халифаны үмөт тарабынан берилүүчү байъат аркылуу гана шайлана турган кылып койгон. Андан башка жолу жок. Ал эми, Халифа болсо үмөттүн байъаты аркылуу гана бийликти колго алууга укуктуу болот.

Хизб ушуга ылайык, Халифалыкты жарыя кылган ИШИМ (Ирак жана Шамдагы Ислам Мамлекети) уюму тууралуу өз позициясын

билдирген. Хизбтин бул позициясы шарый далилге негизделген шарый болчу. Халифалык шарый болушу үчүн, анын бир нече шарттары табылыш шарт. Эгерде, ИШИМ уюмунун жарыя кылган Халифалыгында мына ушул шарттар табылганда, хизб аларга эң алгачкылардан болуп байъат берер эле. Бирок тилекке каршы, алардын кылган ишинде бул шарттар толук табылбагандыктан, хизб үмөт менен биргеликте Халифалык долбоорунун акыркы баскычына өтүүгө аргасыз болду.

Халифалык шарый болушу үчүн табылышы зарыл болгон шарттар тууралуу көп ирет кайталанып айтылды. Ал үчүн:

1- Халифага ахл ул-хал ва ал-акддан (үмөт лидерлеринен) жеке түрдө, ал эми, жалпы үмөттөн массалык түрдө ыраазылык менен байъат берилиши шарт.

2- Халифалык орнотулуп жаткан жердин жана ал жердеги мусулмандардын коопсуздугу толугу менен камсыздалышы керек.

3- Халифалыкты жарыя кылып жаткан кишинин же топтун колунда абсолюттук (толук) бийлик болушу зарыл.

4- Халифалык орнотулуучу жерде мамлекеттин негизги шарттары табылышы шарт.

Пайгамбарыбыз ﷺ Мадинада Исламий мамлекетти мына ушул шарттарга ылайык орноткон болчу. Пайгамбарыбыз ﷺдын колунда абсолюттук бийлик болуп, ал ички жана тышкы коопсуздукту камсыздай алды. Ошондой эле, ал жер (Мадина) мамлекеттин негизги шарттарына жооп берет эле. Ал эми мусулмандар болсо, Мадинада Расуллуга ﷺга өкүмдар катары, өз ыктыярлары менен байъат беришти.

Мына ушинтип, хизб Исламда жана Исламдагы башкаруу түзүмүндө жок болгон, ага сырттан киргизилген түшүнүктү тазалай алды. Ошондой эле, хизб күч менен басып алуу түшүнүгүн Исламга жабыштырууга аракет кылган сөздөрдүн бардыгын жокко чыгарды.

2-Башчыларга итаат кылуу жана куфр ул-баввах (ачык куфр) көрүнгөн кишилерге каршы чыкпоо түшүнүгү

Куртубийдин тафсириде Ибн Хувайз Миндад ушундай деп айтат: «Башчыга итаат кылуу Аллах уруксат берген иштерде гана важиб болот. Бирок, Аллах кайтарган иштерде башчыларга итаат кылуу важиб эмес. Ошондуктан, биз азыркы замандагы башчыларга итаат кылуу, аларга кызмат кылуу жана аларды сыйлап кадырлоо мүмкүн эмес деп айтабыз. Бирок, алар согушка аттаныша турган болсо, алар менен кошо согушуу важиб болот».

Валий ул-Амрга (башчыга) итаат кылууну диний акыйдага айланып жаткандардын көпчүлүгү бир нерсени жакшы түшүнбөй жатышат. Чынында, бир катар сахабалардын жана алардан кийинки, хижрий III кылымга чейинки факихтердин мазхабында адилетсиз өкүмдарга каршы чыгуу важиб болгон. Ошондуктан, ибн Хажар ал-Асколаний мындай деген: «Бул нерсе (адилетсиз өкүмдарга каршы чыгуу) мурунку салафтардын мазхабы болгон. Бирок андан кийин, абал өзгөрүп, ал өкүмдү таштоо зарылчылыгы пайда болду. Анткени, бул нерсе абалды андан да оорлоштура баштады. Бул маселеде баш катыргандар ал-Хурро жана ибн ал-Ашъас согуштарынан сабак алышса болот». Демек, каршы чыгуу (хуруж) маселеси мааниси түшүнүктүү болгон, талкуу жана таъвил кылса боло турган маселе. Бирок, аалымдардын бардыгы адилетсиз башчыларга каршы хакты айтып чыккандар менен башчылар тарабында туруп согушуунун харам экендигине иттифак кылышкан. Ошондой эле, бул согушта адилетсиз башчыларга чоң же кичине болсун, ар кандай жардам көрсөтүү харам. Анткени, бул Аллах Тааланын төмөнкү сөздөрүнө туура келет:

وَلَا تَرْكُؤُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ

«Ошондуктан, зулумдук кылгандарга ыктабагыла. Антчу болсоңор, анда, Тозок оту силерге да жетет» [11:113]

Бул «Өтө итааткөйлөр» «Жамийа жана Мадхалийа» сыяктуу түрдүү аталыштар менен белгилүү болушту. Алар шарияттагы Ислам менен башкаруучу мусулмандардын башчыларына итаат кылууга тиешелүү тексттерди прагматикалык жол менен Шарияттын өкүмдөрүнө тескери абалда колдонушууда. Ошондуктан, алардын иши Исламга тескери. Алар өз фикирлерин бышыктоо максатында шарияттагы итаатка тиешелүү тексттерди абдан көркөмдөп айташат. Бирок ошол эле учурда, акыйкатты ачык айтуу жана зулумду токтотуу тууралуу келген шарый тексттерди көрмөксөнгө алышат же аларды өзүм билемдик менен таъвил кылышат. Ошондой эле, алар амру маъруф жана нахий мункардын фарз экендигин бурмалашат. Алар шарый тексттерди бир тараптуу окушуп, аларды өз пайдасына жараша тафсирлөөгө көнүп калышкандыктан, алардын позициялары карама-каршылыктуу болот. Ошондуктан, алар өз фикирлерине ылайык, Ислам менен башкарбаса да, бийлик башына келгендердин баарын колдой беришет.

Хизб жана бир катар роббаний аалымдар ал «сарай уламаларынын» беткаптарын сыйрып алышты. Ошондой эле, алар «итаат» сөзүнүн чыныгы шаръий маанисин, анын кантип аткарылуусун жана шарият итаат кылууга буйруган чыныгы башчылар ким экендигин ачыктап беришти.

Үммөт бул адилетсиз башчылардан жүз үйрүдү. Ошондой эле, үммөт ал заалым акимдердин зулумдарын, күнөөлөрүн жана куфрларын жаап-жашырып, актоого аракет кылып келген «сарай уламаларынан» да баш тартты. Анткени, үммөт Аллахтын динине даъват кылуу үчүн жана Аллахтын динин жаңыртып, аны таңууланган, туура эмес фикирлерден тазалоо үчүн жанын тиккен чыныгы дааватчылардын айланасына чогула баштады.

3-Демократияны Исламдан деп саноо

Куфр идеологиясы болгон демократия жаңыдан кирип келгенде, үммөттүн колдоосуна, кызыгуусуна, жада калса, көңүл буруусуна да ээ боло албады. Бирок, аны «күтүүсүз келген кутубуз» «демократия – бул (Исламдагы) шуро» деп атоочулар пайда болгон күндөн тарта, абал өзгөрө баштады. Тилекке каршы, үммөттүн көпчүлүк бөлүгүнүн зээнинде жана көөдөнүндө чырмалып калган бул жийиркеничтүү фикирлерди бөтөн адамдар эмес, балким, үммөт арасындагы исламийлиги менен таанылган кишилер жана кыймылдар колдоп, пропагандалап жатышты. Абал көпкө чейин ушул бойдон уланып келди. Бирок, Хизб ут-Тахрир бул бузук фикирге каршы туруп, ага карата айыгышкан фикирий согушту баштады. Бул согушта, хизб ал фикирлердин бузуктугун, жалгандыгын жана Исламга жат экендигин ачыктап берди. Хизб бул жаатта сезилерлик даражада ийгиликтерге жетишти жана ал бузук фикирлерди көтөрүп жүрүүчүлөр менен ага чакыруучуларды майдандан сүрүп чыгарды. Ал фикирлер хизбтин таамай соккуларына туруштук бере албады жана мусулмандардын зээндери менен көөдөндөрүнөн акырындык менен өчө баштады. Жада калса, өзүнүн кафир болгон Батыш мамлекеттеринде да демократиянын бузуку жана адаштыруучу мабда экендиги айкын болуп калды.

Хизб бул нерселерди өзүнүн басылмалары (китептери) аркылуу ачыктап келди. Алардын арасынан эң көрүнүктүүсү «Демократия куфр системасы, аны кабыл алуу да, турмушта колдонуу да жана ага чакыруу да арам» китепчеси. Бул китепченин киришүүсүндө мындай деп айтылат: «Капыр Батыш мусулмандардын өлкөлөрүнө

алып кирген демократия – бул куфр системасы, анын Исламга эч кандай тиешеси жок. Бул система өзүнүн жалпы түшүнүктөрү, келип чыгуу булагы, акыйдасы, курулган негизи, алып келген пикир жана мыйзамдарында Ислам өкүмдөрүнө бүтүндөй тескери». Аллахтын фазилети менен, мына ушул китепчинин артынан демократияны колдоп жүргөндөрдүн көпчүлүгү өз фикирлеринен кайтышты. Айрыкча, демократтар өз идеологиясын тебелеп-тепсеп, Мисирде кандуу төңкөрүш уюштурган Сисини колдоп чыгышканда, ошондой эле, өз элин темир жана от менен башкарган диктатор Башар Асадды колдоп чыгышканда, аларга ээрчип жаткан мусулмандар демократиядан биротоло жүз үйрүштү.

5-Иламда хизбийликти (партиялуулукту) жана өзгөртүү үчүн хизбий (партиялык) аракетти харамга чыгаруу

Батыш башынын эле, мусулмандардын Исламды кайрадан турмушка кайтаруу үчүн аракет кылуудан токтоп калбашын билген. Ошондой эле, Батыш бул иштин жекече абалда, баланча же түкүнчөнүн колу менен ишке ашпасын, ал сөзсүз түрдө, Ислам мабдасына негизделген, тартиптүү, саясий, хизбий аракет менен гана ишке ашуусун да мыкты билген. Ошондуктан, Батыш хизбийлик түшүнүгүнө каршы чабуул жасады жана бул чабуулду мусулмандардын арасынан, өз жандарын Шайтанга саткан кишилердин жардамында ишке ашырды.

Батыш өз мамлекеттеринде хизбий (партиялык) аракетке жана хизбдерге көңүл буруп, аларга саясий майданда ишмердүүлүк кылуу үчүн эшиктерди кенен ачып берген. Ошондой эле, ал өз мамлекеттериндеги саясий турмушту саясий плюрализмге негиздеген. Ага карабай, Батыш мусулмандар үчүн өз өлкөлөрүндө хизбий аракет кылууга тыюу салып келет. Биз Халифалык кулатылган күндөн тартып, Батыштын көзөмөлү астында түзүлгөн кандай гана түрдүү саясий хизбдерге күбө болбодук. Туш келген эле социалисттик, мекенчилдик, улутчулдук жана илманийлик сыяктуу куфрий фикирлерге негизделген саясий хизбдерге уруксат берип келди. Бирок, ал Исламга негизделген саясий аракеттерге тыюу салып, аны кылмыш катары санап келет. Анткени, Батыш Исламдын бийликке келүүсүнө бут тосуу максатында, өзү орноткон жасалма жана малай режимдери үчүн Исламга негизделген саясий хизбий ишмердүүлүктүн канчалык кооптуу экенин мыкты билет.

Хизб ут-Тахрир үммөттүн ичинде туруп, аны менен бирге иштеп, Исламий Халифалыкты орнотуу аркылуу Исламий турмушту

кайрадан баштоо үчүн аракет кылган, Ислам мабдасына негизделген эң алгачкы хизб болду. Ага чейин, «Ихван ул-Муслимиин» жамааты бар болгону менен, ал тартиптүү, саясий хизб эмес, жөн гана даават жамааты болчу. Алар 25-январь революциясынан кийин гана, демократияга негизделген саясий оюндарга аралашуу үчүн, илманийлик жана мекенчилдикке негизделген, христиан кишинин жетекчилиги астында, саясий хизб болушту.

Андыктан, Исламий хизбий ишмердүүлүккө Хизб ут-Тахрир негиз салган. Хизб үмөткө Исламий мамлекетти тикелөө үчүн хизбий аракеттин важибдигин түшүндүрдү. Аз гана убакыттан кийин, үмөттүн миллиондогон уулдары хизбий аракеттерди баштады жана алар үмөттү өтмүштөгү «(жалпы) адамзат үчүн жиберилген эң жакшы үмөт» макамына алып чыгуу үчүн аракет кылып жатышат. Алар Хизб ут-Тахрирде болобу, же башка Исламий хизбдерде жана кыймылдарда болобу, үмөттү Исламга негизделген хизбий аракеттерден алыстатуу үчүн, күчүн жана калемин сарптап жаткандардын колун кесүү үчүн аракет кылып жатышат. Ошондой эле, үмөт чыныгы хизб бул Ислам негизинде гана аракет кылган хизб экендигин жана ал Ислам менен башкарууну алып келүү үчүн жападан жалгыз жол экендигин түшүнү жетти.

(уландысы бар).□

**«ХУД» СҮРӨСҮ ЧАЧЫМДЫ АГАРТТЫ... КАНДАЙ БУЙРУЛГАН
БОЛСОҢ, ОШОНДОЙ ТУУРА ЖОЛДО БЕКЕМ БОЛ (1)**

Доктор Мухаммад ал-Хурани Мубарак, Шам

Пайгамбар Мухаммад ﷺ дын дааваты бир канча бачкычтар менен өттү. Алгач жашыруун баскыч менен башталып, ал үч жылга жакын уланды. Бул баскыч Пайгамбарга ﷺ жана анын дааватына эң биринчи ыйман келтирген Сахабийлерге Расулдун ﷺ таалим берүүсү, сакафаттандыруусу жана фикирий, рухий даярдоосу менен коштолду. Андан соң, үч жылдан кийин, ачык даават кылуу бачкычы башталды. Аллах Тааланын төмөнкү аяты түшкөндөн кийин, Пайгамбар ﷺ Сафада туруп Мекке калкына даават кылды.

Аллах айтат:

فَأَصْدَعَ بِمَا تَوَمَّرُ وَأَعْرَضَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

«Ошондуктан, Сен өзүңө буйрулган ишти (туура динге даават кылууну) ачыкка чыгаргын жана мушриктерден жүз бургун!» [15:94]

Бул баскыч саясий жана фикирий жол аркылуу дааватты жаюу деп мүнөздөлдү. Мындай абал Курайш башчыларынын кыжырын келтирди. Мунун каршысында алар Сахабаларга жана Пайгамбарга ﷺ карата – уруусу жана агасы аны Абу Талиб коргоп жаткандыгына карабастан – кыйноолорун күчөттү. Бирок Пайгамбар ﷺ башынан өткөргөн эң оор мезгилдердин бири – бул «кайгы жылы» деп аталган учурда болду. Себеби, бул жылы Пайгамбардын ﷺ сыртта жана ичте таянычы болгон агасы Абу Талиб жана момундардын энеси Хадижа бинт Хулейд р.а. көз жумду.

Мына ушул этапта, Пайгамбар ﷺ уруулардан нусрат талап кылууга буйрулду. Сахих Бухарий шархы Фатх ал-Барийде мындай деп келет: "Хаким, Абу Наъим жана Байхакий ал-Далаил китебинде, хасан иснад менен ибн Аббастан риваят кылышкан хадисте, Ибн Аббас айтты: «Али бин Абу Талиб мага айтты: Пайгамбарга ﷺ урууларга өзүн сунуштоо тууралуу Аллахтын буйругу келгенде, Пайгамбар ﷺ менен мен жана Абу Бакр болуп Минага чыктык...». Бул узун хадисте, Пайгамбарыбыз ﷺ жана анын сахабалары хаж мезгилинде Минадагы арабтарга кантип барышкандары айтылат. Ал-Макризий айтат: «Кийин, Пайгамбар ﷺ ажылык күндөрү урууларга өзүн сунуш кылып, аларды Исламга даават кылды. Алар, Бану Аамир, Гассан, Бану Фазара, Бану Марра, Бану Хунайфа, Бану Сулайм, Бану Абас, Бану

Наср, Саълаба бин Акаба, Кинда, Калб, Бану Харис бин Каъб, Бану Азра, Кайс бин ал-Хазим, Абу ал-Ясир Анас бин Аби Рафиъ». Ал-Вакидий бул уруулар тууралуу кабарларды уруума-уруу кылып, терең изилдеп чыккан. Ал айтат: «Пайгамбар ﷺ Киндадан баштап, аларды Исламга даават кылып, кийин, Калбга андан кийин, Бану Хунейфага кийин, Бану Амирге барган. Ошондо, Пайгамбар ﷺ мындай деди: «Ким мени өз коомуна алып чыгып, Аллахтын рисалатын жеткирүүдө өз коргоосуна алат? Курайш Аллахтын рисалатын жеркирүүдө жолумду тосту». Ал Абу Лахаб болчу. Ал адамдарга «аны укпагыла, ал жалганчы» деп айтып жүрөр эле». (Ахмад 3/492,493, Ибн Хишам2/64-65).

Бул кыйынчылык мезгилдеги Пайгамбарга ﷺ буйрулган иштердин эң оору уруулардан нусрат талап кылуу болду. Пайгамбар ﷺ биринчи болуп Тоифке аттанды, бирок, анын Меккеден чыгуусунда коркунуч бар эле. Тоифте аны коргой турган адамды табуу үмүтү Пайгамбарды ﷺ ушундай кылууга мажбур кылган. Бирок, Тоифтин башчылары аны жаман жана жек көрүштү. Алар Пайгамбарыбыздын буйругун келекелеп, аны жана анын шериги Зейд бин ал-Харисти р.а. келесоолор менен кулдарга салып беришти. Алар болсо, Пайгамбардын ﷺ ыйык буттары канга толгонго чейин таш менен урушуп, аларды Тоифтен кууп чыгышты. Бул Пайгамбардын ﷺ дааватынын эң оор күндөрүнүн бири болуп калды.

Демек, бул нусрат талап кылуу иши жеңил иш эмес. Анткени, бул иш бийлик ээлеринен жана башчылардан болгон талап. Алар өз түшүнүктөрүнөн, этикаттарынан арылып, жада калса, бийлигин жана жетекчилигин дагы тапшырып, сенин жетекчилигиңе моюн сунушун билдирет. Бул учурда– Пайгамбардын а.с. көтөрүп чыккан мабдасынын улуулугун түшүнө албаган – кыска ойлуулардын назарында, Пайгамбарыбыз ﷺ абдан алсыз жана колунда эч нерсеси жок байкуштай көрүндү. Тилекке каршы, бүгүнкү күнү өздөрүн Исламга кызмат кылып атабыз дегендердин дагы көпчүлүгү мына ушундайча фикирлеп жатышат.

Пайгамбар ﷺ Меккеге кайткан учурда, Аллах Таала аны коргоп, өз үйүнө алып кирүүсү үчүн Мутым бин Адийди насип кылды жана Пайгамбар анын коргоосу астында Меккеге кирди. Меккеге киргенине көп өтпөй, Аллах Азза ва Жалла Пайгамбарды ﷺ анын рухун көтөрө турган жана Тоифте башынан өткөн окуяны унуттура

турган улуу сапарга жиберди. Бул сапар Исро жана Мираж сапары болду. Пайгамбар а.с. анда улуу белгилерди көрдү.

Аллах айтты:

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

«Ал (Мираж түнүндө) Рабиссинин Кудуретинин чоң аяттарын анык көрдү» [53:18]

Мындан кийин, Аллах Таала «Исро» сүрөсүн түшүрдү.

وَلَوْلَا ۙ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدَّتْ تَرَكُنْ ۖ إِنِّيهِمْ شَيْءٌ قَلِيلًا

«Аллах Таала айтат: Эгерде биз сени (туура жолдо) бекем кылбаганда, аларга бир аз жакындап калмаксың» [17:74]

Пайгамбарыбыздын ﷺ жана анын кутман сахабаларынын р.а. тарткан зыяны аябай коркунучтуу болду. Айрыкча, Курайш Пайгамбарга ﷺ жеткире албай жүргөн зыянын ушул мезгилде жеткирди. Анткени, алар Пайгамбарыбыз ﷺ аларды (курайшты) таасирсиз кыла баштаганын билишти. Ал урууларды бир биримдик катары карап, уруу башчыларды, жетекчилерди жана кадыр баркка ээ адамдарга карата көбүрөөк басым жасап, аларга даават жетип барышын максат кылды. Пайгамбар ﷺ кадыр барктуу арабдардын Меккеге келгендигин угаар замат, ага барып, аны Аллахка чакырып, өзү алып келген рисаалатын сунуштаган. Курайш анын дааватынын канчалык кооптуу экендигин билген. Анын башчылары эгер, бул даават талап кылынган коргоону тапса, анда ал кырдаалды түп тамырынан өзгөртөрүн билишти. Бул даават бир гана менменсинген Курайшка эмес, бардык менменсинген тараптарга каршы майданды буруп коё аларын билишкен.

Курайш жана анын башчылары Пайгамбар ﷺ коргоого жана талап кылынган нусратка жетүүсүнө тоскоолдук кылуудан башка эч нерсе таба алышкан жок. Алар Пайгамбарга ﷺ жана анын сахабаларына кысымды күчөтүштү о.э. анын адамдар менен болгон байланыштарын үзүүгө аракет кылышты. Эгер, жолугушуу болуп калса, анда, ар кандай жолдор менен аны бузушат эле. Жада калса, агасы Абу Лахаб Пайгамбардын ﷺ артынан баратып, адамдарга «мунун сөзүн укпагыла, бул жалганчы» деп айтып жатты. Пайгамбар ﷺ базарларда жана хаж мезгилинде, адамдарга даават кылып аткан учурда, Абу Жахл менен Абу Лахаб (Аллах аларды наалаттасын) кезектешип зыян жеткирип келишкен. Мухаммад ﷺ өзү даават кылып жаткан адамдардын зыянынан дагы, бул экөөнөн көбүрөөк зыян тартты.

Пайгамбар ﷺ ошого карабастан аларга дааватын уланта берди, алар болсо, эң жаман жооп кайтарышып, аны азапташты. Алар «аны өзүнүн коому кандай адам экенин билишет, анан ал коомун бузуп бизди кантип оңдомок эле?» деп айтышты. Жана, Курайш жайып жаткан ушак кептер ажылыкка келгендердин арасында популярдуулукка ээ болуп, аны кабыл кылышты. Мисалы: «Өз дининен чыккан, Бану Хашмидеги баланча ал өзүн пайгамбармын деп жатат» ж.б.у.с. Уруулар тараптан жооптун жоктугу жана азаптардын күчөшү Расулдун ﷺ жүрөгүн кейиткендигинде эч кандай күмөн жок.

Мына ушул мезгилде (кайгы жылында), Аллах Таала Набийлердин (аларга салават саламдар болсун) аттары аталган үч сүрөнү түшүрдү. Алар «Юнус», «Худ» жана «Юсуф» сүрөлөрү. Бул сүрөлөрдө келген Куран аяттары ушул мезгилдин абалы о.э. Курайш чакырыгы жана кол салуусунун канчалык деңгээлде экендигин чагылдырат. Бул мезгил буга чейин айтып өткөнүбүздөй даават тарыхындагы эң оор мезгилдердин бири болуп калды. Айрыкча, Исро жана Мираж окуясынан кийин болгон мушриктердин шылдыңдоолору. О.э. буга чейин Исламга киргендердин муртад болуп кетиши жана ага кошумча, Пайгамбар ﷺ Хадижаны р.а. жоготушу болду. О.э. Курайштын ага жана дааватка болгон согушу ачык түрдө эң катуу жана жогорку денгээлге жетиши болду. Даават аракети токтоп, жада калса, Мекке жана анын айланасындагы айылдардын бири да Исламга кирбей калган.

Ушул мезгилдин абалы бул сүрөлөрдө жана анын мазмундарында, айрыкча, Пайгамбар ﷺ жана аны менен бирге болгондор хак үстүндө экендигин тастыктап ачык-айкын келет. О.э. Пайгамбардын ﷺ дааватына каршы турган коомдо гариб болуп, жалгыздыктын жана кысылуулардын себебинен анын жүрөгүн ооруткан нерселерге карата күч кубат берет. Бул мезгилдеги оор бороон-чапкын абалында Пайгамбар ﷺ мындай деген: «Худ чачымды агартты» Ибн Аббас р.а. айтты: Пайгамбарга ﷺ бул аяттан да оор болгон аят тушкөн эмес.

فَأَسْتَقِيمَ كَمَا أَمَرْت

«Кандай буйрулган болсоң ошондой туура жолдо бекем бол»

[11:112]

Сүрөдөгү аяттар бул мезгилдеги окуяларды коштоп, Пайгамбарга ﷺ Аллах Таала буйруган жолдо гана болушун баса

белгилейт. Бул буйрук Пайгамбарга ﷺ эле тиешелүү эмес, балким, аны менен бирге тообо кылгандарга о.э. кафир жана жахил коомду Аллахтын шарияты менен башкарыла турган коомго өзгөртүүгө умтулгандарга да тиешелүү. Аллах Таала айтат:

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوفُونَ

«Акылы тунук элдер үчүн ким Аллахтан жакшыраак өкүм түзүп берет» [5:50]

فَأَسْتَفِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْفُوا بِمَا لَكُمْ بِصِيرٍ

«(Эй Мухаммед), сен жана сени менен болгон тообо кылгандар (дин ишиңерде Куранда) буйрулгандай түз болгула! Чектен чыкпагыла! Ал (Аллах) эмне кылганыңарды көрүүчү»

[11:112]

Эми бул мезгилде түшкөн аяттардын маанилери тууралуу жалпы түрдө, ал эми, бул үч сүрө камтыган маанилерди болсо хос түрдө баяндап беребиз.

Биринчи: Нусратка жетүү үчүн Аллахтын манхажында бекем туруу. Пайгамбардын ﷺ бул мезгилдеги дааватында Аллахтын динин тургузууда күч боло турган нусрат жана коргоо жетишсиз болгон. Бул дин «Аллахтан башка илах жок, Мухаммад анын элчиси» деген негизги фикирге курулган бийликке жана мамлекетке ээ болбосо, анын шарияты адамдарга колдонулбаса, анда жашоого таасирин тийгизе албайт. Бул даават дүйнөнүн бардык бурчуна жихад аркылуу жайылат. Пайгамбарга ﷺ мындай күчкө жетүүнүн тарыйкаты өзүн урууларга сунуш кылуу жана нусрат талап кылуу аркылуу болоору Илахий буйрук болгон. Мына ушул нерсе Пайгамбар ﷺ иштин башында, Меккеден Тойифке чыгышына түрткү болгон.

Бирок, Пайгамбар ﷺ Тойифте өтө катаал, кыйын окуяга туш болду.

Момундардын энеси Аишадан р.а. Бухарий жана Муслим чыгарган хадисте, Аиша р.а. Пайгамбардан ﷺ «сиз Ухуд күнүнөн дагы оор болгон күнгө туш болдуңуз беле?» деп сурады. Пайгамбар ﷺ айтты: «Чынында мындай күндү сенин коомундан жолуктурдум. Алар тараптан болгон эң оор күн Акаба күнү болду. Мен өзүмдү Ибн Абду Ялил бин Абду Килалга сунуштадым, ал мага жооп берген жок, анан мен кайгыруу менен жөнөп кеттим. Карн ас-Саълабка жеткенче өзүмө келе алган жокмун. Ошол жерде башымды көтөрүп, көлөкөсү мага тийген булутту көрдүм, анда, мен Жибрийлди

көрдүм, ал мени чакырып мындай деди: «Аллах Азза ва Жалла коомундун айткандарын жана сага болгон жоопторун укту. Аларды эмне кылуу тууралуу буйругунду аткаруу үчүн Ал сага тоолор периштесин жиберди». Ошондо тоолор периштеси мени чакырып, салам айтып, мындай деди: «Оо Мухаммад, Аллах коомундун сага айткандарын укту, мен тоолор периштесимин, сенин Роббиң мени буйругунду аткаруу үчүн жиберди. Эгер кааласаң эки тоону бириктирип, аларды талкалап салам». Бирок Расул а.с. ага: «Аллах Таала алардын урпактарынан бир Аллахка сыйынган адамдарды чыгарат жана Ага шерик кошпойт деп үмүттөнөм», - деп жооп берди.

Мына ушундай кыйын учурда Пайгамбар ﷺ белгилүү-машхур дуасын кылды: «Аллахым! Кубатымдын алсыздыгынан, айламдын жоктугунан, инсандардын кемсинткендигинен Сага гана арызданамын, оо ырайымдуулардын Ырайымдуусу! Сен алсыздардын Роббисисиң, мени кимдерге таштап койдун? Каардуулардын арасынабы? Же болбосо менин үстүмдөн үстөмдүк кыла турган душмангабы? Эгер Сенде мага карата каардануу болбосо, мен бул иштерге көңүл бурбаймын. Бирок, Сенин мени соо-саламат жана аман-эсен кылышың мен үчүн чоң неъмат. Эй Роббим, мага каарынды түшүрүшүндөн – зулматтарды жарык кылган жана дүйнө жана акырет иштерин оңдогон жүзүңдүн нуру менен – баанек сураймын. Сенин ыраазылыгыңды тилеймин. Күч-кудурет Сага гана таандык».

Пайгамбардын ﷺ бул дуасы ошол окуядан кийин канчалык кыйналганын жана психологиялык жактан канчалык деңгээлде жабыркаганын көрсөтүп турат. Бирок, кыйноолор муну менен эле токтоп калган жок. Тескерисинче, Расуллаллах ﷺ өзүнүн коомунан да бир канча азап-кыйноолорго туш болду. Бухарий жана Табароний Мудрик бин Мунибтен, ал атасынан жана атасы чоң атасынан рываят кылган хадисте айтылат: «Расуллаллахтын ﷺ дин жахилият доорунда мындай дегенин укту: «Оо адамдар! Аллахтан башка илах жок деп айткыла, ийгиликке жетесинер!» Ошондо, алардын айрымдары анын бетине түкүрүштү, кээ бирлери ага топурак чачышты, айрымдары аны шылдыңдашты. Мындай абал күн жарымына чейин уланды. Анан ага бир кыз кумгандагы суу менен келип, анын жүзүн жана колдорун жууду. Расуллаллах ﷺ ага мындай деди: «Оо кызым! Атаңдын жеңишинен да, кордугунан да коркпо!» Анан мен «бул кыз ким?» деп сурадым эле, «ал Расуллаллахтын

а.с. кызы Зейнеб» деп жооп беришти. (Бухарий фии Аттариих ал-Кабиир (14/2/4) жана Аттабароний фии ал-муъжам ал-Кабиир (342/20) жана Муъжам Аззаваид (21/6).

Ушул мезгилде, Аллахтын Расулунун ﷺ башына түшкөн зыяндардын канчалык оор экендигине карабастан, өз жолунда бекем туруп, аны катуу кармап, андан бир карыш чыкпаганын көрүп турабыз. О.э. ал учурда Пайгамбар а.с. өз коомун наалаттап дуа кылбады. Ушул мезгилде түшкөн төмөнкү сүрөлөрдүн аяттары, кээ бир Пайгамбарлар а.с. мындан башкача иш тутушкандарын айтып жатат. Аллах айтты:

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلَّوْا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَادِّ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ۝۸۸ قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانَّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

«Муса айтты: «О Раббим! Сен Фираун менен анын адамдарына (бул) дүйнө жашоосунда (ар түрдүү) зыйнаттарды жана мал мүлктү бердиң! О, Раббим! (Сен дүйнөнү аларга) Өзүңдүн жолуңдан адашып кетүүсү үчүн гана бергенсиң. О, Раббим! Алардын мал-мүлкүнө апаат берип, жүрөктөрүн катырып сал! Качан гана жан чыдагыс азапты көрмөйүнчө ыйман келтире албай калышсын! (Анда Аллах): «Экөөңөрдүн дубаңар кабыл болду. Эми, (диниңерде) түз болуп, (дааватыңарды улантып) илимсиз адамдардын жолуна ээрчибегиле!» деди» [10:88-89]

Бул аяттар Аллахтын эки элчиси ﷺ Аллахтан нусратты жана кафир коомун жок кулууну тездетүүнү талап кылгандыктарын айтып жатат. Бирок, Аллах Таала ал экөөнү жемелеп, аларга даават жолунда түз болуунун зарылдыгын эскертип жатат. Муну менен бирге, Аллах Таала ал экөөнүн дуасын кабыл кылганы тууралуу кабар берди. Бирок, көпчүлүк тафсирчилердин айткандарына караганда, бул кырк жылдан кийин гана ишке ашкан. Ал эми, Пайгамбарга ﷺ тоолор периштеси келип, ага азап берген жана ага калп айткан Тойиф коомун эки тоону бириктирүү менен аларды жок кылуу тууралуу сунушун четке какканын көрүп турабыз. Пайгамбар ﷺ анда: «Аллах Таал алардын урпактарынан бир Аллахка сыйынган адамдарды чыгарат жана Ага шерик кошпойт деп үмүттөнөм», - деп айткан. Аллах Тааланын сөзү чындык. Ал Пайгамбарыбызды ﷺ боорукер жана мээримдүү деп сыпаттаган. Аллах Таала айтат:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَفْسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ

«Силердин (Туура жол, чындык динге келишиңерге) харискуштар болгон жана бардык момундарга боорукер, мээримдүү бир пайгамбар келди го!» [9:128]

О.э. бул сүрөдөгү аяттар Юнус а.с. өз коомуна күтүүсүздөн Аллахтын азабы түштү деп күмөн санап, алардан чыгып кетүүгө шашканы жөнүндө айтып жатат. Бирок, Юнустун а.с. күмөнүнө тескери болуп, анын коому тез арада Аллахтын азабы акырындан түшкөнгө чейин, ыйман келтиришти. Ошондо, Аллах азабын алардан көтөрүп, аларга белгилүү бир үбакытка жашоодон пайдаландырды. Юнус а.с. бул ишинде күнөөгө татыктуу болуп жемеленген абалда, аны кит жутуп алган.

Жана дагы, бул сүрөдөгү аяттар Луттун а.с. коому күнөө иштерин дагы деле улантышып жаткандарын көргөндө, аларды бул иштеринен тосо албай, алсыздык кылып, алардын бул иштерине карай жардам болушуна үмүт кылып, кайгы жана жапа чеккен абалда мындай деди:

قَالَ لَوْ أَنِّي لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ وَّادِيٍّ

«Эх, силерге кубатым жеткенде же болбосо, жөлөнөөр бекем тирегим (жоокерлерим) болгондо гана» [11:80]

Ал күч-кубаты болушун т.а. ансарлары болушун үмүт кылган. Луттун а.с. жөлөнөөр тиректи жана көптөгөн коргоочуларды каалаганы Куртубий тафсириңде айтылат. О.э. Пайгамбар ﷺ айтты: «Лутту Аллах рахматына алсын, ал ар дайым жөлөнөөр тиреги болушун ниет кылат эле». О.э. бул сүрөдө келген аяттар Пайгамбардан а.с. даават жолунда бекем болууну гана талап кылбастан, балким, ага дааватты көтөрүп чыгуу учурунда анын башына ар кандай нерселер келишин жана бул иште өтө дыкат болушун эскертип жатат. Аллах айтат:

فَأَسْتَقِيمَ كَمَا أُمِرْتِ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۗ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝ ١١٢ وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَمَا تَمْسِكُُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

«(Эй Мухаммед), сен жана сени менен болгон тообо кылгандар (дин ишиңерде Куранда) буйрулгандай түз болгула! Чектен чыкпагыла! Ал (Аллах) эмне кылганыңарды көрүүчү. Заалым (каапырларга) жан тартпагыла. (Эгер аларга болушсаңар) силерди тозок кармайт жана Аллахтан башка эч бир дос таппай, жардамсыз каласыңар» [11:112-113]

Бул аяттар нусратка тосуктар болоорун, алардын бири тогучтулук болорун эскерттип жатат. О.э. бул аятта, заалымдар эле эмес, аларга жан тарткандар дагы айтылып жатат. Мындан тышкары, мындай жолду жана багытты баяндаган жана бул жолдо бекем болууну талап кылган аяттар ушул мезгилде (кайгы жылында) түшкөн сүрөлөрдүн аяттары менен эле чектелип калган жок. Тескерисинче, Пайгамбар ﷺ Мадинага хижрат кылып мамлекетти тургузганга чейин башка дагы аяттар түшүп атты. Аллах мындай дейт:

رَاعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّي بِهِ ﷻ وَحَا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

«Ал силерге Нухка осуят кылган динди шарият кылып берди. Биз сага Вахий кылган диндин (дал өзүн) Ибрахимге, Мусага жана Исага: «Динди толук тургузгула (аткаргыла) жана анда бөлүнүп кетпегиле», - деп вахий кылганбыз. Силер даават кылган нерсе (тавхид ишеними) мушриктерге оор келди. Аллах ал нерсеге Өзү каалаган пендесин тандап, (Ага) умтулган пендесин ага жолдоп коет»

[42:13] فَلذَلِكَ فَادَّعَىٰ وَأَسْتَقَمَ كَمَا أَمَرْتُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ ءَامَنْتُ بِمَا أُنزِلَ إِلَّاهُ مِن كِتَابٍ وَأَمَرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

«Ошондуктан, эми сен (үммөтүңө бекем) даават кыл. Өзүңө буйрулгандай түз бол жана алар (каапырлар, мунаафыктар) каалаган жолдорду ээрчибе! Сен: «Аллах түшүргөн (ар бир) китепке ыйман келтирдим жана силердин араңарда адилет кылууга буйрулдум. Аллах менин да Раббим, силердин да Раббиңер. Бизге өз амал-ибадаттарыбыз, силерге да өз амал-ибадаттарыңар. Биз менен силердин араңарда (айтылбаган) далил кылбады. Аллах биздин арабызды (Кыяматта) чогултат. Кайтуу Анын Өзүңө» - дегин»

Аллах Таала бул аятта Пайгамбарга ﷺ бул жолдо өтө дыкат болушун баяндап жатат. О.э. Аллах Пайгамбарын алардын арасында адилеттик кылууга буйрууда. Т.а. алардын арасында адилетүүктүн өзөгү болгон Шарият hukмдарын ишке ашырууга буйруду. Бул болсо, Ислам мамлекетин тургузмайынча жүзөгө ашпайт.

Аллахтын минхажына ылайык, Ал пайгамбарды - зулм жана тогут аркылуу нусратка жетүү үчүн эмес – аларды жоготуу үчүн

түшүргөн. Ошондуктан, Пайгамбар ﷺ залым болгон Курайш каапырларына эч качан таянган эмес. О.э. ал насроний Румга, ал тургай, Пайгамбар ﷺ «Ал кошунасына зулмдук кылбайт» деп сыпаттаган насроний Хабаша падышасына дагы таянган эмес. Ушул жерде, мусулмандардан саясий иш менен алектенип жаткандарды, айрыкча, заалымдарга жан тартып, аларга таянып алгандарды эскертип өтүшүбүз керек. Алар залымдардын ыфлас акчаларын алышып, аларга байланып калып, муну менен тогутка кызмат кылып калышты. Кандарды төгүшүп, чыр-чатактарды чыгарышып, өздөрүн да, башкаларды да адаштырышты. О.э. Үммөттүн өз бийлигине жана улуулугана кайтуу жолунда чоң тоскоолдукка айланышты.

Пайгамбар ﷺ Аллах ага түз жолдо бекем турууну кандай буйурган болсо, бардык туш болгон азаптарга карабастан, ошол жолдо бекем турду. Бирок, ал нусрат талап кылууда ар кандай услубтарды өздөштүргөндүгүн көрүп турабыз. Ал уруулардан нусратка жетүүгө аракет кылып, Курайшка көрүнбөстөн, алардын үйүнө барган. Жада калса, алардын үйүнө түнкүсүн дагы барды. Ал уруу башчылары менен жолугуп сүйлөшүүлөрдү, талкууларды өткөрдү. О.э. аны коргоп, ал нусратка мухтаж болуп турган дааваттагы кооптуу эң оор мезгилде, ар кандай соодалашуу жана алдоолорго дагы туш болду. Бирок, Пайгамбар ﷺ канчалык болбосун, баардык жеңилдиктерден баш тартты. Амир бин Саъса уруусу Расулга ﷺ нусрат берүүсүнүн алдында турганда, ал урууга кандайдыр бир артыкчылыктарды берүүдөн баш тартты. Ошондо Пайгамбар ﷺ «Аллах Өз динине нусрат бериши керек» деди. Жана дагы Пайгамбар ﷺ Бану Шайбан делегациясынын сүйлөшүүчүлөрүнүн «Перс падышасы Кисро менен болгон келишимге ылайык, толук болбогон нусрат берүү» сунушунан дагы баш тартты. Алар ошондо мындай дешти:

إذ قالوا للنبي: «وإيّا [م] زلنا على عهد أخذہ علينا كسرى، ألا حدث حدثًا، ولا [و]ويّ محدثًا، و[ي] أرى هذا الأمر الذي تدعون إلیه يا أبا قريش مما تكرهه الملوك، فإ [ح] أحببت [و]ويّك [و]نصر [م] مّا يلي مياه العرب فعلنا».

«Биз кол салбайбыз жана ага кол салгандарга колдоо көрсөтпөйбүз деп Кисро менен келишим түзгөнбүз. Ал эми, сен чакырып жаткан нерсе – Оо Курайштык бир тууган – падышаларга жакпайт. Эгер арабтардан гана коргоп берүүбүздү кааласан, анда биз буга даярбыз».

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَسَأْتُمْ فِي الرَّدِّ إِذْ أَفْصَحْتُمْ بِالصَّدَقِ، وَإِنِّي دِينَ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - لَنْ يَنْصُرَهُ إِلَّا مَنْ حَاطَهُ مِنْ جَمِيعِ جُودٍ بِهِ، أَرَأَيْتُمْ إِن لَمْ تَلْبَثُوا إِلَّا قَلِيلًا حَتَّى يُوَرِّثَكُمُ اللَّهُ تَعَالَى أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ، وَيُفْرَشَكُمُ سَاعَهُمْ، أَتَسْبِحُونَ اللَّهَ وَتَقْدِّسُونَ؟» فَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ شَرِيكٍ: «اللَّهُمَّ فَكْ ذُو». [أَبُو عَيْمٍ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ (214)].

Пайгамбар ﷺ аларга мындай деди: «Силердин жообунарда жаман нерсе жок, анткени, силер чындыкты айттыңар. Бирок, Аллах Азза ва Жалланын динине чыныгы нусрат берүүчү ага бардык тараптан нусрат берет. Алла Таала силерге алардын аялдарын күң кылып, жерин, диарын мурас кылып бергенче аз гана убакыт күтүп турушунарды ойлоп көрдүңөрбү? Силер Аллахты улуулап ага тасбих айтат белеңер?» Ошондо, Ньюман бин Шарик: «Оо Аллахым бул сеники» деди. (Абу Наъим фии далаили ан-Нубува 214).

Демек, Пайгамбар ﷺ аларга (кафирлерге) алардын үстүнөн болуучу Роббиси Азза ва Жалланын нусратына ишеним менен айтып жатат. О.э. аларга Аллахтын иши сөзсүз түрдө аткарыла тургандыгын, бул болгону убакыттын гана иши экендигин сүрөттөп «Эгер, сыймыктанууну кааласаңар, анда мени коргоп мага нусрат беришинер керек» - деди.

Мусулмандарга, айрыкча ушул күндөрү, даават жүгүн көтөргөндөргө Аллах Таала буйруган жолду кармануу алар үчүн эң жакшы. О.э. алар үчүн бул динге нусрат кылуу, өзгөчө, кубат ээлери болгон мусулман аскерлери үчүн эң жакшы. Чындыгында, бул дин ушул тарыйкат алкагында болмоюнча турбайт. Жана, Аллахтын дини кубат ээлерисиз жеңишке жетпейт. Мына бул Пайгамбарга ﷺ динди жана мамлекетти тургузуудагы буйрулган тарыйкат.

Экинчи: Даават жолунда бардык күчтү сарптоо

Аллах өз кулуна кайсы бир ишти буйруган болсо, анда, бул Аллах Тааланын буйругунда баардык жакшылыктар бар экендигин мусулмандар билишсин. Ошондуктан, бул ишти жүзөгө ашырууда бардык кымбат нерселерин жана жанын сарпташ керек болот. Алар муну менен дүйнөдө о.э. акыретте бакытка жетишип, нажаат табышат. Демек, даават жүгүн көтөргөн адам Аллах тандаган жолдо максатына жетпейинче тажабастан, кайдыгерлик кылбастан, бул ишинде бекем туруу менен ишин улантышы керек. Күнү, түнү, кыйынчылыкта, рахатчылыкта, жалгызчылыкта болобу, динине даават кылууну токтотпошу лазым. Куран аяттары бизге

Юсуфтун а.с. падышаларга жакын болуп, Миср башчыларынын биринин үйүндө өткөргөн мезгилине караганда, түрмөдөгү убактысында мүмкүнчүлүктөрүнүн кең болгондугу тууралуу кабар берип жатат. Мына ошондуктан, даават жүгүн көтөргөн адам көңүл бура турган нерсе - инсан өз акылы менен жакшылык жана жамандыкты айырмалай албайт. Мусулман адам бир гана, Аллахтын буйруктарын кармануу жана Аллахтын буйругуна ээрчүү жакшылык экендигине көңүлүн бурушу керек. Демек, бул жолдо бардык күчтү сарптоо, бул максатка жетүүнүн жолу. Ал эми, бул максатка жалкоолор менен коркоктор эч качан жетпейт. Төмөндөгү Куран аяттары ушул тууралуу, тагыраак айтканда, биз нусрат талап кылуунун босогосунда турган мезгил тууралуу айтып жатат. Исро сүрөсүнүн алдында түшкөн Фуркан сүрөсүндө Аллах Расулуна ﷺ кайрылып мындай дейт:

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ ذَبِيرًا ۝ ۱ ۝ فَلَا تَطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا

«Эгер каалсак, Биз ар бир шаарга (бирден) экертүүчү пайгамбар жибермекбиз. О Мухаммад! Каапырларга моюн сунба жана аларга (Куран) менен чоң жихад кыл!» [25:51-52]

Демек, Куфр менен күрөшүү жихадка, балким, чоң жихадка муктаж. Бул бардык күчтү жумшоого жана бекем, күчтүү ыйманга муктаж. Балким, ихсандыкка (Аллахка ибадатты эң сонун кылган адамдар) муктаж. Ал эми, бул болсо Аллахка болгон ыймандын эң бийик даражасы болуп саналат. Аллах Таалай айтат:

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

«(Аллахка ибадатты) Эң сонун кылган адамдарга эң сонун нерсе (Бейиш) жана ашыкчасы (Аллахтын жүзүн көрүү) бар. Алардын жүздөрүнө эч бир чаң, эч бир кордук (белгиси) жукпайт. Алар Бейиш ээлери болуп, анда түбөлүк калышат»

[10:26]

Амалдарда ихсандык кылуу дааватчынын сыпаты болушу керек. Алла Азза ва Жалланын нусратына жетүү үчүн, кандайдыр бир амалдарды эле кылуу жетишсиз. Балким, ал иште ихсандык болушу керек. Б.а. анын тегерегиндеги абал татаал жана кыйын болсо да, жада калса, анын даражасы бийиктеп кетсе да, ихсандык дааватчынын өзгөчөлүгү болуш керек. Аллахтын бул аяттары Юсуф а.с. башынан өткөргөн кыйынчылыктарга карабастан, анда өмүр бою ихсандык көрүнүп тургандыгы жөнүндө кабарлап жатат. Ал улуу үйдө кул болуп жүргөндө о.э. ал мазлум болуп түрмөдө

отурган кезде да, анда ихсандык көрүнүп турган. Жана булардан алыс болуп, падышанын алдында жүргөндө да, мындай сыпат анда көрүнүп турган. Аллах айтат:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ ءَاتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

«Жигит курагына жеткенде, Биз ага пайгамбарчылык жана (Илахий) илим бердик. Биз жакшылык (таза ибадат) кылуучу адамдарды ушинтип сыйлайбыз» [12:22]

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيًّا ۖ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ ۖ بَنَيْنَا بَنَاتٍ بَتًّا وَتَأْوِيلُهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

«Аны менен бирге эки жигит да зынданга түшкөн. Алардын бири: «Мен түшүмдө жүзүм мөмөсүн сыгып, шарап жасап жатканымды көрдүм» десе, экинчиси: «Менин түшүмдө болсо, башыма нан көтөрүп баратсам, аны куштар чокуп жатыптыр» деп түштөрүн айтып: «Биз сени жакшылык кылуучулардан деп билебиз. Бизге (ушул) түшүбүздү жооруп берчи» - дешти» [12:36]

قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ ۚ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدًا مَكَانَهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

«Алар: «Эй, азиз инсан! Бул (ууру) баланын картайып калган атасы бар. Анын ордуна биздин бирөөбүздү алып калгын. Анткени, биз сени жакшы амалдарды кылуучу заттардан экениңди көрүүдөбүз» - дешти» [12:78]

Кимде-ким дааватты көтөрүп чыгуу деген негизги милдетин аткарып жаткан болсо, демек, муну менен ихсандыкка жеткен болот. Ал болгону, Аллах Субханаху ва Тааланын убадасы ишке ашышын гана күтөт. Аллах Азза ва Жалланын убадасы хак. Ал өзүнүн момун кулдарына күч-кубат жана нусратты убада кылган. Дагы, Аллах акыретте жакшылык кылуучулардын амалын эч качан текке кетирбейт. Аллах айтат:

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نَجِ الْمُؤْمِنِينَ

«Азап келгенден кийин Биз өз пайгамбарларыбызды жана ыйман келтирген адамдарды куткарабыз, ыймандуу адамдарды ушинтип куткаруу – Биз үчүн милдет» [10:103]

وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ ۖ صِيبٌ بِرَحْمَتِنَا مِنْ شَاءَ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

«Мына ушинтип, Биз Юсуфту (Мисирдеги) жерден өзү каалаган жайда жашай турган кылып орноштурдук. Бул өзүбүз каалаган адамдарга бере турган ырайым-рахматыбыздын

насиби. Биз жакшылык кылуучулардын сообун текке кетирбейбиз»

[12:56]

قَالُوا أَعْرَبَكَ لَا تَنْصِفُ يَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا ۗ إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

«Сен (ошол) Юсуфсуңбу?!» - деди бардыгы (таң калып). «(Ооба) мен Юсуфмун боломун. А, бул болсо, иним. Аллах бизге ырайым көргөздү. Чынында кимде-ким Аллахтан коркуп, сабырдуу болсо, Аллах жакшылык кылуучулардын сыйлыгын текке кетирбейт» - деди»

[12:90]

Демек, жакшылык иштерди кылуу жана бул жолдо бардык күчүн сарптоо даават жүгүн көтөрүп чыккан адамдын сыпаты болуш керек. Себеби, ал хак жолго даават кылып, адамдарды Аллахтын хидаяты болгон, караңгылыктан нурга чыгаруучу жүктү көтөрүүчү.

Бухарий Абу Хурайрадан риваят кылат, Пайгамбар ﷺ айтты: «Мен силерге калтырып кеткен нерсеге чакыргыла. Чынында, силерге чейинкилер пайгамбарларына суроолору жана каршы чыккандыктары айынан кыйрашкан. Эгер, бир нерседен кайтарган болсом, ага жакындабагыла. Эгер, бир ишти буйруган болсом, күчүнөр жетишинче аны аткаргыла».

(уландысы бар) □

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>ﷺ «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>Судан коргонуу өнөр-жай системасына «исраил» делегаттары иш сапары менен келүүсүнө уруксат берди</p>		
<p>Судан көз карандысыз кеңешинин мүчөсү Мухаммед ал-Факи Сулейман «Хикая» гезитине берген маегинде, «исраил» делегациясы жакында Хартумдагы Судан куралдуу күчтөрүнүн коргонуу өнөр жай системасына иш сапары менен келгенин ачыктады. Ал: «Бул иш сапар аскерий гана иш сапар, саясий иш сапар эмес, азыркы учурда бул тууралуу сөз болушу мүмкүн эмес», - деди. Ал дагы кошумчалап: «исраил» делегациясы Суданга болгон иш сапарын куралдуу күчтөрдүн коргонуу өнөр жай системасын кыдыруудан баштады жана аскерлер менен жолугушту», - деп айтты. Ал бул иш сапардын деталдарын жана конкреттүү убактыларын ачыктаган жок. Буга чейин 2020-жылдын 30-ноябрында «КАН» «исраил» коомдук телерадио корпорациясы «исраил» делегациясы Суданга иш сапары менен жөнөп кеткендигин жарыя кылган. Бирок, ошол эле күнү, Судан министрлер кабинети өлкөгө делегаттардын келгени тууралуу маалыматты четке какты. «Судан Трибьюн» сайты өкмөт өкүлү Файсал Мухаммад Салихтин ошол кездеги айткан сөзүн жарыя кылды. Ал анда: «Министрлер кабинетинде «исраил» делегаттарынын иш сапары тууралуу эч кандай кабар жок», - деп билдирди. Ал дагы кошумчалап: «Бул маселе боюнча өлкөнүн бир да органы биз менен макулдашкан эмес. Биз ал делегациянын курамын о.э. аны кимдер чакырып, кайсы тарап кабыл алганын билбейбиз», - деди.</p>		
<p>Аль-Ваъй: Кандайдыр бир окуяга байланыштуу билдирүүлөрдө башаламандык болуп жатканы көрүнсө, анда мунун артында жашырылып жаткан кыянатчылык иш аракети бар экендиги билинет. Бул жерде көңүлдү бурган нерсе, Судан менен «исраилдин» ортосундагы мамилелерди нормалдаштыруу маселеси бардык тармакты камтыйт. Ал саясий, экономикалык, маданий, аскерий, коопсуздук жана жарандык маселелери. Анткени, бул окуя жарыя болгонго чейин канчалаган көп убакыттар өттү. Бул иш сапарды Судан душманга өз кубат борборлорун гана ачыктап берди деп түшүнүүгө болобу? Жок, бул кыянатчылык болуп эсептелет. Ошондуктан, алар аны четке кагып жатышат.</p>		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	 <i>«Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зудум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</i>	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
<p>«Биз өзүбүздү өзгөчөбүз деп ойлогонбуз...» Коронавирус греция чиркөө адамдарын, алар эскертүүлөргө көңүл бурбай койгондон кийин каптап жатат</p>		
<p>Коронавирус грек православ чиркөө адамдары арасында жайылып баратат. Ушул эле учурда, өлкөдө вирус жайылып жатышынын бирден бир себеби чиркөө адамдары деген сын пикирлер айтылып келет. Катаал чиркөө адамдарынын өкмөттүк чараларга баш ийбегендиги жана сыйынуучуларга бир кашыктан шарапка малынган «ыйык нан» желчү диний ритуалдарды кармангандыктары бардык санитардык чараларды жокко чыгарды көрүнөт. Тескерисинче, алардын көпчүлүгү коомдук тамактануу жөрөлгөсүнө ишенүү адамдарды вирустан коргойт дегенге чейин барышты. Чиркөөгө карата катуу сын пикирлерди алардын өздөрүнүн ичинен айткандары дагы болду. Эпископ Антемус мындай деди: «Биз өзүбүздү өзгөчө адамдарбыз деп ойлогонбуз, вируска чалдыкканыбызды жашырып жатып, кабырга жетип калдык».</p>		
<p>Дин таануучу Георгиос Милкас май айында Салоники шаарынан Ассошиэйтед агенствосунда мындай деди: «Бул вирус ыйык грейл менен тамактандыруу аркылуу жугуп жатканында кыпындай да шек-күмөн жок». Фордхам университетинин православ христиан изилдөө борборунун директору Жорж Демакопулос мындай деди: «Айрым дин кызматкерлери, анын ичинен рохибтер ооруга чалдыкпайбыз деп ойлоп жатышат. Биз мындай ой жүгүртүүнүн жаман натыйжасына күбө болуп жатабыз».</p>		
<p>Аль-Ваъй: Исламга салыштырмалуу, чиркөө адамдары ар дайым илим менен дин бири-бирине карама-каршы келет деп айтып келишет. Ыйык Синод чиркөө башкаруу органы айтат: «Тамактануу жөрөлгөсү аркылуу оору жугат деген сөз – бул Кудайга акаарат кылуу». Бул жерде алар дагы бир жолу жеңилип, өз жолдоочуларын өлүмгө алып келүүдө. Ислам илим алуу аркылуу, анын жардамында батылды жок кылып, хакты жайылткан дин экендигин дагы бир жолу тастыктап турат.</p>		
<p>Мусулмандардын маалыматтарын тапшыруу талабы акш армиясына сатылды</p>		
<p>Британиялык The Guardian гезити «Араби 21» кабарында, «Американын жарандык эркиндиктер биримдиги» Нью-Йорктогу</p>		

Сити университети менен кызматташууга умтулду деп билдирди. Кызматташуунун максаты, 100 миллионго жакын мусулман колдонгон «Muslim Pro» тиркемесиндеги 3 жыл ичинде чогулган маалыматтарды алуу. Аталган тиркеме кыбыланы аныктап, намаз убактысын көрсөтүп, халал дүкөндөр жана рамазандагы орозо убактысы тууралуу маалыматтарды берип турат. Гезиттин айтымында, «Muslim Pro» тиркемеси менен байланышкан бир технология компаниясы өз колдонуучуларынын турак жайлары тууралуу маалыматтарды АКШнын коргонуу жана аскердик подрядчиктерине саткан. О.э. бул биримдик АКШ өкмөтүнүн бул маалыматтарды кандай максатта колдонушун билүү үчүн, аларга кайрылуу жасаган. «Америка жарандык эркиндиктер биримдиги» твиттердеги баркачасында мындай деди: «Дүйнө жүзү боюнча «Muslim Pro» колдонуучулары жөнүндө маалыматтарды чогултуу жеке жашоого жана дин тутуу эркиндигине олуттуу коркунуч келтирет». Анда дагы: «Бул коомчулуктун жеке жашоосуна узактан бери кийлигишүүлөр алардын ишенимине болгон жаңы кыянатчылык болуп саналат. Бул адатта, Америка агенттери тарабынан аткарылып, конституцияга каршы келет. АКШ армиясынын жана чалгындоо кызматынын (ЦРУ) бардык бөлүмдөрүн о.э. Федералдык Тергөө Бюросун (ФБР) кошо алганда, 10 федералдык агенттикке каршы берилген арызда «Маалыматтарды сатуу мусулмандарга карата басмырлоо болуп саналат. Ошондой эле, АКШнын конституциясындагы негизсиз конфискациялоого жана тинтүүгө тыюу салуучу төртүнчү түзөтүүнү бузат» деп айтылат. О.э. Орегон штатынан келген демократ сенат Рон Виден улуттук коопсуздук департаментинде уюлдук телефондордон чогулган маалыматтар боюнча териштирүү жүргүзүлөөрүн убада кылды.

Аль-Ваъй: Буга окшогон кабарлар жана мындан башка дагы иш аракеттер – эркиндикти жана адам укуктарын коргойбуз деген – Батыш өлкөлөрүнүн эң көп бузулгандыгын жана дүйнөдөгү азап-кайгыга себеп болуп жаткандыгын ачыктап турат. Биз алардын эркиндигин жана анын үстүнө курулган хазаратын түп тамыры менен өзгөртүшүбүз керек.

<p style="text-align: center;">ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>﴿ ﴾</p> <p>«Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p style="text-align: center;">ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
--	---	--

The guardian: миллиардер «мердоктун» медиасы трапмка каршы багытталып жатат

Британиялык The Guardian гезити миллиардер Роберт Мердокко таандык көптөгөн консервативдүү америкалык массалак маалымат каражаттары Дональд Трампка каршы багытталып жаткандыгын ачыкка чыгарды. Бул анын атаандашы болгон демократ Жо Байдендин шайлоодогу жеңиши расмий жарыяланганга чейин болду. Гезит мындай жаңы билдирүүлөрдүн стихиялуу эмес, координацияланган экендигин айтып, Трампты бийликти өткөзүп берүү процессинде ийкемдүү болууга жана өз макамын сактап калууга үндөгөндөй ишара кылды. Мындай билдирүүлөргө «Фокс Ньюс», «Уолл Стрит журналы» жана «Нью-Йорк Пост» дагы кошулду. The Guardian гезитинин айтышынча, Трамп буларды айрыкча «Фоксту» кумарлануу менен күзөтүп келген. Гезит өз макаласын «Фокс» диктору, ар дайым Трампка жакын деп мүнөздөлүп келген Лаура Инграхамдын сөзүн кайра Трампка каршы багыттагандай абалда баштады. Анда президенти жеңилип калуу алдында тургандыгы себептүү, Инграхам таптакыр башкача өңүттө сүйлөгөнүн айтты. Аны жеңилүүнү кабыл алып, макамын сактап калууга жана өлкөнүн алдыга жылышына жардам берүүгө чакырды. Wall Street Journal гезити дээрлик ушундай «Президенттик оюндун аягы» деген аталыштагы билдирүүсүн жазып чыгарды. О.э. Байденге жана анын уулу Хантерге каршы катуу чабуулдарды уюштурган, шайлоо алдындагы Трамптын куралы болгон New York Post гезити демократ партиясынын талапкеринин жеңишин биринчи бетине жарыялады. О.э New York Times гезити New York Post гезитиндеги анонимдүү кызматкерлерине шилтеме берип, гезиттин улуу редакторлору айрым кызматкерлерге ушул жумада Трампты чагылдырууда катуураак болууну айтканын жазды. New York Times гезити бейшемби күнү таң калыштуу өзгөрүүлөр менен, Руперт Мердокко таандык «Таблоид» гезити тараткан таптакыр башкача өңүттөгү эки макаласын жарыя кылды. Бери «Президентти «саясий оппоненттер шайлоону уурдоого аракет кылып жатат» деп негизсиз айыптап жатат» деген макала болсо, экинчи макала «Кичүү Дональд Трамп түшүнүксүз жана үрөй учурган твиттердин автору» деген тема менен башталды.

Аль-Ваъй: The Guardian гезитинин билдирүүлөрүнө таянып айтсак, булар таң калычтуу деле эмес. Алдоолор, интригалар, адаштыруулар, келишимдерди бузуулар жана карама-каршылыктар бул яхудийлердин табияты. Медиа империянын ээси Мердок шайлоонун натыйжасы анык болуп калгандан кийин ал позициясын өзгөртүп жибегиши белгилүү эле нерсе.

Макрондун билдирүүлөрүнө каршы нааразычылык белгиси катары Францияга, анын тилине жана товарларына карата болгон таң калыштуу бойкот

«Ал-Кудс ал-Араби» Макрондун «Ислам кризиси жана обочолонгон Ислам» деп атаган билдирүүлөрүнө каршы, Францияга, анын өндүрүмдөрүнө, тилине жана ага байланыштуу бардык нерселерге бойкот кылууга киришкендердин цитаталарын келтирди. Сенегалдагы көрүнүктүү француз тилдүү жазуучу, Сенегалдын мурунку маданият министри Ахмед Тежан Вон мурунку жылдары Франция өкмөтү ыйгарган бардык ардак медалдарын кайтарып берди. Ал Макрондун толеранттуулуктун дини болгон Ислам жөнүндө билдирүүлөрү чыккандан кийин, аны эми сыйлабасын баса белгиледи. Ал мындай деди: «Мухаммад Пайгамбар ﷺдын ыйыктыгын коргоо сыймыгы мен үчүн Франция менен убактылуу сыймыктангандан да маанилүүрөөк жана мен мусулманмын, ар дайым Аллахтан башка Илах жок жана Мухаммад анын элчиси деп кайталап келем». Вон дагы: «Франция менин кара африкалык мусулман экендигимди жана дүйнө жүзү боюнча эки миллиард бир тууганым менен бирге экенимди билиши керек. Аллахтын Элчиси, биздин Пайгамабарыбыз Мухаммад ﷺ үйрөткөн таалимдери аркылуу Аллахка болгон ыйманымды бекемдеп жана Аллахка болгон кулдугумду тастыктоо үчүн, ыйык Каабага күн сайын беш жолу жүзүмдү бурам». Ал дагы кошумчалап: «Силер француздар, бизди артта калган деп эсептейсиңер, биз силерге карата кандай көз карашта экенибизди эч качан айтпайбыз. Бирок диний толеранттуулук бул биздин динибиздин урааны. Жана Ислам Аллахтын жер жүзүнө түшүргөн акыркы дини». О.э. ал Франция президенти Эммануэль Макронго жөнөткөн катында, аны «келесоолорду баатырга айлантууга аракет кылып жатат» деп айыптап, «маанилүү жана ыйык себептерге ылайык, жаш балдарга сүрөттү көрсөткөн мугалим Самуил Паттага ыйгарылган медалды

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	<p style="text-align: center;">﴿﴾</p> <p style="text-align: center;">«Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зудум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
<p>тагынып жүрүү мен үчүн сыймык эмес» деп жазды. О.э. Мавританияда да бойкот уланууда. Парламент депутаты Мухаммед Буи Оулд Шейх Мухамед Фадил Мавритания экономикалык иштери жана өндүрүш тармактарын илгерилетүү министри Мамду Осман депутаттар алдында француз тилинде сүйлөшүнө каршы чыгып, парламенттин сессиясын токтотту. Ал Исламды басмырлаган колонизатордун тилин парламентте кабыл кылбашын баса белгиледи. Жана дагы «Биргеликте коррупцияга каршы» кампаниясынын жетекчиси, студент Мухаммад ал-Амин Ал-Фадилдин француз тилинен баш тартууга чакырган макаласын көпчүлүк ээрчиди. Ал бул макалада мындай дейт: «Француз тили Мавританияда административдик тил бойдон кала бериши эч кандай мааниге ээ эмес. Мавритания конституциясы да аны колдонууга милдеттендирбейт. О.э. Франциянын колониялдык тарыхы, азыркы учурдагы Франция жана анын биздин Ислам динибизге карата катаал мамилеси да Француз тилинен баш тартууга чакырат». Мындан тышкары, Мавританиянын борбору Нуакшоттун жаштары жаңы окуу жылынын башталышына карата Франция чыгарган окуу куралдарын сатып алууга каршы акцияларды улантышууда. Сенегалда жана Мавританияда күйөөлөрү аялдарын Франциядан чыккан парфюмер жана макияждарды колдонуудан баш тарттырганы себебинен ал үй-бүлөлөрдө кайым айтышуулар катталган. О.э. Франциядан жасалган дары-дармектер Мавританиянын көптөгөн дарыканаларынын текчелеринен жоголуп кетти. Бойкот кампаниясы активисттер азык-түлүк дүкөндөрүнүн, дарыканалардын, базарлардын жана мечиттердин кире беришине француз өндүрүмдөрү жөнүндө эскертмелерди берген учурга чейин жетти.</p> <p>Аль-Ваъй: Уммат өз дини менен тирүү. Албетте, бул бойкоттор зарыл жана күчтүү. Ал эми, мындан дагы күчтүүсү, куфрду бийликтен кулатуу жана анын ордуна жер үстүнө Аллахтын хукмун тургузуу. Мына ушул бойкот Аллахтын алдындагы жоопкерчиликтен куткара турган бойкот. Аны менен Ислам жана мусулмандар азиз болуп, кафирлер кор болот. □</p>		

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

﴿عَٰمِنَ الرَّسُولِ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامِنٌ
بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يَفَرُقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ فِتْسًا إِلَّا
وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ
كُنَّا سَاهِيَةً أَوْ آخِطَاءً رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا
وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّتَ مَوْلَانَا فَاصْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾

«Пайгамбар өзүнүн Раббисине түшүрүлгөн нерсеге ыйман келтирди жана момундар (да ыйман

келтиришти). Аллага, периштелерине, китептерине жана пайгамбарларына ыйман келтирген ар бир адам (айтты): «Анын пайгамбарларынан бир да кишини ажыратып койбойбуз». Дагы айтышты: «Уктук да моюн сундук. Оо Жараткан, күнөөлөрүбүздү кечирешиңди сурайбыз, жана Өзүң гана кайтабыз» дешти.286. Алла эч бир жанды чамасы жетпеген нерсеге буюрбайт. (Ар кимдин) кылган (жакшы) иши өзү үчүн жана (жаман) иши да өзүнүн мойнунда. Оо Жараткан, эгер унуткан же ката кылган болсок, бизди азабыңа кириптер кылба! Оо Жараткан, биздин үстүбүзгө бизден мурунку өткөндөрдүн мойнуна койгон жүгүңдү жүктөбө. Оо Жараткан, бизди чамабыз жетпей турган нерсеге зордобо! Биздин жазыгыбыздан өтүп кой, (күнөөлөрүбүздү) кечиргин, (алыбызга) ырайым кыл! Өзүң Раббибизсиң! Өзүң бизди бул каапыр коом үстүнөн жеңишке ээ кыл!» [Бакара:285-286]

(عَٰمِنَ الرَّسُولِ **Пайгамбар ыйман келтирди**) Тактап айтканда, катый тастыктады жана анык ишенди.

Абу Авана өзүнүн «Муснадында» Ибн Аббас رضي الله عنه дан риваят кылат: «Мына бул

عَٰمِنَ الرَّسُولِ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ

«Пайгамбар өзүнүн Раббисине түшүрүлгөн нерсеге ыйман келтирди» аят түшкөн учурда, Пайгамбар ﷺ аны окуп жатып, «**Оо Жараткан, күнөөлөрүбүздү кечирешиңди сурайбыз»** деген жерине жеткенде Аллах Таала «Сени кечирдим» деди».

(بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ) өзүнүн *Раббисине түшүрүлгөн нерсеге*) дегени Курани Карим.

(وَالْمُؤْمِنُونَ) *жана момундар* (да ыйман келтиришти)) бул жердеги момундар сөзү Пайгамбар ﷺ га кайтарылат (ъатф кылынат).

(كُلٌّ ۙ اٰمَنَ) *ыйман келтирген ар бир адам*) дегени, алардын ар бири.

Аяттын маанисинде, ыйман келтирүү жалпы түрдө болбостугу, балким, алардын ар бири өзүнчө ыйман келтирүүсүнүн зарылдыгы тууралуу айтылып жатат. Ошондуктан, аяттагы ыйман келтирүү феъли (этиши) көптүк түрдө эмес, жекелик түрдө келди. Аллах Таала домирди (атоочту) муфрад (жекелик түрдө) келтирип, (ءَامَنَ) деп айтты. Анткени, ыйман алардын ар бирине өзүнчө тийиштүү.

(الْمُؤْمِنُونَ) сөзүнүн (الرَّسُولَ) га ъатф кылынышы (الْمُؤْمِنُونَ) мубтада т.а. вав истиънафия (жаңы сүйлөмдү баштоочу) деген сөздөн көрө рожих (туурараак). Анткени, Пайгамбар ﷺ дын түшүрүлгөн нерсеге – Куранга – ыйман келтирүүсү асл болуп, момундар ага ээрчийт. Т.а. Пайгамбар ﷺ дын дааваты менен алар дагы ыйман келтиришет. Пайгамбар ﷺ га Курандын вахий болуусу момундардын Куранга ыйман келтирүүсүнөн мурун болгон. Бирок, эгер вав истиънафия болсо, анда, маани төмөндөгүчө болуп калат:

ءَامَنَ الرَّسُولُ
وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ۙ اٰمَنَ

Пайгамбар ﷺ дын ыйман келтирүүсү тууралуу «жумла феълия» менен, ал эми, момундардын ыйман келтирүүсү тууралуу «жумла исмия» менен кабар берилип калар эле. «Жумла исмия» маани жагынан «жумла феълиядан» күчтүүрөөк экендигин эске ала турган болсок, бул сөз Курандын алгач Пайгамбарга ﷺ түшүп, андан кийин, ага сахабалар ыйман келтиришкендигине туура келбей калат.

Ошондуктан, (رَبِّهِ) ден кийин токтогондон көрө, (الْمُؤْمِنُونَ) дан кийин токтоо (вакф кылуу) рожих болот.

(كُلٌّ ۙ اٰمَنَ) *ыйман келтирген ар бир адам*) Мубтада жана хабардан турган жаңы сүйлөм. (كُلٌّ) (الْمُؤْمِنُونَ) га таъкийд (бышыктоо) болбойт. Себеби, бул сөз өзү таъкийд кылып келген сөзгө идофа кылынганда гана таъкийд болот. Бул жерде андай эмес. Ошондуктан, бул сүйлөм – жогоруда айтып өктөнүбүздөй – мубтада жана хабардан турган жаңы сүйлөм (жумла истиънафия) болот.

(سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا *Уктук да моюн сундук*) т.а. кулак салышты. Биринчи угуп, андан кийин моюн сунулгандыктан, угуу сөзүү моюн сунуудан мурун келди.

(غَفْرًا لَكَ رَبَّنَا *Оо Жараткан, күнөөлөрүбүздү кечиришиңди сурайбыз*) т.а. магфират кыл. Гуфрон сөзү масдар болуп, мафзулун мутлак ордунда келди. Т.а. өзүнүн феълине наиб болуп жатат.

(وَالَيْكَ الْمَصِيرُ *Өзүңө гана кайтабыз*) дегени, өлүм жана кайра тирилүү аркылуу кайтып баруу тууралуу.

3. Бакара сүрөсүнүн бул акыркы аяттарында, момундар фарож (ийгилик) деб эсептеген нерсе тууралуу айтылат. Аллах Таала ашкере кылынган иштерден жана ашкере айтылган сөздөрдөн гана эсеп-китеп кылат. Ашкере кылынбастан, көңүлдө болгон ойлорду болсо кечирет.

Андан соң, Аллах Таала Пайгамбар ﷺдын жана момундардын тили менен, Аллахтан унутуп жана билбестен жасаган иштерибиз үчүн бизди азаптабашын, бизге оор болгон иштерди буйрубашын, чамабыз жетпеген иштерге мажбурлабашын, бизди Өзүнүн кечирим жана магфиратына ороп, кафирлердин үстүнөн жеңүүчү кылышын суратып жатат. Андан кийин, Аллахтан Пайгамбар ﷺдын жана момундардын дуалары кабыл болгондугу тууралуу куш кабар келди. Аллах Кечиримдүү, Ырайымдуу жана Берешен Зат.

لَا يَكْفُفُ اللَّهُ قَسًا إِلَّا أَوْسَعَهَا

«Алла эч бир жанды чамасы жетпеген нерсеге буюрбайт» т.а. Аллах Таала колдон келе турган иштерге гана буйруйт. Колдон келе турган дегенде, эң акыркы күчүнө чейин сарптоо дегенди түшүндүрбөйт. Аллах Тааланын бизге буйруган намаз, орозо сыяктуу амалдарды аткарууда биз эң акыркы күчүбүзгө чейин сарпташыбыз шарт эмес. Биз мындай амалдарды бизге буйрулгандан да ашыгыраак кылып аткара алабыз. Бирок, Аллах бизге эң акыркы күчүбүздү сарптап аткара турган амалдарды эмес, колубуздан келе турган амалдарды гана буйруду.

(لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ *Ар кимдин кылган (жакшы) иши өзү үчүн жана (жаман) иши да өзүнүн мойнунда*) т.а. Аллах ашкере кылынган иштер үчүн гана эсеп-китеп кылат. Жакшы болсо сыйлык, ал эми, жаман болсо жаза берет. (Көңүлдөн өткөн ойлорду болсо, кечирет).

Ибн Жарир Ибн Аббас رضي الله عنهдан риваят кылат:

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

Колдун, тилдин жана буттун амалдары.

Бул аят мусулмандар үчүн фарож (ийгилик) болду. Анткени, Аллах Таала алардын дилдеринен өткөн ойлорду кечирди. Аллах аларга колдоруна келе турган иштерди гана буйруду. Аларды сырткы амалдарынан гана сурак кылат. Дилдериндеги шаый хукмга тиешелүү болгон ойлорду кечирди. Этикад болсо катый тастык болуп, анын орду жүрөктө. Эгер ага шек-күмөн аралаша турган болсо, жогоруда айтып өткөнүбүздөй, сурак кылынат жана жаза берилет. Акыйдадан башка шарый хукмдарга байланыштуу иштерде болсо, Аллах Таала дилден өткөн ойлорду кечирди.

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

Мурунку санда айтканыбыздай,

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

аяты Аллах Тааланын төмөнкү

وَأِنْ تُبَدُّوا مَا فِي الْأُفْسُكِمِ أَوْ تُخَفَّوْهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ

деген аятын насх кылды.

(لَهَا مَا كَسَبَتْ) т.а. кылган жакшы амалы өзүнүн пайдасына.

(وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ) т.а. кылган жаман амалы өзүнүн зыянына.

Аятта, жакшылыкка карата «касб» сөзү, жамандыкка карата болсо «иктисаб» сөзү колдонулуп жатат. Мунун өзүнө хос мааниси бар: «Ифтиъал» бабындагы «иктисаб» сөзү каттуу берилүү маанисин түшүндүрөт. Жамандык шахваттарга, каалоолорго байланыштуу болгондуктан, нафс ага жетүүгө каттуураак аракет кылат. Жакшылыкка болсо анчалык деле умтулбайт. Пайгамбар ﷺ айтты:

«Бейиш жагымсыз иштер менен, тозок болсо шахваттар (көңүлгө жага турган иштер) менен оролгон».

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ سَيِّئًا أَوْ أَخْطَاءًا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا إِنَّتَ مَوْلَانَا فَاصْنُ لَنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

Оо Жараткан, эгер унуткан же ката кылган болсок, бизди азабыңа кириптер кылба! Оо Жараткан, биздин үстүбүзгө бизден мурунку өткөндөрдүн мойнуна койгон жүгүңдү жүктөбө. Оо Жараткан, бизди чамабыз жетпей турган нерсеге зордобо! Биздин жазыгыбыздан өтүп кой, (күнөөлөрүбүздү) кечиргин, (алыбызга) ырайым кыл! Өзүң Раббизсиң! Өзүң бизди бул кааныр коом үстүнөн жеңишке ээ кыл!» [2:286]

Бул Аллах Тааланын Пайгамбар ﷺ га жана момундарга болгон сый урматы. Т.а. Ал Зат бизге бир дуаны үйрөттү. Ал дуада биз Аллах Таалага жалынып, андан магфират, рахмат жана нусрат сурайбыз. Улуулуктун жана берешендиктин ээси болгон Аллах

Угуучу, Ижабат Кылуучу, Кечиримдүү жана Ырайымдуу Зат. Имам Ахмад Абу Хурайра رضي الله عنه дан риваят кылат: «Пайгамбар ﷺ га **لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي الْأُفْسُكِمِ أَوْ تُخْفَوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَعْفُرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**

«Асмандар жана Жердеги бардык нерсе Аллага таандык. Ичиңердеги нерсени мейли ашкере кылгыла, мейли жашыргыла, Алла силерди ошол нерсе менен эсеп-кысап кылат жана Өзү каалаган адамды кечирип, Өзү каалаган адамды азапка салат. Алла бардык нерсеге күчү жетүүчү» аяты түшүрүлгөн учурда, ал аят Пайгамбардын сахабаларына өтө оордук кылды... Андан кийин, Алла Таала аны Өзүнүн

لَا يَكْفُرُ اللَّهُ أَفْسًا إِلَّا وَسَعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

«Алла эч бир жанды чамасы жетпеген нерсеге буюрбайт. (Ар кимдин) кылган (жакшы) иши өзү үчүн жана (жаман) иши да өзүнүн мойнунда.» деген аяты менен насх кылды.

Муслим риваят кылат: «Алар ушундай кылышкандан кийин, Алла Таала аны насх кылды. Улуу Алла

لَا يَكْفُرُ اللَّهُ أَفْسًا إِلَّا وَسَعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ سَيِّئًا أَوْ أخطَا

«Алла эч бир жанды чамасы жетпеген нерсеге буюрбайт. (Ар кимдин) кылган (жакшы) иши өзү үчүн жана (жаман) иши да өзүнүн мойнунда. Оо Жараткан, эгер унуткан же ката кылган болсок, бизди азабыңа кириптер кылба!» аятын түшүрдү. Ал Зат макул, деди.

رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا

«Оо Жараткан, биздин үстүбүзгө бизден мурунку өткөндөрдүн мойнуна койгон жүгүңдү жүктөбө». Ал Зат макул деди.

رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ

«Оо Жараткан, бизди чамабыз жетпей турган нерсеге зордобо!» Ал Зат макул деди.

وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّتَ مَوْلَانَا فَاصْرَفْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

«Биздин жазыгыбыздан өтүп кой, (күнөөлөрүбүздү) кечиргин, (алыбызга) ырайым кыл! Өзүң Раббизсиң! Өзүң бизди бул каапыр коом үстүнөн жеңишке ээ кыл!» Ал Зат макул деди». Дагы бир риваятта «Ал Зат аткардым деди» деп келет.

Бул Аллахтын фазилети. Ал Зат бизге эмне деп дуа кылууну үйрөттү жана Өзүнүн ижабат кылышы тууралуу сүйүнчү кабарын берди.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ سَيِّئًا أَوْ أخطَا

«Оо Жараткан, эгер унуткан же ката кылган болсок, бизди азабыңа кириптер кылба!» Бул унутуп же билбестен кылынган иштер үчүн жаза берилбешин сурап, Аллахка жалынуу.

Демек, унутуунун же ката кылуунун акыбети күнөө боло турган амалдарга ирет. Аллахка

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا

«Оо Жараткан, бизди азабыңа кириптер кылба!» деп дуа кылынып жатканы, мына ушуну далилдейт. Т.а. бул жердеги унутуу жана ката кылуу Пайгамбар ﷺдын мына бул хадисиндеги унутуу жана ката кылуу эмес:

«إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنَّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ»

«Аллах Таала үмөтүмдөн билбестен кылынган, унутуп кылынган жана мажбурланып кылынган (амалдардын күнөөлөрүн) алып салды».

Бул хадисти Ибн Маажа чыгарган. Хадисте бул иштер үчүн жаза белгиленбестиги айтылды. Анда, бул кандай болот?

(уландысы бар). □

**БЕЙИШ
БАКТАРЫ**

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا مَرَّكُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا»
Расуллұлла ﷺ айтты: «Эгер бейиш бактарынан
өтсөңер, (анын мол-көл мемелерүнен)

**БЕЙИШ
БАКТАРЫ**

**БАРДЫК ПАЙГАМБАРЛАР АРАСЫНАН ЭҢ ООР АБАЛДА
ЖИБЕРИЛГЕНИ ПАЙГАМБАРЫБЫЗ ﷺ**

– Жабир ибн Нафир атасынан риваят қылған хадисте, атасы айтат: «Күндөрдүн биринде, биз ал-Микдад ибн ал-Асвад менен отурған элек. Алдыбыздан бир киши өтүп баратып, айтып калды: «Расуллұлла ﷺ-ды көргөн мына бул көздөргө Туба болсун! Аллахка касам! Биз дагы сен көргөн нерсени көрүүнү жана сен күбө болгон нерсеге күбө болууну абдан каалайт элек». Мен анын сөздөрүн тыңдап отуруп, абдан таасирлендим! Ал абдан жагымдуу сүйлөп жатты. Андан соң, ал-Микдад ага кайрылып: «Эмне себептен, кээбирлери Аллах Таала көрсөтпөгөн нерсени көрүүнү арзуу кылышат? Алар аны көргөндө кандай абалда калышарын билишпейткө? Аллахка касам! Расулаллах ﷺ-га келген адамдар – Аллах аларды мурдуларынан сүйрөп, тозокко ыргытсын – ага ишенишпеген жана анын дааватына жооп беришпеген болчу. Силер Аллахка мактоолор айткыла. Анткени, Аллах силерди башкалардын башына түшкөн оор балээден куткарды. Силер Аллахтан башка кудайды тааныбайсыңар жана Пайгамбар ﷺ алып келген нерселерге ыйман келтиресиңер. Аллахка касам! Бардык Пайгамбарлар арасынан, эң оор абалда жиберилгени биздин Пайгамбарыбыз ﷺ болгон. Ал келген учурда, жахилият өкүм сүрүп, адамдар буттарга сыйынуудан көрө жакшыраак динди билишпей турган доор эле. Ал хак менен батылдын жана ата менен баланын ортосун ажыратуучу Фурканды (Куранды) алып келди. Аллах Таала кимдин жүрөгүндөгү кулпусун ачып, аны ыйманга буруп койсо, ал киши өзүнүн атасынын, баласынын же бир тууганынын кафир экендигин көргөндө, алардын тозокко түшөрүн билип, оор кайгыга батар эле. Жакын адамы тозокко түшөрүн билген кишинин көздөрү кантип кубанмак эле.

– Анас ﷺ риваят кылган хадисте, Пайгамбарыбыз ﷺ айтты: «Аллахтын жолунда мен көргөнчөлүк азапты эч ким көргөн эмес, ошондой эле, мен көргөнчөлүк коркутууларды да эч ким көргөн эмес. Бир кезде, биз Билал экөөбүз 30 күн ачка калдык. Билалдын колтугуна жашырган (кыпындай) тамагынан башка – боордуу киши жегидей – эч нерсебиз жок эле». (Имам Ахмад жана ибн Хиббан сахих дешкен. Имам Тирмизий бул хадисти хасан сахих деген)

Акийл ибн Абу Толиб ؓ айтат: «Курайш уруусу Абу Толибке келишип: «Оо, Абу Толиб! Сенин бир тууганыңдын баласы биздин аянттарыбызга жана короолорубузга келип, бизге зыян жеткирген сөздөрүн айтууда. Эгер, аны бизден коргоп калууну кааласаң, анда (анын бул аракетин) токтот!» - деп айтышты. Ошондой, атам мага карап: «Акийл! Мага абандын уулун (Мухаммадды) чакырып келчи», - деди. Мен барып, аны Абу Толибтин бөлмөлөрүнүн биринен чакырып чыктым. Ал чыгып, мени менен чогуу Абу Толибке жеткенге чейин көлөкө менен басты. Андан соң, Абу Толиб ага карап: «Оо, инимдин уулу! Аллахка касам! Мен сени мага итаат кылат деп билемин. Адамдар келип айтышты. Сен алардын Каабасына жана короолоруна барып, аларга зыян жеткирген сөздөрдү айтып жатыпсың. Эгер, сени алардан коргошумду кааласаң, анда, бул ишиңди токтотушуң керек», - деп айтты. Ошондо, Мухаммад ﷺ жүзүн асманга бир көтөрдү да: «Аллахка ант! Мына бул күндөй (үлкөн) от күйгүзүп, мени токтот десеңер да, мага буйрулган ишти токтото албаймын!» - деп айтты. Муну уккан Абу Толиб: «Инимдин уулу эч качан жалган айткан эмес (демек, ал айтканынан кайтпайт). Жакшылыкча, кайтып кете бергиле» - деп, келгендерди кайтарып жиберди. (Ат-Табараний жана Абу Яълаа риваяты. Абу Яъланын риваятчылары сахих)

Ал эми, имам ал-Байхакийдин риваятында болсо, Абу Толиб айтты: «Оо, инимдин уулу! Мага адамдар келишип, ушундай-ушундай деп айтышты. Андыктан, мен үчүн жана өзүң үчүн ушул ишиңди токтот. Мени экөөбүз тең көтөрө албай турган ишке мажбурлаба. Адамдар жаман көрүп

жаткан сөздөрүндү айтууну токтот». Ошондо, Расуллалла ﷺ абасынын чыдамы кеткени жана аны мындан ары коргой албай, (Курайш чоңдоруна) салып берери тууралуу ойлоду. Кийин, Расуллалла ﷺ: «Оо, аба! Эгерде, оң желкеме күн коюлуп, сол желкеме ай коюлса да, мен бул ишти токтотпоймун. Аллах Таала (бул динди) үстөм кылмайынча же сенин уруун (бул динге) кирмейинче бул ишти уланта беремин», - деп айтты да, көздөрү жашка толуп, ыйлай баштады. Абу Толиб Расуллалла ﷺдын абалын көрдү да, ага «Оо, инимдин» уулу деди. Пайгамбар ﷺ жүзүн буруп, ага караганда, ал: «Өзүң каалаган ишти аягына чыгар. Аллахка ант, мен сени эч качан, эч кимге таштап койбоймун», - деди.

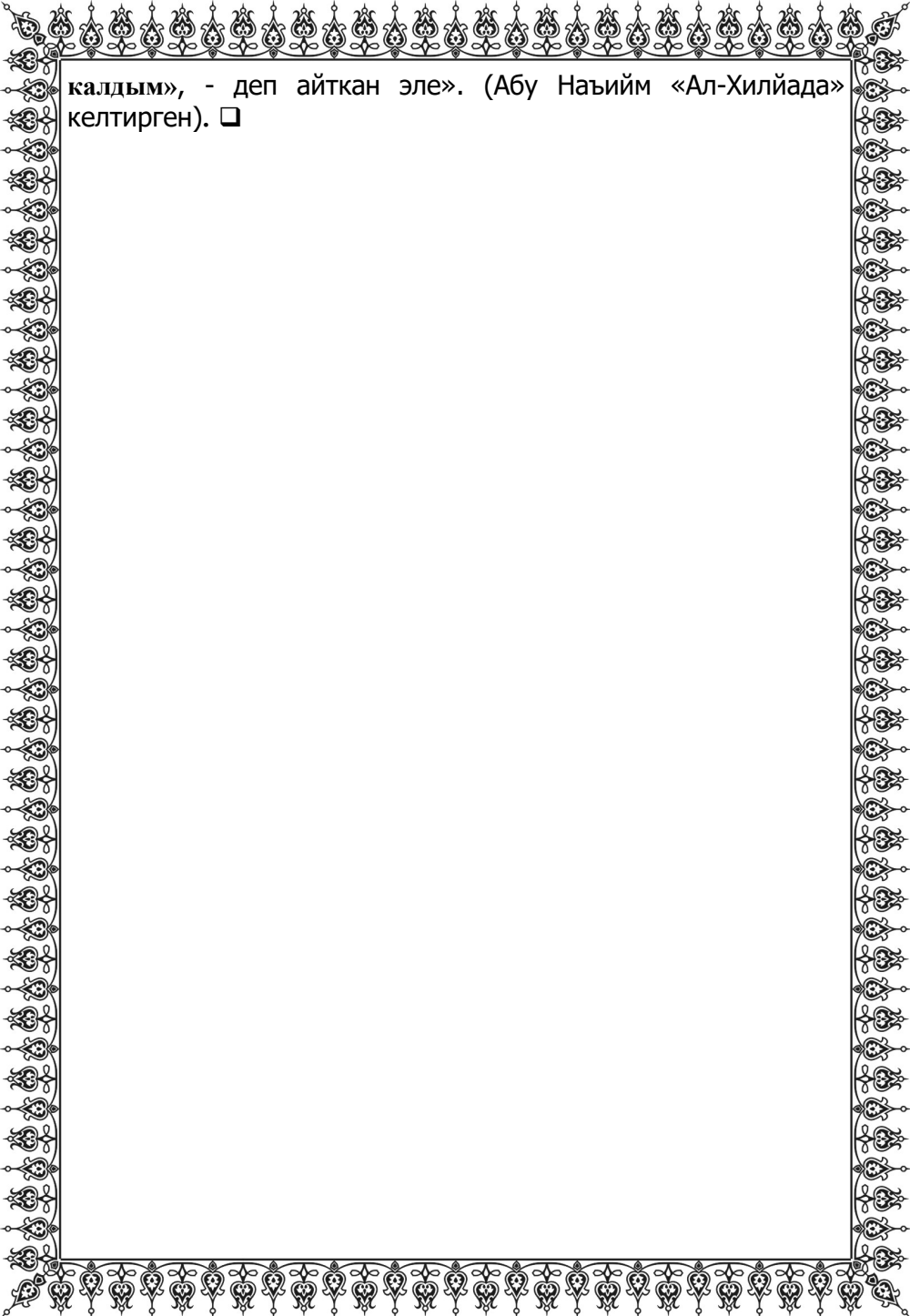
Хафиз абу ал-Фарож ибн ал-Жаузий өз санады менен Саълаба ибн Сугайр жана Хаким ибн Хизамдан кылган риваятында, алар айтышты: Абу Толиб жана Хадижа энебиз – беш күн айырма менен – көз жумушканда, Расуллалла ﷺдын башына бир убакта, эки оор мусийбат түштү. Ал үйүндө калып, көчөгө дээрлик чыкпай калды. Курайш көптөн бери каалап, бирок, жете албай жүргөн нерсесине жетти. Муну уккан Абу Лахаб Расуллалла ﷺга келди да: «Оо, Мухаммад! Өзүң каалаган ишинди улант. Абу Толиб тирүү болгондо эмне кылмак болсоң, ошол ишинди кыла бер. Латка касам ичип айтам, менин көзүм өткүчө, сага эч ким зыян жеткирбейт», - деп айтты. Күндөрдүн биринде, Ибн ал-Гайтала Расуллалла ﷺ тууралуу жаман сөз айтып калды. Муну уккан Абу Лахаб дароо анын алдына бардыда, адамдарга карап: «Оо, Курайш! Абу Утба (Мухаммадка) куру доомат кылып жатат», - деп кыйкырды. Курайш коому Абу Лахабтын алдына чогулушканда, ал: «Мен Абдул Мутталибдин дининен чыгып кеткен жокмун. Бирок, инимдин уулу өзүнүн максатына жеткенге чейин, аны өз коргоомо аламын», - деди. Муну уккан адамдар: «Азаматсың, жакшы иш кылдың жана тууганчылыкты бекемдедиң», - деп жооп беришти. Күндөр өтүп жатты, ал эми Расуллалла ﷺ болсо, дагы деле үйүнөн

чыкпайт эле. Курайш уруусу Абу Лахабты сыйлагандыктан, эч ким Пайгамбардын тынчын бузбай калды.

Күндөрдүн биринде, Абу Лахабтын алдына Укба ибн абу Муьийт менен Абу Жахл келип: «Сага ининдин уулу атаңдын (акыретте) кайда барарын айттыбы?» - деп сурашты. Абу Лахаб Пайгамбар ﷺ га карап: «Оо, Мухаммад! Абдул Мутталибдин барар жери кайсы?» - деп сураганда, Пайгамбар: «Ал өз коому менен чогуу болот» - деп жооп берди. Абу Лахаб келгендердин алдына чыгып «Андан сурадым. Атам өз коому менен чогуу болот экен» дегенде, алар «Атаңды тозокто болот деп жатат» деп айтышты. Абу Лахаб кайра Пайгамбардын алдына кирип: «Оо, Мухаммад! Абдул Мутталиб тозокко түшөбү?» - деп сураганда, Пайгамбар ﷺ ага: «Абдул Мутталиб карманган динди карманып өтүүчүлөрдүн баары тозокко киришет», - деп жооп берди. Ошондо, Абу Лахаб (Ага Аллахтын каргышы болсун) ачууланып: «Аллахка ант ичип айтам, Абдул Мутталибди тозокто дегениң үчүн, мен сага түбөлүктүү душман болдум», - деп айтты. Мына ошол күндөн тартып, Абу Лахаб жана Курайш уруусу Пайгамбар ﷺ га каршы кайрадан козголушту.

Пайгамбар ﷺ дын абасы Абу Толиб каза болгондон кийинки көргөн кыйынчылыктары тууралуу Абдуллах ибн Жаъфар رضي الله عنه буларды айткан: «Абу Толиб каза болгондон кийин, бир күнү, Курайш амактарынын бири көчөдөн өтүп бараткан Пайгамбар ﷺ га топурак чачып жиберди. Ошондо, анын кыздарынын бири келип, ыйлаган абалында Пайгамбардын жүзүнөн топурактарды арчып жатканда, Пайгамбар ﷺ ага айтты: «Оо, кызым ыйлаба! Сенин атаңды Аллахтын өзү коргоп алат». Дагы, Расуллулах ﷺ сөзүнүн арасында: «Курайш коому Абу Толибтин тирүү кезинде, мага эч кандай зыян жеткире албаган эле», - деп айткан. (Байхакий риваяты)

Абу Хурайра رضي الله عنه айтты: «Абу Толиб көз жумгандан кийин, адамдар Пайгамбар ﷺ га көп ирет зыян жеткиришкенинен улам, ал: «Оо, абаке! Сенден канчалык эрте айрылып

калдым», - деп айткан эле». (Абу Наъийм «Ал-Хилйада» келтирген). □

САУДИЯ УЗАК ЖАНА БАЙ ИСЛАМИЙ САКАФИЙ ТАРЫХЫН ӨЧҮРҮП АНЫН ОРДУНА ҮЗГҮЛТҮККӨ УЧУРАГАН УЛУТТУК ТАРЫХТЫ ОРНОТУП ЖАТАТ

Жазуучу жана тарыхчы Розы Башир «Архивдик согуштар: Сауд Аравия Падышалыгындагы тарых саясаты» аттуу китебин жарыкка чыгарды. Китепте Сауд Аравия Мамлекети 1932-жылы кабыл алган бир программа тууралуу баяндалат. Ал программада аймак тарыхы жаатындагы мамлекетке жакпаган тармактарды таалим программасынан, музейлерден жана архивдерден алып салуучу услубдар камтылган. Айрыкча, Усманий мамлекеттен калган тарыхый мурастарды өчүрүп салуу каралган. Андан тышкары, ал программада Усманий мамлекет доорунун акыркы мезгилдеринде жана Саудия доорунун башталышында Меккеге Түштүк Азиядан жана Индонезиядан келген, араб эмес текстүү активисттер менен муфаккирлердин сакафий, фикирий жана социалдык жашоонунун ар кандай тармактарында калтырган таасирлеринен арылуу дагы көздөлгөн. Мисалы, тарыхта белгилүү «ас-Савлатия медресесинин бүтүрүүчүлөрү» жана «Исламий сакафий кыймыл» ж.б. медреселер сыяктуу.

Макалада, сакафатка бай Саудия тарыхынын, анын ичинен, Мекке менен Хижаз аймагынын мурастарын кыйратуу боюнча да бир катар фактылар эскерилген. О.э. 1990-1991-жылдары болгон Булуң согушунан кийин, Саудия басып чыгаруу, архивдөө жана түбөлүктөө жаатында, Сауд үй-бүлөсүнүн тарыхында эң көп илманий баяндаманы колдонуу жолуна түшкөнү айтылат. Автордун айтымында, Падышалык бир нече миллиард долларга бааланган; музейлерди, архивдөө борборлорун жана тарыхый жерлерди өз ичине камтыган мурас индустриясын түптөө үчүн катуу аракет жумшады. Айрым тарыхый жерлерди Падышачылыктын тарыхынын расмий баянына карам-каршы келет деп, аларды жок кылууга жана атайлап кароосуз калтырууга катуу киришти. Учурдагы миң жылдыктын биринчи он жылдыгында, Меккенин так ортосундагы, ыйык жана тарыхый жерлер тездик менен бузулуп, анын миң жылдан ашуун тарыхы темир жана айнек үстөмдүк кылган, асман тиреген имараттарга алмаштырылды. Ошол он жылдыктын акырында, шаардын борбору курулуш аянтчасына айланды. Мечиттин жанында ондогон имараттар курулуп жаткан кезде, крандар Исламдын бешиги болгон Меккенин асманын тосуп, Харам Мечити түтүнгө буланып калды. О.э. курулуш аянтчалары жана жер казуучу оор шаймандар шаардын жалпы көрүнүшүнө айланып, шаар ичи адам чыдагыс булганууга жана ызы-чууга толду. Харамдын түштүк тарабында үч чарчы чакырымга созулган терең чуңкур бар. Ал келечекте Шамия долбоору курула турган жер. Ал эми, дал ушул жер Умар тоосу долбоору менен бирге алгачкы Ас-Савлатия медресеси курулган жер болгон. Бул иш чаралар кылдаттык менен уюштурулган «Исламдын тарыхы үчүн» деген шылтоо астында, Эр-Риад шаарындагы Сауд үй-бүлөсүнүн тарыхын жана мурасын өркүндөтүү жана сактоо максатында аткарылып жатат.

Ал-Ваъй: Сауд үй-бүлөсү араб чалмасын башына кийген, Ислам чапанын жамынган, илманий башчылар. Алар бешиктеринен кабырларына чейин шектүү. Булар – эң эле жумшартып айтканда – шайтандын мүйүздөрүнө айланышты жана алардын айыптары ачыла турган күндөр келди. Өкүнүчтүүсү, уламалар башкаруу саясаты ушул үй-бүлөнүн колунда болуусуна макул болушууда. Аларга сокурларча итаат кылууга ыраазы болушуп, «ар дайым хакты гана айтабыз» деген Аллахка берген убадаларынан кечишти жана алар менен чогуу калууну абзел көрүштү... Аллахтан башка эч бир күч жок (лаа хавла уа лаа куввата илла биллах). □

МАДАВИ АЛ-РАШИД: ИБН САЛМАН САРАЙДЫН ИЧИНДЕ ӨЛТҮРҮЛҮП КАЛУУСУНАН КОРКОТ

Британияда жашаган оппозициялык Сауд академиги Мадави ал-Рашид макала жазып, анда төмөнкүлөргө токтолгон:

Америкадагы (израилдик) миллиардер Хайам Сабан – Падышалыктын мураскер ханзаадасы Мухаммед ибн Салман Иран же Катар, ал тургай «өз эли» аны өлтүрүп коюшунан коркуп, (израиль) менен алакаларды нормалдаштыруу жараянын тездетүүнү каалабай жатат – деп кабатырга түшкөн. Хайм Сабан коркунучтун булагы жогоруда аталган үч чөйрөнүн бири эмес экендигин белгилеп, Ибн Салмандын кооптонуусу сарайдын ичинде экендигин баса белгиледи. (израиль) менен алаканы нормалдаштыруу жаатында, Фалестин маселеси падышанын үй-бүлө мүчөлөрүнүн ортосундагы ички талаш-тартыштарды жаратпай тургандыгын айтты. Эр-Рияддын алакань нормалдаштырууну жарыялашы алар үчүн өтө маанилүү маселе деп саналбастыгын белгиледи. Анын айтымында, Мухаммед бин Салман үчүн (израиль) менен мамилени нормалдаштыруу процесси Эр-Рияддын асманьнда (израилдин) желегин желбирететурган ачык мамилелерге караганда көбүрөөк пайда алып келиши мүмкүн. Анткени, ал өз таасирин колдонуп, (израиль) огуна кошуу үчүн көбүрөөк араб өлкөлөрүн тартууну жана аларга каржылык жаатында жардам берүүнү убада кылуу аркылуу, ошондой эле фалестиндиктерге араб коомчулугунун колдоосун азайтуу үчүн өзүнүн медиа уюмдарын ишке салуу аркылуу көшөгө артында иштей алат. Ошондой эле, Сауд Аравиясынын (израиль) менен мамилелерди нормалдаштыруу жараяны Ибн Салмандын өмүрүнө коркунуч жаратпай турган же Сауд режими мыйзамдуулугун жоготпой турган, турмуш чындыгына айланган маанилүү учурга жетип барганга чейин, ал ушул негизде иш алып барышы кажет. Анын айтымында, Сауд Аравиясындагы көптөгөн адамдар (израиль) менен алаканы нормалдаштырууга каршы чыгышууда, бирок, алар акырындап нормалдашууну кабыл ала турган күчтүү агымга коошуп кетишет.

Ал мындай дагы деди: «Акыйкатта Мухаммад ибн Салман сарайдын ичинде өлтүрүлүшүнөн көбүрөөк коркот. Ал үчүн эң жаман сценарий ал башкаруучу үй-бүлөнүн ичиндеги консенсусту жок кылды жана ага атаандаш ханзаадалардын тайпасын кордогон шахзаада болду. Он тогузунчу кылымдан бери, Сауд эли тарыхта эч качан падышанын үй-бүлө мүчөсүнө кол салган эмес. Падышалыктын ичинде болгон бардык өлтүрүүлөр Сауд үй-бүлө мүчөлөрүнүн өздөрү тарабынан жасалган. Падыша үй-бүлөсүндө акыркы адам өлтүрүү 1975-жылы орун алып, анда, король Файсалды анын жээни атып салган. Алардын бардыгы жөн гана үй-бүлөнүн ичиндеги өлтүрүүлөр. Өч алуу, чыккынчылык жана падыша сарайында бийлик үчүн атаандашуу алкагындагы ич ара күрөш. Мухаммад ибн Салман ушундан коркот. Бирок, ал Мухаммад ибн Салмандын үй-бүлөсүнө коркунуч туудурат деп эсептеген ханзаадалардын арасында азырынча, эч ким чыга элек. Эгер, чыга турган болсо, коркунуч мындан дагы көбөйөт. Бирок, Мухаммад ибн Салман акыры падыша мансабына көтөрүлгөндө, анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн чыдамы кетип калышы толук мүмкүн». □